Præsten i Wakefield

Oliver Goldsmith

Oliver Goldsmith

Præsten i Wakefield

En fortælling, formodentlig skrevet af ham selv

eBibliotek 1800

2025

Forord til den danske oversættelse.

Denne over den hele læsende verden så berømte roman er for omtrent et halvt hundrede år siden fremtrådt i dansk – desværre såre uheldig – omklædning, og man tør vel tilregne dette mislykkede forsøg, at det engelske mesterværk her til lands ikke har været mere almindelig kendt og beundret. En ny, og originalen noget værdigere, oversættelse anså jeg for en ønskelig tilvækst i vor skønne litteratur; men da jeg tillige vidste, hvor misligt, både for oversætter og forlægger, det ofte er særskilt at udgive bøger, der ikke er stemplet med en modeforfatters navn, besluttede jeg at levere nærværende skrift stykkevis i *Nordlyset*, således at det endnu i denne årgang kunne være tilendebragt. Jeg håber herved ikke at fortjene mig utak af månedsskriftets læsere, men vel, at de allerfleste vil tiltræde min rigtignok høje mening om denne digtnings værd, og at det ikke er overdrevet, når jeg frit ud påstår, at så længe klart blik i det menneskelige hjerte, tro og sanddru skildring af samme, simpel, naturlig og mangfoldig karaktertegning, stadig velmotiveret følge af begivenheder, stedse stigende interesse i fortællingen, en bestandig stærkere og stærkere sammendraget knude, der omsider lige så let og naturligt som overraskende og glædeligt opløses – og endelig alt dette i et sprog, der er lige langt fra svulstig ordbram, fremkunstlet føleri og vidtløftig, langtrukken snaksomhed – så længe, siger jeg, som alle disse egenskaber er kendemærker på en god roman, vil *Præsten i*

Wakefield hævde sin rang som mønster for en digtart, der i vore dage fremfor de fleste andre har vundet både dyrkere og beundrere.

St. St. Blicher.

Præsten i Wakefield

ulykker

13. Hr. Burchell anses for en fjende, da han formaster sig til at give ubehagelige råd
14. Ny fortræd eller et bevis for, at tilsyneladende ulykker kan være virkelige velsignelser
15. Hr. Burchells hele nederdrægtighed opdages på en gang. Superklogskabs dårlighed.
16. Familien bruger fif; men endnu finere fif bruges imod den igen.
17. Det er en sjælden dyd, som skal kunne modstå langvarige og søde fristelsers magt.
18. En faders bestræbelse for at kalde et forvildet barn tilbage til dyden.
19. Beskrivelse over et menneske, som er misfornøjet med den nærværende regering og frygter for frihedens undergang.
20. En omvankende filosof, der tilfredsstiller sin nysgerrighed men taber sin sindsro.
21. De lastefuldes venskab varer kun så længe, som det yder dem selv fordele.
22. Forseelse tilgives let, hvor der er kærlighed i grunden.
23. Kun de lastefulde kan være længe og fuldkommen ulykkelige.
24. Nye trængsler
25. Der findes stadig noget trøsteligt og opmuntrende endog i de efter anseelse såre ulykkelige forfatninger.

26. En reformation i fængslet. Når love skal være fuldstændige, bør de belønne såvel som straffe.

27. Fortsættelse af det forrige.

28. Timelig lykke og ulykke er snarere følger af klogskab og dårskab end af dyd og last, for i forsynets øjne må jordisk gode og jordisk onde anses for noget ganske uvæsentligt, hvis tildeling er under dets værdighed.

29. Forsynets retfærdighed i uddelingen af sine goder til de lykkelige og ulykkelige her på jorden. Det er sorgens og glædens ejendommelige væsen, at de, som i nærværende liv nyder mindre af den sidste, skal få fuld erstatning i det tilkommende.

30. Glædeligere udsigter begynder at vise sig. Lad os stå faste og ubøjelige under skæbnens storme! De vil omsider lægge sig og omskiftes til roligt havblik.

31. Dyden sejrer.

32. Slutning.

1.

Beskrivelse over den wakefieldske familie, i hvilken hersker en beslægtet sjæls- og legemslighed.

Jeg var altid af den mening, at en retskaffen mand, som giftede sig og opdrog en talrig familie, gjorde staten større tjeneste end den, som forblev ugift og blot talte om folkeformerelse. Jeg havde næppe været embedsmand et år, førend jeg af denne bevæggrund begyndte at tænke alvorligt på ægteskab og valgte min kone efter samme grundsætning, som hun sin brudekjole, nemlig ikke med hensyntagen til skønhed og glans, men til varighed. For at være retfærdig mod hende må jeg tilstå, at hun var en hæderlig, godhjertet kvinde, og i henseende til dannelse var der få landsbykoner, der kunne vise en bedre. Hun læste en almindelig engelsk bog uden synderlig stavning, og i at salte, sylte og lave mad kunne ingen overgå hende. Hun gjorde sig også til af at være udmærket bjergsom i husholdningen, skønt jeg aldrig kunne mærke, at vi blev rigere ved al hendes bjergen.

Alligevel elskede vi hinanden hjerteligt, og vor kærlighed tiltog med alderen. Der var virkelig intet, der kunne gøre os misfornøjede med verden eller med hinanden. Vi havde en vakker bopæl, beliggende i en smuk egn, og et godt naboskab. Året tilbragtes under åndelige eller landlige beskæftigelser og med at understøtte trængende. Vi havde ingen omvæltninger at frygte, ingen besværligheder at gennemgå. Alle vore eventyr foregik ved kaminen, og alle flytninger var kun fra den blå stue til den brune.

Da vi boede nær ved landevejen, fik vi jævnlige besøg af rejsende, der kom for at smage vor stikkelsbærvin, for hvilken vi havde stor berømmelse, og som en sanddru historieskriver erklærer jeg, at ingen af disse gæster nogensinde fandt fejl ved den. Også vore slægtninge, lige indtil fjortende grad, erindrede alle deres familieskab uden heraldikkens hjælp og besøgte os meget tit. Nogle af dem gjorde os ikke stor ære ved disse fordringer på slægtskab, såsom vi havde blinde, halte og krøblinge iblandt dem. Alligevel påstod min kone bestandig, at såsom de var af samme kød og blod som vi, skulle de også sidde ved samme bord. Havde vi da ikke meget rige, havde vi dog i almindelighed meget fornøjede venner omkring os, for denne bemærkning står sig alle vegne, at jo fattigere gæsterne er, jo bedre tilfreds med beværtningen vil de stedse findes. Og ligesom nogle med beundring kan stirre på en spraglet blomst eller vingen af en sommerfugl, således var jeg af naturen en ynder af glade menneskeansigter. Dog, når en eller anden af vore slægtninge befandtes at være en person af slet karakter, en kivagtig gæst, eller navnlig en sådan, som vi ønskede os befriet for, passede jeg altid på, når han forlod mit hus første gang, at låne ham en frakke, et par støvler eller stundom en hest af ringe værdi, og da havde jeg stedse den fornøjelse at bemærke, at han aldrig kom igen for at bringe det lånte tilbage. Således blev huset renset for dem, som vi ikke yndede, men aldrig var den wakefieldske familie kendt for at jage rejsende eller fattige på døren.

Således levede vi flere år i en meget lykkelig forfatning, ikke at vi ikke undertiden prøvede disse små genvordigheder, som forsynet tilskikker for at forhøje sine gavers værd. Min

frugthave blev en gang imellem plyndret af skoledrengene og min kones kager af kattene og børnene; herremanden faldt stundom i søvn ved de mest rørende steder i min prædiken, og hans frue gengældte min kones komplimenter i kirken med et afkortet nik. Men vi forvandt snart deslige bekymringer, og tre, fire dage derefter begyndte vi sædvanligvis at undre os over, at vi havde taget os dem så nær.

Mine børn blev ikke forkælede, men tarveligt opdraget; de var både velskabte og friske. Mine sønner var hårdføre og dristige, mine døtre smukke og blomstrende. Når jeg stod i den lille kreds, som lovede at ville være min alderdoms støtte, kunne jeg ikke andet end gentage den kendte historie om grev Abensberg, som under Henrik den Andens rejse igennem Tyskland, mens andre hoffolk viste deres skatte, fremførte sine to og tredive børn og forestillede sin herre dem som den kosteligste gave, han var i stand til at yde. Søledes betragtede jeg mine, skønt ikkun seks, som en kostbar foræring til mit fødeland, og følgelig anså jeg dette for min skyldner.

Vor ældste søn hed George efter sin onkel, som havde testamenteret os to tusind pund. Vort andet barn – en pige – havde jeg besluttet at kalde Grissel efter hendes tante, men min kone, som under sit svangerskab havde læst romaner, påstod at hun skulle kaldes Olivia. Inden et års forløb fik vi igen en datter, og nu skulle hun bestemt hedde Grissel, men da en rig slægtning fik i sinde at holde hende over dåben, fik hun efter dennes påstand navnet Sophia. Således havde vi to romantiske navne i familien, men jeg erklærer højtideligt, at jeg deri havde hverken lod eller del. Moses var vor næste søn, og efter et mellemrum af tolv år bekom vi endnu to drenge.

Det ville være forgæves at nægte min stolte fryd, når jeg beskuede mine små omkring mig, men min kones forfængelige veltilfredshed var endnu større end min. Når vore gæster som oftest udbrød: "På min ære, madam Primrose! De har de kønneste børn i hele landet!" plejede hun at svare: "Å ja, nabo, de er som Himlen har skabt dem, smukke nok, når de kun er gode nok, for smuk er den, som opfører sig smukt."

Dermed bød hun pigerne holde hovederne i vejret, og disse var – for ej at dølge noget – virkelig overmåde smukke. Den blotte yderside er i mine øjne en så ubetydelig omstændighed, at det næppe ville have faldet mig ind at anmærke mine døtres skønhed, hvis denne ikke havde været et almindeligt emne i omegnens samtaler. Olivia, nu henved 18 år, besad denne skønhedsfylde, med hvilken malerne sædvanlig afbilde Hebe: åben, fyrig, bydende. Sophias ansigtstræk var ikke så overraskende ved første øjekast, men gjorde tit en sikrere virkning, for de var blide, beskedne og tillokkende. Den ene sejrede ved et eneste slag, den anden ved gentagne bestræbelser.

Man kan almindeligvis slutte sig til et fruentimmers sindelag af hendes ansigtstræk; i det mindste var dette tilfældet med mine døtre. Olivia ønskede sig mange elskere; Sophia at sikre sig én. Olivia blev stundom affekteret, formedelst hendes alt for store lyst til at behage; Sophia skjulte endog sine fortrin af frygt for at støde. Den ene morede mig med sin livlighed, når jeg var munter; den anden med sin følsomhed, når jeg var alvorlig. Men hos ingen af dem gik disse egenskaber til yderlighed, og jeg har tit set dem skifte karakter en hel dag igennem: en sørgedragt har forvandlet min lille kokette til en nonne, og et

sæt nye bånd har meddelt hendes yngre søster mere end sædvanlig fyrighed.

Min ældste søn George blev opdraget i Oxford, da jeg havde bestemt ham til en af de videnskabelige veje. Min anden knøs Moses, som skulle være forretningsmand, nød en slags blandet opdragelse hjemme. Men det ville være et unyttigt forsøg at give en karakterskildring af unge mennesker, som havde set ikkun meget lidt af verden. Jeg vil blot sige dette, at en familielighed fandtes hos dem alle, og egentlig talt havde de kun en karakter: de var nemlig alle lige ærlige, uskyldige, lettroende og hjertelige.

2.

Familieuheld. Tab af formue bidrager kun til at forhøje de retskafnes selvfølelse.

Vor families timelige anliggender blev fornemmelig overdraget til min kones bestyrelse; hvad de åndelige angik, dem forestod jeg ene og alene selv. Mine embedsindtægter, der kun beløb sig til 35 pund om året, uddelte jeg til enker og forældreløse børn i stiftet, for da jeg havde selvegen tilstrækkelig formue, brød jeg mig hverken om tiende eller offer, men følte en lønlig glæde ved at opfylde mine embedspligter uden betaling. Jeg bestemte mig også til ikke at holde kapellan samt til at gøre bekendtskab med enhver sognebeboer; de gifte iblandt dem formanede jeg til afholdenhed, de ugifte til ægteskab. Inden få år blev det deri i et almindeligt mundheld, at der var tre sjældenheder i Wakefield: En præst uden stolthed, unge mænd uden koner og kroer uden gæster.

Ægteskab var altid et af mine yndlingstemaer, og jeg skrev forskellige prædikener for at bevise dets nytte og lyksalighed, men der var et særdeles punkt deri, som jeg med iver forfægtede. Jeg antog nemlig med Whiston, at det var lovstridigt, at en præst af den engelske kirke efter sin første kones død ægtede en anden, eller – for at udtrykke det med et ord – jeg gjorde mig til af at være en streng monogamist. – Jeg var tidligt hjemme i denne vigtige materie, over hvilken så mange sindrige værker er forfattede, og udgav selv nogle afhandlinger derover, men da de aldrig havde noget aftræk, trøster jeg mig med, at de kun læses af de lykkelige få. Nogle af

mine venner kaldte dette min svage side; ak, de havde ikke som jeg gjort det til genstand for langvarig betragtning. Jo mere jeg grundede over det, jo vigtigere forekom det mig. Jeg gik endog et skridt videre end Whiston i udviklingen af mine grundsætninger. Han havde udhugget på sin kones ligsten, at hun var William Whistons eneste kone – jeg skrev et epitafium for min i hendes levende live, i hvilket jeg ophøjede hendes klogskab, huslighed og lydighed indtil døden, og da jeg havde fået det smukt afskrevet i en sirlig ramme, satte jeg det over kaminen, hvor det opfyldte mange nyttige bestemmelser: det påmindede min kone om hendes skyldighed imod mig og min trofasthed imod hende; det indgød hende en gavnlig ærekærhed og erindrede hende til stadighed om døden.

Det var måske fordi min ældste søn så ofte hørte ægteskab anpriset, at han ved sin hjemkomst fra universitetet fattede tilbøjelighed til datteren af en nabogejstlig, som stod på et ærestrin i kirken og som befandt sig i sådanne omstændigheder, at han kunne give hende en stor formue. Alle – undtagen mine to døtre – tilstod, at frøken Arabella Wilmot var en fuldkommen skønhed. Hendes ungdom, sundhed og uskyld blev endnu forhøjet ved så yndigt et udseende, at ikke engang oldinge kunne betragte hende med ligegyldighed. Da hr. Wilmot vidste, at jeg kunne give min søn et godt udstyr, var han ikke imod partiet, og således levede da begge familier i hele den harmoni, som plejer at ledsage en forventet forbindelse. Da jeg af erfaring var overbevist om, at frierdagene er de lykkeligste i vort liv, var jeg villig nok til at forlænge dette tidsrum, og de forskellige fornøjelser, som det unge par hver dag delte med hinanden, syntes at forstærke deres indbyrdes

kærlighed. Sædvanligvis vækkedes vi om morgenen ved musik, og var det smukt vejr, red vi på jagt. Tiden mellem frokost og middagsmad helligede damerne til læsning og påklædning. De læste en side og så sig derpå i spejlet, hvilket, endog efter filosoffers tilståelse, tit fremviser den skønneste side. Ved bordet præsiderede min kone, for da hun – efter sin moders eksempel – stod på selv at ville lægge for, tog hun deraf anledning til at give os en beskrivelse over hver ret. For at damerne ikke skulle forlade os, når vi havde spist, lod jeg som oftest bordet tage bort, og undertiden gav pigerne os da med musiklærerens understøttelse en behagelig koncert. Den øvrige tid af dagen blev forkortet ved spadsering, dans og selskabslege uden at tage kortspil til hjælp, for jeg hadede al slags spil undtagen toccategli [Note 1], som min gamle ven og jeg undertiden spillede om fire skilling pointet. Jeg kan her ikke forbigå en betydningsfuld omstændighed, der indtraf sidste gang, vi spillede sammen: jeg behøvede blot at slå fire øjne, og dog fik jeg fem gange efter hinanden *dusus ez* [Note 2].

Da nogle måneder således var henrundet, blev det anset passende at beramme de unge folks bryllupsdag, efter hvilken de syntes alvorligt at længes. Jeg behøver ikke at skildre min kones travle vigtighed, eller mine døtres ivrige deltagelse i alle nødvendige forberedelser; jeg skulle være så meget mindre i stand dertil, som hele min opmærksomhed var henvendt på en afhandling om monogami, jeg om kort tid ville give i trykken. Da jeg anså denne for et mesterstykke både i henseende til indholdet og sproget, så kunne jeg i min sjæls stolthed ikke undlade at vise den til min gamle ven hr. Wilmot, aldeles sikker på hans bifald, men for sent opdagede jeg, at han var i højeste

grad indtaget af den modsatte mening, og det med god grund, for han var just på den tid i begreb med at fri til sin fjerde kone. Man kan slutte sig til, at dette gav anledning til en disput, der blev ført med nogen bitterhed og truede med at afbryde den påtænkte forbindelse; dog blev vi enige om at drøfte det vigtige stridsspørgsmål nøjere dagen før brylluppet. Det blev da også afhandlet med tilbørlig iver på begge sider; han påstod, at jeg var heterodoks, jeg gav ham beskyldningen tilbage, men mens striden var hedest, blev jeg kaldt ud af en slægtning, som med et bekymret åsyn rådede mig til at opgive disputten og lade den gamle herre have ret, i det mindste til min søns bryllup var forbi.

"Hvordan," råbte jeg, "opgive sandhedens sag og lade ham beholde ret, nu han allerede er drevet lige til randen af absurdum? De kunne lige så vel råde mig at opgive min formue som min disput."

"Det gør mig ondt," sagde min ven, "at jeg nu må underrette Dem om, at denne formue er så godt som nul. Den købmand, i hvis værge Deres penge var nedlagt, er rømt for ikke at afvente sin bankerot, og man mener, at der ikke bliver 5 procent til kreditorerne. Jeg ville nødig have forskrækket Dem eller Deres familie med denne efterretning førend efter brylluppet, men nu får den tjene til at dæmpe Deres hidsighed i striden, for jeg antager, at Deres egen klogskab vil overbevise Dem om nødvendigheden af en forstilt eftergivenhed, i det ringeste til Deres søn er blevet sikker på den unge dames formue."

"Godt," svarede jeg, "hvis det er sandt, hvad De der fortæller mig, og om jeg skal blive en betler: aldrig skal dog dette gøre mig til en slyngel eller forlede mig til at fornægte mine

grundsætninger. Jeg vil i dette øjeblik gå og underrette selskabet om min forfatning, og hvad disputten angår, nu tager jeg endog tilbage, hvad jeg før har indrømmet den gamle hr. Wilmot. Nu vil jeg aldeles ikke lade ham beholde ret, enten de jure eller de facto eller i nogen som helst andet betydning af ordet."

Det ville være alt for vidtløftigt at beskrive begge familiers forskellige følelser, da jeg bekendtgjorde mit uheld, men hvad de andre følte, var for intet at regne mod de forlovedes smerte. Hr. Wilmot, der allerede før havde ladet temmelig tilbøjelig til at ophæve partiet, blev nu på en gang fuldkommen bestemt til det. Én dyd besad han til fuldkommenhed, nemlig klogskab, ak, alt for ofte den eneste, vi beholder usvækket i det tooghalvfjerdsindstyvende år.

Note 1:

Toccategli: Et brætspil med terninger.

Note 2:

Dusus ez: Toer på den ene, es på den anden terning.

3.

En udvandring. De lykkelige begivenheder i vort liv ville omsider ofte befindes at være vort eget værk.

Vor families eneste håb var nu, at rygtet om vort uheld kunne have rejst sig af misforståelse eller ondskab, men et brev fra min kommissionær i staden indløb snart med en omstændelig bekræftelse på det. Med hensyn til mig selv alene ville tabet af min formue have været uden stor betydning. Den eneste bekymring jeg følte, var for min familie, som nu måtte stige ned i en lavere sfære uden at have nydt en opdragelse, der kunne gøre den følelsesløs mod foragt. Næsten fjorten dage gik hen, før jeg prøvede på at hæmme deres smerte, for overilet trøst er kun en fornyelse af sorgen. I dette mellemrum var mine tanker beskæftigede med fremtidige midler til deres underhold, og omsider blev der tilbudt mig et lille kapellani på 50 pund om året, og det i en fjern egn, hvor jeg kunne fortsætte at hævde mine grundsætninger uden overlast. Med glæde samtykkede jeg i dette forslag, idet jeg besluttede at forøge min løn ved bestyrelsen af en lille landejendom. Så snart jeg havde fattet denne beslutning, sørgede jeg for at samle vragene af min formue, og da al gæld var betalt, havde jeg af 14.000 pd. kun 400 tilbage. – Min fornemste bestræbelse var derfor at nedstemme min families hovmodighed efter de nærværende omstændigheder, for jeg vidste godt, at hoffærdig armod er den rene jammerlighed.

"I kan ikke være uvidende om, mine børn," sagde jeg, "at ingen klogskab på vor side kunne have forebygget den indtrufne ulykke, men klogskab kan gøre meget til at svække virkningerne. Vi er nu fattige, mine elskede, og visdom byder os at rette os efter vor underordnede stilling. Lad os da uden harme opgive denne glimrende herlighed, i hvis besiddelse mangfoldige er ulykkelige, og søge i en lavere stilling hin sjælefred, ved hvilken alle kan være lyksalige. De rige lever fornøjeligt uden vor hjælp; hvorfor skal vi ikke lære at undvære deres? Ja, mine børn, lad os fra dette øjeblik af give fuldkommen afkald på fornemhed; vi har endnu nok tilbage til lyksalighed, om vi er vise; lad os stræbe efter tilfredshed, som en erstatning for de tabte rigdomme."

Da min ældste søn havde fået en lærd opdragelse, besluttede jeg at sende ham til hovedstaden, hvor hans kundskaber kunne bidrage til vort såvel som hans eget underhold. Adskillelse fra slægt og venner er måske en af fattigdommens smerteligste følger, og snart nærmede sig den dag, på hvilken vi første gang skulle gøre en sådan erfaring.

Efter at min søn havde taget afsked med sin moder og sine søskende, der blandede deres tårer med hans, kom han for at bede sig min velsignelse. Denne gav jeg ham af mit inderste hjerte sammen med fem guineas, der var den hele fædrearv, jeg var i stand til at give ham.

"Min søn," sagde jeg, "du står nu i begreb med at rejse til London til fods, på samme måde som din store stamfader Hooker vandrede dertil før du. Tag af mig den samme hest, som blev ham foræret af den gode biskop Jewel, nemlig denne kæp! Og tag så denne bog, den skal være din opmuntring på

vejen. Disse to linjer i den er en million værd: "Jeg har været ung og er blevet gammel, men aldrig har jeg set den retfærdige forladt eller hans afkom betle sit brød". Lad dette trøste dig på din vandring! Gå min søn! Hvordan end så din skæbne bliver, så lad mig se dig en gang om året! Bevar et retskaffent hjerte, og – farvel!"

Da han var ufordærvet og havde den sande æresfølelse, frygtede jeg ikke for at sende ham nogen ind på verdens skueplads, for jeg vidste, at han ville skille sig godt ved sin rolle, enten han steg eller sank.

Hans bortrejse forberedte kun vor egen, der gik for sig nogle dage senere. At forlade en egn, i hvilken vi havde nydt så mange behagelige timer, kunne ikke gå af uden sådanne tårer, som ikke den tapreste selv kunne tilbageholde. Desuden måtte en rejse på 15 mil for en familie, som hidtil aldrig havde været længere end to fra hjemmet, indgyde os nogen frygtsomhed, og gråd og klager af de fattige, der ledsagede os et stykke på vej, bidrog til at forstørre den. Den første dagsrejse bragte os i god behold til en lille landsbykro, der kun lå seks mil fra vort tilkommende opholdssted. Da vi havde fået et værelse, bad jeg – efter min sædvanlige måde – værten om at gøre os selskab, hvilket han også indvilgede i, såsom hans egen fortæring ville bidrage til at forstørre regningen. Han kendte hele den egn, i hvilken vi nu kom til at bo, og i særdeleshed hr. Thornhill, min tilkommende kirkepatron, som boede kun en mils vej derfra. Han beskrev denne adelsmand som et menneske, der ikke søgte at kende synderlig mere af verden end dens fornøjelser, og som fornemmelig udmærkede sig ved sin lidenskab for det smukke køn. Han bemærkede, at ingen dyd var i stand til at modstå

hans forførelser, og at der næppe fandtes en farmers datter i tre miles omkreds, som jo havde erfaret hans lykke og hans troløshed. Skønt denne efterretning var mig noget ubehagelig, gjorde den dog en ganske modsat virkning på mine døtre, hvis ansigter opklaredes ved håbet om tilkommende triumf; min kone var ikke mindre fornøjet i forvisningen om deres indtagenhed og dyd. Mens vore tanker var beskæftiget med denne genstand, trådte værtinden ind i værelset for at lade sin mand vide, at den fremmede herre, som havde været et par dage i huset, manglede penge til at afgøre sin regning.

"Mangler penge," sagde værten, "det kan ikke være muligt, for det var ikke længere siden end i går, at han betalte tre guineas til vor bysvend for at skåne en gammel, lemlæstet soldat, der skulle have været pisket ud af byen for hundetyveri."

Men da værtinden blev ved sin påstand, ville han til at forlade værelset, idet han svor på, at han ville have sin betaling, enten på en måde eller en anden; dog da jeg bad ham at føre mig til en så menneskekærlig mand, hentede han denne. Den fremmede lod til at være omtrent en tredive år og bar en dragt, som engang havde været elegant. Han var velskabt, og hans ansigt udviste forstand og tænksomhed. Han havde noget kort og tørt i sit væsen og syntes ikke at forstå sig på komplimenter, eller at ringeagte dem. Da værten var gået ud, kunne jeg ikke tilbageholde den ytring: hvor ondt det gjorde mig at se en anstændig mand sat i en sådan ubehagelighed; jeg tilbød ham derfor min pung for at afgøre nærværende fordring.

"Jeg tager den af mit ganske hjerte, min herre," svarede han, "og det glæder mig, at min uforsigtighed i at skille mig ved alle de penge, jeg havde hos mig, har lært mig, at velgørenhed

endnu ikke er uddød iblandt os. Jeg må alligevel foreløbig bede mig underrettet om min velgørers navn og bopæl, på det at jeg kan betale tilbage så snart som muligt."

Jeg gav ham en fuldstændig underretning, idet jeg ikke alene sagde ham mit navn og min tilkommende bopæl, men også fortalte ham det uheld, som havde forårsaget min flytning.

"Dette," sagde han, "byder sig heldigere, end jeg kunne vente, eftersom jeg selv skal den samme vej. Jeg er blevet forsinket her i to dage formedelst højvande, men jeg håber, at vandløbene i morgen kan passeres."

Jeg bevidnede ham, hvor behageligt hans selskab ville være mig, og da min kone og mine døtre erklærede det samme, lod han sig endog overtale til at spise aftensmad med os. Den fremmedes samtale, der på en gang var behagelig og lærerig, vakte hos mig lyst til at forlænge den, men det var nu på høje tid at begive sig til ro og samle kræfter til den følgende dags besværligheder.

Næste morgen tiltrådte vi rejsen, jeg og min familie til hest, mens hr. Burchell, vor ny rejsefælle, gik på stien ved siden af landevejen, erklærende med et smil, at da vi var mådeligt ridende, ville han vise den ædelmodighed ikke at gå fra os. Da vandene endnu ikke var faldet, måtte vi leje en vejviser, der red foran; hr. Burchell og jeg udgjorde bagtroppen. Vi lettede rejsens besværligheder ved filosofiske samtaler, i hvilke han udviste en fuldkommen færdighed. Det, som undrede mig mest, var, at skønt han stod i min gæld, forsvarede han dog sine meninger med lige så stor hårdnakkethed, som om han havde været min kreditor. Nu og da underrettede han mig også om, hvem der ejede de forskellige herresæder i nærheden af vejen.

"Den gård," sagde han, pegende på et prægtigt slot, der lå et stykke borte, "tilhører hr. Thornhill, en ung adelsmand, som besidder en stor formue, skønt han er ganske afhængig af sin farbroder, William Thornhill, en mand, der, selv tilfreds med lidt, overlader resten til sin brodersøn og bor i hovedstaden."

"Hvad," råbte jeg, "er min unge patron brodersøn til en mand, hvis dyder og syndigheder er almindelig kendt? Jeg har hørt hr. William Thornhill fremstille som et af de ædleste, men samtidig mest særsindede mennesker i landet; en overordentlig godgørende mand –"

"- Lidt overdrevet måske," afbrød hr. Burchell mig, "i det mindste drev han i sin ungdom denne dyd til yderlighed, for dengang var hans lidenskaber heftige, og, da de alle var på dydens side, overskred hans godgørenhed al måde. Han begyndte tidligt at uddanne sig til lærd og kriger; blev snart udmærket i arméen og nåede nogen anseelse blandt videnskabsmænd. Hykleri følger altid de forfængelige, for kun sådanne finder behag i smiger. Han blev omringet af folk, som kun viste ham den ene side af deres karakter, og derfor begyndte han at tilsidesætte al hensyn på egen fordel, alene opflammet af universal filantropi. Han elskede hele menneskeslægten, for hans rigdom gjorde, at han ikke kom til erfaring om, at der er skurke i verden. Læger fortæller om en slags sygdom, i hvilken det hele legeme er så overordentlig pirreligt, at den letteste berørelse forårsager det smerte. Hvad nogle således lider på legemet, følte denne mand i sjælen. Fremmed nød, virkelig eller opdigtet, og om den end var nok så ubetydelig, rørte ham heftigt. og hans sjæl led under en sygelig følsomhed ved andres elendigheder. Da han var stemt til at

hjælpe, kan man lettelig slutte sig til, at han fandt mangfoldige stemt til at anråbe om hans hjælp. Hans gavmildhed begyndte at svække hans formue, men ikke hans godhjertethed, der virkelig syntes at tage til, ligesom hin tog af. Han blev uforsigtig, i samme grad som han blev fattig, og skønt han talte som en klog mand, handlede han dog som en dåre. Da han alligevel stadig var omringet af påtrængende, men ikke så sig i stand til at opfylde enhver fordring, gav han løfter i stedet for penge. Hine var nu alt hvad han kunne yde, og han havde ikke beslutningskraft nok til at såre nogen ved afslag. På denne måde dannede han sig en kreds af klienter, som han ønskede at hjælpe, men dog ufejlbarligt måtte skuffe. Da disse en tid lang havde holdt sig til ham, forlod de ham med foragt og velfortjente bebrejdelser. I samme forhold som han blev foragtelig for andre, blev han det også for sig selv. Hans sjæls tilfredshed havde grundet sig på deres smiger, og da denne støtte blev borttaget, kunne han ikke finde glæde i sit eget hjertes bifald, hvilket han aldrig havde lært at agte. Verden begyndte nu at få et andet udseende: hans venners smiger begyndte at synke ned til simpelt bifald, der snart tog en mere venskabelig vending, og blev til råd, og når råd bliver forkastet, avler de altid bebrejdelser. Han fandt derfor nu, at de venner, som velgerninger havde samlet omkring ham, ingenlunde var de agtværdige; han fandt nu, at et menneske altid må bortskænke sit eget hjerte for at vinde et andet. Jeg fandt nu, at – at – men jeg glemmer, hvad jeg ville anmærke: kort sagt, min herre, han besluttede at agte sig selv og udkastede derfor en plan til at ophjælpe sin formues forvirrede tilstand. I denne hensigt gennemvandrede han, på sin egen sære maner, Europa

til fods, og før han nåede det tredivte år var hans omstændigheder mere glimrende end nogensinde tidligere. For nærværende tid er derfor hans velgerninger mere fornuftige og mådeholdne, men han er dog stadig noget underlig og finder største glæde i excentriske dyder."

Min opmærksomhed var så stadig henvendt på hr. Burchells fortælling, at jeg sjældent kastede mine øjne forud, mens vi drog frem, og derfor skrækkedes jeg lige så pludseligt som heftigt ved min families skrig. Jeg så nu min yngste datter midt i en rivende strøm kastet af hesten, og kæmpende mod vandets magt. Hun havde allerede været to gange nede, uden at jeg havde været i stand til at bringe hende betimelig hjælp. Ja, min skræk var så heftig, at den betog mig de kræfter, med hvilke jeg skulle have frelst hende, og hun var visseligen omkommet, hvis ikke min rejsefælle straks havde styrtet sig i vandet, af hvilket han med vanskelighed bragte hende op til den modsatte bred. Lidt højere oppe ad strømmen kom vi alle velbeholdne over og forenede nu vore taksigelser med Sophias. Hendes taknemmelighed kan man lettere forestille sig end beskrive; hun takkede sin frelser mere med øjekast end med ord og blev ved at støtte sig på hans arm, som om hun endnu stadig ønskede hans bistand. Min kone udtalte det håb, at hun engang i sit eget hus måtte få lejlighed til at vise sin erkendtlighed. Efter at vi havde samlet kræfter i det næste værtshus og spist middagsmad sammen, tog Burchell afsked, da han nu skulle til en anden kant af landet; vi andre fortsatte vor rejse. Min kone bemærkede, at hun syntes overmåde godt om ham og forsikrede, at hvis hans stand og formue berettigede ham til forbindelse med en familie som vor, vidste hun ingen, som hun

hellere ville kaste øjnene på. Jeg måtte smile ved at høre hende tale i en sådan tone. At hun, som var lige ved randen af armod, således antog den hoffærdigste rigdoms sprog, kunne rigtignok have fristet et ondt gemyt til satire, men jeg var aldrig af hjertet misfornøjet med sligt uskyldigt selvbedrag, som dog tjener til at gøre os tilfredse med vor forfatning.

4.

Et eksempel på, at endogså den ringeste stilling kan skænke lyksalighed, der ikke beror på udvortes omstændigheder, men på sindets beskaffenhed.

Vort ny nabolag bestod af selvejere over bondestanden, der var lige fremmede for overflod og mangel. Da de hos sig selv havde næsten alle livets bekvemmeligheder, søgte de ikke efter overdådighedsartikler i købstæderne. Fjerne fra forfinelse vedligeholdt de bestandig en gammeldags enfoldighed i sæder og levemåde, og tarvelige af lang vane vidste de næppe, at afholdenhed var en dyd. De arbejdede ufortrødent på søgnedage, men anvendte helligdagene til hvile og fornøjelse. De dansede om julen, spiste æggekager på Hvidetirsdag, viste deres vittighed den første april og knækkede meget samvittighedsfuldt nødder på Mikkelsaften.

Da de forud var underrettet om vor ankomst, drog hele sognet sin nye præst i møde i stadsklæder, med pibe og tromme i spidsen. Til vor modtagelse var også anrettet et gæstebud, hvor det gik muntert til, og hvad samtalen manglede i vid, det erstattede vi med latter.

Vor lille bolig lå ved foden af en jævnt nedskydende bakke, i læ af et smult krat bagved og med en rislende bæk foran. På den ene side var en eng, på den anden en grønning. Min lod bestod af omtrent 16 tønder land ypperlig jord, som jeg havde givet min formand 100 pund for. Intet kunne overgå mine tofters skønhed, de var indhegnede med levende gærder og ranke

elmetræer. Mit våningshus havde kun ét stokværk og var tækket med strå, hvilket gav det et meget hyggeligt udseende. De indvendige vægge var pænt hvidtede; og mine døtre påtog sig at udsmykke dem med malerier af deres eget arbejde. Skønt vi kun havde et værelse til dagligstue og køkken, så var det just derfor desto varmere. Det blev desuden holdt overmåde pænt. Fade, tallerkner, kobberkar var altid blankt skurede og ordnet i rækker, på hvilke øjet hvilede med velbehag og savnede slet ikke kostbarere bohave. Der var tre andre værelser. Et for min kone og mig, et andet for mine to døtre, inden for vores, og et tredje med to senge for mine øvrige børn.

Den lille stat, hvis lovgiver jeg var, blev bestyret på følgende måde. Ved solens opgang forsamledes vi alle i dagligstuen, efter at pigen havde gjort ild på. Når vi ordentlig havde hilst hinanden (for jeg holdt stedse på det formelle i god levemåde, uden hvilket frihed altid tilintetgør venskab), bøjede vi os alle med taknemmelighed for det væsen, der havde skænket os en ny dag. Når denne pligt var opfyldt, gik min søn og jeg til vore sædvanlige bestillinger ude, mens fruentimmerne besørgede frokosten, der altid var rede til en bestemt tid. En halv time indrømmede jeg til dette måltid, og en hel til middagsmaden; hvilken tid anvendtes til uskyldig skæmt mellem min kone og mine døtre og til videnskabelige samtaler mellem Moses og mig. Da vi stod op med solen, arbejdede vi ikke længere end til dens nedgang, men ilede da hjem til den ventende familie, hvor smilende ansigter, en pæn arne og en munter ild modtog os. Ej heller fattedes vi gæster; undertiden kom farmer Flamborough, vor snaksomme nabo, og besøgte os; undertiden den blinde fløjtespiller, begge for at smage vor stikkelsbærvin, for hvis

tillavning vi hverken havde mistet vor opskrift eller vor berømmelse. Disse ærlige folk havde hver sit forskellige greb på selskabelighed: den ene blæste på sin fløjte, den anden sang ballader som: "Johnny Armstrongs sidste Godnat" og "Barbara Allens Grusomhed". Aftenen endtes, ligesom morgenen begyndte. Mine yngste drenge fik næste dags lektier for, og den, som læste tydeligst og bedst, fik en skilling at lægge i fattigblokken om søndagen. Denne dag var virkelig en slags stadsdag; ej heller kunne alle mine forordninger mod luksus ganske hindre dette. Hvorvel jeg end ofte troede, at mine forelæsninger mod hoffærdighed havde overvundet mine døtres, fandt jeg dem dog stadig hemmeligt hengivne til deres forrige stadselyst: de gjorde endnu stadig meget af garneringer, bånd, krøller og virer; min kone selv nærede en særdeles forkærlighed for sin karmoisinrøde damaskeskjole, fordi jeg engang kom til at sige, at den klædte hende godt.

Den første søndag især var deres opførsel meget nedslående for mig. Jeg havde den foregående aften bedt mine piger, at de ville være påklædt betids næste dag, for jeg kunne altid godt lide, at vi var i kirken for den øvrige menighed. De opfyldte nøjagtig min anmodning, men da vi nu om morgenen skulle samles ved frokosten, trådte min kone og mine døtre ind udmajede med al deres forrige glimrende pynt, deres hår opklistret med pomade, deres ansigter besat med skønhedspletter efter nyeste smag og deres slæb opkiltede i uhyre bundter, raslende og skraslende ved enhver bevægelse. Jeg måtte smile ad deres forfængelighed – fornemmelig min kones, af hvem jeg ventede, at hun bedre ville skikke sig i omstændighederne. I denne knibe vidste jeg intet andet råd

end med en vigtig mine at befale Moses at lade kareten køre frem. Pigerne studsede ved denne befaling, men jeg gentog den med endnu højtideligere alvor.

"Du spøger vist nok, min bedste," sagde min kone, "vi kan meget godt gå, vi behøver ingen karet at køre i."

"Du tager fejl, barn," svarede jeg, "vi behøver en karet, for hvis vi går til kirke i et sådant optog, ville sognets drenge tilforladeligt huje efter os."

"Jeg har rigtignok altid tænkt," sagde hun, "at min Charles gerne ville se sine børn nette og pæne."

"I må være så pæne, som I behager!" afbrød jeg, "og jeg ynder Eder så meget des mere, men alt dette er ikke pænhed, men flitterstads. Denne frisure, disse blomster og skønhedspletter vil kun gøre Eder forhadt af alle egnens fruentimmer. Nej, mine børn," fortsatte jeg med større alvor, "disse kjoler kan I give et simplere snit, for pragt er meget upassende for os, der næppe har evne til at klæde os sømmeligt. Jeg ved ikke engang, om alt dette flaneri er passende for de rige, hvis vi betænker, at efter et mådeligt overslag kan de fattiges nøgenhed klædes med de overdådiges garneringer."

Mine forestillinger havde den gode virkning, at de øjeblikkelig skiftede klæder med største rolighed, og næste dag fandt jeg dem – efter egen begæring – i færd med at skære deres slæb i stykker til søndagsveste til de to smådrenge, og – hvad der endnu var behageligere – kjolerne syntes at have vundet ved denne beskæring.

5.

Et nyt og fornemt bekendtskab. Det, hvortil vi sætter vort største håb, geråder os som oftest til fordærvelse.

Et stykke fra gården havde min formand sat en græsbænk og omplantet denne med hvidtjørn og gedeblad. Når vejret var smukt og vort arbejde til ende, plejede vi at samles her for at nyde den fri og vide udsigt. Her drak vi også the, hvilket nu var blevet en lejlighedsvis nydelse for os, og da den var sjælden, var den så meget behageligere, som tilberedelserne gjordes med ikke liden ophævelse og festlighed. Ved sådanne lejligheder læste vore to små altid for os, og når vi selv var færdige, fik de deres tilbørlige portion. Til en forandring sang pigerne stundom til guitaren, og under denne koncert slentrede min kone og jeg omkring på den blomsterprydede mark, talte med henrykkelse om vore børn og indåndede den søde og forfriskende aftenluft. – Således begyndte vi nu at indse, at enhver stilling i livet kan medføre sine særegne behageligheder; hver morgen vækkede os til gentaget arbejde, men aftenen lønnede dette med hvile og munterhed.

Det var omtrent ved efterårets begyndelse på en helligdag – for sådanne anså jeg som bestemt til forfriskning fra arbejde og holdt bestandig på denne anvendelse af dem –, at jeg havde ført min familie til vor sædvanlige forlystelsesplads, og vore døtre begyndte deres koncert. Under denne så vi en hjort springe hastigt forbi i omtrent en snes skridts afstand. Dens pusten og stønnen viste, at der var jægere efter den. Vi havde ikke lang tid

til at beklage dyrets nød, for straks efter dette kom hunde og jægere fejende i sporet. Jeg ville uden ophold have været hjem med min familie, men nysgerrighed eller overraskelse eller en anden mere lønlig bevæggrund holdt fruentimmerne fast på bænken. Den første jæger fo'r meget hurtigt forbi os, og fire eller fem andre fulgte ham; de syntes alle at have lige stort hastværk. Til sidst kom en ung mand af mere fint og fornemt udseende end de andre. Han betragtede os nogle øjeblikke. Derpå gav han – i stedet for at følge jagten – en ledsagende rideknægt sin hest og nærmede sig med en aristokrats utvungne væsen. Han lod ikke til at behøve nogen indledning, men trådte til for at hilse Note 3) mine døtre som en, der var vis på en kærlig modtagelse, men de havde tidligt lært at læse næsvished ud af ansigter. Han lod os da vide, at han var Thornhill, ejer af det gods, der lå her omkring os, og bød sig nu anden gang til at kysse damerne. Så stor er rigdoms og fine klæders magt, at han ikke længere fik afslag. Da hans væsen, skønt selvtillidsfuldt, var utvungent, blev vi snart mere fortrolige, og da han så instrumenterne, bad han om at få et stykke. Da jeg ikke billigede sådanne ulige bekendtskaber, gav jeg mine døtre et vink for at forebygge deres indvilgelse, men et andet vink fra deres moder gjorde mit uvirksomt, så at de med fornøjet mine gav os en af Drydens mest yndede sange. Hr. Thornhill syntes at finde stort behag i deres valg og udførelse og tog selv guitaren. Han spillede kun middelmådigt, men dog gengældte min ældste datter med varme hans forrige bifald og forsikrede ham, at hans toner endog var klarere end hendes lærers. Han bukkede, og hun nejede. Han roste hendes smag, og hun priste hans musikalske indsigter; en hel levealder kunne

ikke have gjort dem bedre bekendt med hinanden. Den kærlige moder, lige så lykkelig som datteren, nødte ham indstændigt til at træde indenfor og smage et glas af hendes stikkelsbærvin. Hele familien bestræbte sig ret for at behage ham: mine piger underholdt ham med sådanne materier, som de troede var de mest moderne, men Moses gav ham derimod et par spørgsmål af den gamle historie, hvorfor han havde den fornøjelse, at man lo ad ham, for han tilskrev altid sin forstand den latter, som hans enfoldighed vakte. Mine smådrenge var ikke mindre geskæftige og trængte sig tæt ind på den fremmede. Alle mine bestræbelser var næppe i stand til at holde deres fingre fra at beføle galonerne på hans klæder og lette klapperne op til hans lommer for at se, hvad dér monne være. Mod aften tog han afsked, men ikke før han havde udbedt sig tilladelse til at gentage sit besøg, hvilken vi såre villigt gav ham som vor høje patron.

Så snart som han var borte, holdt min kone råd over dagens begivenheder. Hun mente, at det var et heldigt fund, for hun havde set det gå for sig, som var langt særere. Hun håbede at opleve den dag igen, da vi kunne gå side om side med de bedste og sluttede med den erklæring, at hun ikke var i stand til at indse, hvorfor de to jomfruer Wrinkles skulle gøre rige partier og *hendes* døtre derimod ikke. Da dette sidste argument var stilet mod mig, erklærede jeg, at jeg hverken kunne indse dette, ej heller hvorfor en får den store gevinst i lotteriet og en anden en nitte.

"Men de," tilføjede jeg, "som enten tragter efter fornemme mænd eller efter den store gevinst, er dårer formedelst deres tåbelige ønsker, enten de opnår dem eller ej."

"Charles," råbte min kone, "det er virkelig altid din måde at spilde mit og mine pigers gode humør. Men sig mig, min bedste Sophia, hvad synes du om vor nye gæst? Synes du ikke, han lod til at være en meget veltænkende mand?"

"Jo overmåde, i sandhed." Svarede hun, "jeg synes, han har en hel del at sige om enhver ting og er aldrig forlegen derfor, og jo ubetydeligere genstanden er, jo mere har han at sige, og hvad der endnu er mere, jeg påstår, at han er meget smuk."

"Ja," sagde Olivia, "han er smuk nok for et mandfolk, men jeg for min del ynder ham ikke meget; han er så overordentlig påtrængende og uforskammet, men på guitaren er han en hel karl."

Disse to taler fortolkede jeg begge i den modsatte mening og derfor fandt jeg, at Sophia i sit hjerte foragtede ham.

"Hvordan så Eders meninger om ham monne være, mine børn," sagde jeg, "må jeg dog oprigtigt bekende, at han ikke har indtaget mig til sin fordel. Venskab mellem ulige ender altid med modbydelighed, og jeg tror, at han, al hans nedladenhed desuden, lod til fuldkommen godt at føle afstanden imellem os. Lad os søge selskab i vor egen stand. Der er ingen menneskelig karakter foragteligere end en lykkejægers, og jeg ser ingen grund til, at lykkejægerinder ikke skulle fortjene lige så stor foragt. I det bedste tilfælde, om han nærer redelige hensigter, skal vi dog være foragtelige, men i et værre tilfælde – jeg må gyse alene ved at tænke på det. For skønt mine børns opførsel ikke indgyder mig nogen frygt, så tror jeg dog, at hans karakter kan vække en sådan."

Jeg havde fortsat min tale, hvis jeg ikke var blevet afbrudt af en af hr. Thornhills tjenere, der bragte os hans hilsen sammen

med en dyreryg og det løfte, at han ville spise til middag hos os et par dage efter. Denne betimelige foræring talte så kraftigt til hans fordel, at alt, hvad jeg kunne sige, måtte blive uden virkning. Jeg tav derfor og beroligede mig med den bevidsthed, at jeg havde antydet faren, og overladende til deres egen konduite at undgå den. Den dyd, som stadig kræver bevogtning, er næppe skildvagten værd.

Note 3:

Trådte til for at hilse: Med kys, som det er brugeligt i England blandt mandlige og kvindelige bekendte.

6.

Lyksalighed ved en landsbykamin.

Da den foromtalte disput blev ført med nogen varme, tog vi omsider, for at gøre en ende på den, den almindelige beslutning at spise et stykke af vildtet til nadver; mine døtre påtog sig med megen beredvillighed at tillave det.

"Det gør mig ondt," råbte jeg, "at vi ikke har en nabo eller en ven ved vort bord i aften; gæstfrihed burde fordoble nydelsen af et sådant måltid."

"Hillemænd," skreg min kone, "der kommer vor gode ven hr. Burchell, som reddede vor Sophia og slog dig af nok så pænt i Eders disputatser."

"Slå mig af i disputatser," gentog jeg, "deri tager du fejl, mit barn; jeg tror ikke, der er mange, som kan gøre det. Jeg bestrider aldrig din dygtighed i at tillave en gåsepostej, men jeg beder, at du vil overlade disputatser til mig!"

Som jeg sagde dette, trådte den gode hr. Burchell ind og blev budt et hjerteligt velkommen af hele familien. Lille Dick trak en stol hen til ham.

Denne stakkels mands venskab var mig behageligt af to årsager. Jeg vidste, at han trængte til mit, og at hans var oprigtigt. I vort nabolag gik han for en fattig fyr, der ikke ville gøre godt i sin ungdom – skønt han endnu ikke var over de tredive. Af og til talte han overmåde forstandigt, men som oftest søgte han selskab med børn, som han kaldte små uskyldige mennesker. Han sang ballader for dem og fortalte dem historier; han kom sjældent uden noget i sine lommer til

dem, en peberkage eller en skillings fløjte. Han lod sig gerne se der i egnen en gang om året og levede da af beboernes gæstmildhed. Han satte sig til aftensbordet med os, og min kone sparede ikke sin stikkelsbærvin. Samtalen blev levende. Burchell fortalte børnene eventyret om bukken af Beverland, om den tålmodige Grizel, om skøn Rosamunda og flere, og sang dem et par oldtidsviser. Endelig fortalte vor hane – som altid gol klokken elleve, at det nu var på tide, man forføjede sig til ro, men her viste sig pludselig en uforudset vanskelighed, hvorledes vi nemlig skulle herbergere vor fremmede; alle vore senge var besat, og det var for sent at sende ham til nærmeste værtshus. I denne forlegenhed tilbød lille Dick ham sin part af sin seng, hvis han måtte ligge hos broder Moses.

"Og jeg," råbte Bill, "vil give hr. Burchell min part, om mine søstre vil tage mig op i deres."

"Vel gjort, mine børn," sagde jeg. "Gæstfrihed er en af de første kristelige pligter. Dyret tyer til sin hule og fuglen til sin rede, men husvild mand kan alene finde tilflugt hos sin medskabning. Den mest fremmede i verden var han, der kom for at frelse den. Han havde intet husly, som om han ville se, hvad gæstfrihed der endnu var tilbage blandt menneskene. Deborah! min bedste," sagde jeg til min kone, "giv de drenge et stykke sukker hver og lad Dicks være det største, for han talte først."

Årle den næste morgen råbte jeg hele familien ud at bjerge en efterslæt; vor gæst tilbød sin bistand, der også med taknemmelighed blev modtaget. Vort arbejde gik rask fra hånden. Jeg gik foran, de andre fulgte efter, og hver tog sit skår. Jeg kunne her ikke undlade at bemærke hr. Burchells

tjenstfærdighed mod min datter Sophia, for så snart han var færdig med sit eget skår, gav han sig i færd med hendes og indlod sig da i en temmelig fortrolig samtale med hende, men jeg havde for høj en mening om hendes forstand og æresfølelse, til at jeg skulle være bange for en mand i hans fattige omstændigheder. Da vor dagsgerning var til ende, blev han indbudt ligesom aftenen i forvejen, men han undskyldte sig med, at han denne nat skulle ligge hos en nabo, hvis barn han bragte en fløjte. Ved nadveren faldt talen på vor stakkels gæst.

"Hvilket mærkeligt eksempel," sagde jeg, "er dog dette ulykkelige menneske på de sørgelige følger af ungdommeligt letsind og udsvævelse. Han mangler aldeles ikke forstand, men dette gør kun hans forrige dårskab så meget des strafværdigere. Stakkels forladte! Hvor er nu de svirebrødre, de hyklere, som engang stod på pinde for ham? Måske de i dette øjeblik gør opvartning hos den traktør, der er blevet rig ved hans ødselhed. Tidligere smigrede de for ham og nu for hin. Deres forrige henrykkelse over hans vittige indfald er nu forvandlet til spotterier over hans tåbelighed. Han er fattig, og måske fortjener han at være det, for han er ikke ærekær nok til at være uafhængig, ej heller besidder han duelighed til at gøre verden nytte."

Jeg blev måske af en vis hemmelig grund tilskyndet til at fremsætte disse bemærkninger med nogen bitterhed, hvilket min Sophia med blidhed misbilligede.

"Hvorledes end hans forrige opførsel kan have været, min fader, hans nærværende forfatning burde dog fritage ham for bebrejdelser. Hans trang er straf nok for hans dårskab, og har jeg ikke hørt min fader selv sige, at vi aldrig burde slå et

unødvendigt slag på det offer, som Forsynet allerede har ramt med sit tugtens ris."

"Du har ret, Sophia," sagde Moses, "en af de gamle ligner meget smukt en sådan handlemåde ved denne bondes forsøg på at slå Marsyas, hvis hud en anden – efter fabelen – allerede havde aftrukket. Jeg ved desuden ikke, om denne stakkels mands tilstand er så slet, som fader vil fremstille den. Vi kan ikke dømme om andres følelser efter vore egne, om vi var i deres sted. Hvor mørk end muldvarpens bolig er for vore øjne, så finder dog dyret selv sit opholdssted lyst nok. Jeg må bekende, at denne mands sind synes ret skikket efter hans forfatning, for jeg har aldrig hørt nogen så munter, som han var i dag, når han talte med dig, Sophia!"

Dette sagde han uden hensigt, men det bragte hende til at rødme, hvilket hun stræbte at skjule under en fremtvungen latter, idet hun forsikrede ham, at hun næppe lagde mærke til, hvad han sagde til hende; dog troede hun, at han engang kunne have været et ret vakkert menneske. Hendes ivrighed i at forsvare sig selv og hendes rødmen var kendetegn, som jeg slet ikke yndede, men jeg skjulte min mistanke.

Da vi næste dag ventede vor patron, gik min kone hen for at lave dyrepostejen, Moses læste, og jeg underviste de små; mine døtre lod til at have lige så travlt som vi andre, og jeg havde allerede lagt mærke til at de kogte noget på skorstenen. Først troede jeg, at det var noget, som deres moder skulle bruge, men lille Dick hviskede til mig, at de var ved at lave sminke. Jeg havde en naturlig modbydelighed for alle arter af sminke, for jeg vidste, at de i stedet for at forskønne huden fordærvede den. Jeg skubbede derfor min stol lidt efter lidt hen til arnen, tog så

ildtangen, pirrede op i ilden, og – som tilfældigvis – væltede hele kompositionen. Det blev for sent at begynde på en ny.

7.

Beskrivelse over en laps fra hovedstaden. De floveste personer kan bringe det til at more en aften eller to.

Da den store dag fremskinnede, på hvilken vi skulle beværte vor unge husbond, kan man let forestille sig, hvorledes det tog på spisekammer og kælder, på det man ret kunne vise sig. Man kan lige så lettelig slutte sig til, at min kone og mine døtre udfoldede deres skønneste fjer ved denne lejlighed – hr. Thornhill kom med et par venner, hans huskapellan og en person, som havde opsigt med hans kamphaner. Tjenerskabet, som var talrigt, havde han meget velbetænkt skikket til nærmeste værtshus, men min kone holdt på, i sit hjertes stolthed, at ville beværte dem selv, hvorfor – så stille at sige – familien måtte suge på labben tre hele uger efter. Da hr. Burchell dagen før havde givet et vink om, at Thornhill bejlede til frøken Wilmot, min søn Georges forrige kæreste, bidrog dette til så temmelig at afkøle den varme, med hvilken han ellers ville være blevet modtaget. Dog hævede tilfældet nogenledes denne forstemmelse, for da en af selskabet kom til at nævne hendes navn, bemærkede hr. Thornhill med en drøj ed, at han ikke kendte noget urimeligere end at kalde sådan et fugleskræmsel en skønhed; "for Fanden skal ta' mig," blev han ved, "om jeg ikke lige så gerne ville udsøge mig en kæreste ved en lygtepæl i en af smågaderne i London."

Af denne vittighed lo han selv og vi andre med: de stores indfald er altid heldige. Olivia hviskede – dog højt nok til, at

han gerne kunne høre det – at han besad et uudtømmeligt lune.

Ved måltidets ende foreslog jeg min sædvanlige skål: Kirken, hvorfor kapellanen takkede mig, forsikrende at kirken var hans hjertes eneste inklination.

"Hør! sig mig ærlig og oprigtigt, Frank," sagde den unge herremand polisk, "sæt nu at kirken, Deres nærværende kæreste, i hvide linklæder stod på den ene side og jomfru Sophia uden linned på den anden, hvem ville De så tage?"

"Dem begge to, tilforladelig," råbte kapellanen.

"Ret så, Frank," sagde Thornhill, "for gid dette glas må blive siddende i min hals, om ikke en smuk pige opvejer hele verdens præsteskab. For hvad er tiender og småredsel [Note 4)] andet end bedrageri, alt sammen forbandet bedrageri. Det kan jeg bevise."

"Gid De ville," sagde min søn Moses, "for jeg tror, at jeg skulle være i stand til at gendrive Dem."

"Det er et ord, hr. Moses," svarede Thornhill, som straks kendte sin mand og blinkede ad os andre for at berede os på spasen, "hvis De er for at disputere med koldsindighed, så modtager jeg udfordringen. Og først spørger jeg Dem da, om De vil gå frem i en analogisk eller i en dialogisk form?"

"Jeg vil gå frem i en fornuftig form," råbte Moses, inderlig glad, fordi han kunne komme til at disputere.

"Et godt ord igen," sagde Thornhill, "og nu primo, for det første: jeg håber, De ikke vil nægte, at alt det som er, det er? Dersom De ikke indrømmer mig dette, kan jeg ikke indlade mig med Dem."

"Ih," sagde Moses, "jeg synes, jeg kan gerne tilstå det og endda gøre en fordelagtig anvendelse af denne maksime."

"Jeg håber også," fortsatte hans modstander, "De vil tilstå, at en del er mindre end det hele?"

"Det tilstår jeg også," sagde Moses, "det er ikke mere end billigt og fornuftsmæssigt."

"Jeg håber videre," råbte Thornhill, "De ikke vil nægte, at alle tre vinkler i en triangel er lig med to rette?"

"Intet kan være rigtigere," svarede Moses og så sig omkring med en vigtig mine.

"Godt," sagde nu modstanderen, talende meget hurtigt, "da vi således er blevet enige om præmisserne går jeg over til den bemærkning, at en kæde af selvtilværelser, som går frem i et reciprok dobbelt forhold, nødvendigvis frembringer en problematisk strid, der i visse måder godtgør, at åndelighedens væsen kan henføres til det andet prædikament."

"Holdt, holdt," råbte den anden, "det benægter jeg. Tror De, at jeg skulle være tåbelig nok til at bifalde sådanne heterodokse sætninger?"

"Hvad?" svarede Thornhill med forstilt hidsighed, "ikke bifalde det? Besvar mig et simpelt spørgsmål! Tror De, at Aristoteles har ret, når han siger, at relativer er relativer?"

"Upåtvivlelig," sagde Moses.

"Nu da," råbte hans antagonist, "svar mig ligefrem på mit spørgsmål: anser De den analytiske undersøgelse i den første del af mit enthymen fejlagtigt secundum qvoad eller qvoad minus? Og giv mig Deres grunde! Giv mig Deres grunde, siger jeg, og det straks!"

"Jeg må tilstå," sagde Moses, "jeg fatter ikke fuldkommen styrken i Deres ræsonnement, men hvis De vil reducere det til en enkelt sætning, håber jeg at kunne besvare den."

"Ho, min herre," råbte Thornhill, "jeg er Deres underdanige tjener! Jeg mærker, De vil have mig til at forsyne Dem både med argumenter og begreb. Nej, hr. Moses, det kan jeg virkelig ikke tjene Dem i."

Nu lo hele selskabet på min søns bekostning, og således var han den eneste bedrøvelige skikkelse blandt en forsamling af så mange glade ansigter. Han talte virkelig ikke et ord mere ved hele bordet.

Skønt nu alt dette slet ikke morede mig, havde det dog en ganske modsat virkning på Olivia, som antog dét for vittighed, der var et blot hukommelsesværk – udenadlært galimatias. Desårsag anså hun ham for en meget vakker kavaler. De, som mener, at en smuk skabning, moderne klædedragt og rigdom er en kavalers vigtigste bestanddele, vil vist bære over med hende. Sin virkelige uvidenhed til trods talte hr. Thornhill med lethed og kunne med flydende tunge udbrede sig over de almindelige emner for samtale. Det er derfor ikke underligt, om sådanne egenskaber kan stjæle hjertet fra en ung pige, der ved sin opdragelse er vant til at sætte pris på sit eget udvortes, følgelig også på andres.

Så snart han var taget bort, blev hans fortjenester den første genstand for vor samtale. Da han så mest på Olivia og snakkede mest med hende, kunne vi ikke længere tvivle på, at vi jo skyldte hende æren af hans besøg. Ikke heller lod hun til at blive for alvor vred over sine søskendes stiklerier. Selv Deborah syntes at tage del i dagens hæder og jublede over datterens sejrvinding, som om det kunne have været hendes egen.

"Og nu, min bedste," sagde hun til mig, "vil jeg rent ud tilstå, at det var mig, som opmuntrede mine døtre til at vise sig

forekommende mod vor unge herremand. Jeg har altid haft en smule honnet ambition, og nu ser du, at jeg havde ret, for hvem ved, hvad udfald dette kan få?"

"Nej, hvem ved det?" svarede jeg sukkende, "jeg for min del gør ikke meget ud af dette hersens; jeg kunne bedre lide en, som var fattig og retskaffen end denne fine herre med al hans rigdom og troløshed. Og du må forlade dig på, at hvis han er, hvad jeg har en mistanke om, da skal en sådan fritænker aldrig få min datter til kone."

"Fader," sagde Moses, "i denne post er De virkelig alt for streng, for Himlen vil aldrig tilregne ham, hvad han tænker, men hvad han gør. Ethvert menneske kan have mangfoldige strafværdige tanker, som stiger op hos ham, uden at han er i stand til at undertrykke dem. Denne herres frie tanker om religion kan være ganske uvilkårlige, og skønt vi erkender falskheden af hans meninger, så kan vi dog – da han er ganske passiv i at bifalde dem – ikke mere dadle ham for hans vildfarelser end kommandanten i en åben stad, fordi han er tvunget til at yde den indbrydende fjende husly."

"Sandt nok, min søn," råbte jeg, "men hvis kommandanten selv indbyder fjenden, er han virkelig strafværdig. Og dette er altid tilfældet med dem, som hylder vildfarelser. Fejlen ligger ikke i at bifalde de grunde de indser, men deri, at de er blinde for de mange modgrunde, som frembyder sig. Lig bestukne dommere tilkender de den part, hvis grunde de hører, ret, men de vil ikke høre modpartens grunde. Skønt altså vore vrange meninger kan fattes ufrivilligt, så har vi dog frivilligt ladet os bestikke eller været uagtsomme, da vi fattede disse, og derfor tilkommer os straf for vor brøde eller foragt for vor dårskab."

Her tog min kone fat og fortsatte materien, uden at opholde sig ved grunde eller beviser. Hun bemærkede, at adskillige ret fornuftige mænd af vort bekendtskab var fritænkere og opførte sig dog som brave ægtemænd, og hun kendte somme forstandige piger, som havde dygtighed nok til at omvende deres mænd.

"Og hvem ved, min bedste," tilføjede hun til, "hvad Olivia kan udrette? Pigen har meget at sige om enhver ting, og – så vidt jeg ved – er hun meget færdig i religionsdisputter."

"Hun, min bedste, hvilke religiøse disputter kan hun have læst?" råbte jeg, "jeg mindes ikke, at jeg nogensinde skulle have givet hende sådanne bøger – du overdriver vist hendes fortjenester i dette stykke."

"Nej, fader," tog Olivia ordet, "det gør hun virkelig ikke; jeg har læst en stor mængde religiøse stridsskrifter. Jeg har læst disputterne imellem Thackum og Square; samtalerne mellem Robinson Crusoe og den vilde Fredag, og nu er jeg i færd med at læse *Det Åndelige Frieri*."

"Ypperligt," råbte jeg, "du er en flink pige; jeg ser, du er vel skikket til at gøre proselytter; gå derfor hen og hjælp din moder at bage stikkelsbærpostejen!"

Note 4:

Småredsel: En afgift, der dengang betaltes til præsten til erstatning for levering af naturalier.

8.

En kærlighed, som måske turde få et lykkeligere udfald, end den i begyndelsen lover.

Næste dag fik vi igen besøg af hr. Burchell, skønt jeg af visse årsager begyndte at se lidt skævt til hans hyppige komme i vort hus. Dog kunne jeg ikke unddrage ham mit selskab, ej heller en plads ved min kamin. Sandt nok, hans arbejde gjorde mere end fyldest for hans fortæring, for han var både dygtig og stræbsom, og enten vi var i engen eller på kornmarken, gik han altid foran. Desforuden havde han altid noget morsomt at fortælle, hvilket lettede vort arbejde. Han var på en gang både så overgiven og så forstandig, at jeg måtte le, holde af ham og ynke ham. Mit eneste mishag udsprang af den tilbøjelighed, han røbede for min datter; han kaldte hende tit – rigtignok i spøg – sin lille kæreste, og når han bragte begge pigerne et par stykker bånd, var hendes altid det smukkeste. Jeg vidste ikke, hvorledes det gik til, men han syntes med hver dag at blive mere elskværdig og åndrig; hans ærlighed fik udseende af højere visdom.

Vi spiste til middag ude i marken. Vi sad eller rettere lå omkring et tarveligt måltid. Dugen var bredt ud på græsset; hr. Burchell krydrede nydelsen ved sin muntre underholdning. To solsorter sad i hækken lige overfor hinanden og sang om kap; vor tamme musvit hoppede omkring og pikkede brødkrummer af vore hænder – kort sagt, alt åndede mild og stille glæde.

"Jeg sidder aldrig såleledes" sagde Sophia, "uden jeg jo tænker på de to elskede, der blev dræbt af lynild i hinandens favn ved en bygkærv, og som Gay så sødt besynger. Der er noget så

rørende i denne beskrivelse, at jeg har læst den hundrede gange med altid ny henrykkelse."

"Efter min mening," sagde Moses, "er de smukkeste steder i dette digt langt under denne i Ovids *Acis og Galatea*. Den romerske poet forstår sig bedre på anvendelsen af kontraster, og på denne figur – når den bliver anbragt med kunst – beror al kraften i det patetiske."

"Det er mærkeligt," sagde hr. Burchell, "at begge de omtalte digtere har bidraget lige meget til at indføre en falsk smag – hver i sit fædreland – ved at overlæsse deres vers med epitheta. Smågenier fandt det lettest at efterligne dem i henseende til deres fejl. Engelsk poesi er nu, ligesom den latinske i kejserdømmets senere periode, intet uden en sammendyngelse af yppige billeder, uden plan eller naturlig forbindelse; en remse af epitheta, som kildrer øret uden at røre hjertet. Men De vil måske anse det for billigt, jomfru Primrose, at jeg, som dadler andre, også giver Dem lejlighed til at anvende gengældelsens ret, og skal jeg tilstår sandheden, har jeg alene anbragt min kritik for at kunne komme til at gøre selskabet kendt med en

romance, som i det mindste er fri for de påankede fejl, hvilke andre den så ellers kan have.

"Ærværdige fader! I nægte dog ej
at vise vildfarende vandrer på vej!
Trindt truer mig skoven så øde og mørk,
jeg øjner en udgang af rædsomme ørk."

"I aften, min søn, du nedlægge din stav!"
til svar eremitten den vandrende gav:
"Uvejsom og farlig er skovgroede ørk,
alt solen er nede, og natten bli'r mørk.

Men lad dig ledsage til kvægende ro!
Hin hytte, du ser, er mit venlige bo.
Den åben for hver en vildfarende står:
Følg med mig og del mine sparsomme kår!"

Så vennehuldt lod vejviserens ord;
i tavshed den fremmede fulgte hans spor.
I ensomme bolig de trinede ind,
og værten gød trøst udi ynglingens sind.

"Her skuer du hele mit jordiske gods:
Et bord og en bænk og et leje af mos.
Af alt hvad jeg ejer, du tager din del
Mit hjertes velsignelse tage du hel!

Jag frygten, o yngling, og sorgerne bort!
Al jordisk bekymring er dårlig og kort:
Hernede behøver kun mennesket lidt,

og snart er han hver en nødvendighed kvit."

Men spildt var opmuntring, forgæves var trøst;
thi sorgen lå tung på den fremmedes bryst.
Hans tunge de dybe bekymringer bandt,
og tåre på tåre fra øjet nedrandt.

"Hvi græder du så, min sørgmodige ven?
Hvi vender ej håbet tilbage igen?
Måske var tilforn du lyksalig og rig,
Måske har dig verden bedraget med svig?

Ak liden er jordisk lyksaligheds værd;
ak, verden kun barnet og dåren har kær.
Her venskab er blot et forfængeligt navn,
som tager kun lykken i smigrende favn.

Selv kærlighed er kun en svindende røg –
den troløse skønnes letsindige spøg;
den haver ej hjem i en kvindelig barm,
kun digterens hjerne gør kærlighed varm.

For glem da den kummer, dig ængster i løn!
Og glem og foragt kun det troløse køn!"
Her tav han, for rød som et dryppende blod
med sænkede øjne den fremmede stod.

Og barmen sig hæver og synker med hast,
og sukke på sukke fra hjertet udbrast.
Nu for eremitten et lys der opgik:

en pige så ynderig står for hans blik.

"Tilgiv mig," udbrød hun med skælvende røst
og foldede hænder på bølgende bryst,
"En pige medlidenhed nægte I ej,
som elskov har drevet på pillegrims vej.

Min fader var rig, og mig kaldte man smuk,
mig tryllede hundrede bejleres buk;
blandt stimlen ung Edwin sig bøjed' for mig,
men aldrig om kærlighed ytred' han sig.

Ung Edwin var fattig, men ædel og skøn;
jeg elsked' ham længe men elsked' i løn.
Dog stolt og letsindig jeg Edwin bortjog
Med kulde skønt hjertet af kærlighed slog.

Fortvivlet han flygted', jeg ved ej hvorhen;
jeg vented' – han kommer ej mere igen.
Måske han sit liv til et offer mig gav –
Nu vil jeg kun finde og dø på hans grav."

"Ak Emma! min elskede, kender du ej
den Edwin, du søgte på vildsomme vej.
Så ville du dø, o min Emma! for mig?
Nej lev for din Edwin! Han lever for dig!

Kom trofaste pige, o kom til mit bryst!
Du delte min smerte – så del nu min lyst!
Min Emma, min evig elskværdige mø!

Vi samlede leve, vi samlede dø!"

Under fremsigelsen af denne romance sad Sophia med største opmærksomhed. Det bifald, jeg læste i hendes ansigt, var blandet med ømhed, men såvel min opmærksomhed som det hele øvrige selskabs blev pludselig forstyrret ved knaldet af en bøsse tæt ved os, og straks efter så vi en mand bryde igennem hækken for at optage det skudte vildt. Jægeren var hr. Thornhills kapellan, der havde skudt en af solsorterne. Så højt og nært et knald forskrækkede fruentimmerne, og jeg så, at Sophia havde søgt tilflugt i Burchells arme. Kapellanen kom nu hen til os og bad om forladelse, fordi han havde forstyrret os; han forsikrede, at han slet ikke vidste, at vi var så nær. Han satte sig hos min yngste datter, og på jægermaner tilbød han hende det vildt, han samme formiddag havde fældet. Hun ville til at afslå hans foræring, men et lønligt blik fra moderen bragte hende snart til at rette sit misgreb og – skønt efter nogen vægring – at modtage det, han tilbød hende. Min kone røbede sin sædvanlige forfængelighed ved at hviske til mig: at Sophia havde gjort en erobring i kapellanen, lige så vel som hendes søster i herremanden. Jeg formodede dog med større rimelighed, at hun havde valgt en anden genstand for sin tilbøjelighed.

Kapellanens ærinde var at underrette os om, at hr. Thornhill havde sørget for musik og forfriskninger ved et måneskinsbal, som han samme aften, de unge damer til ære, ville give på grønningen udenfor vor bolig.

"Jeg kan heller ikke nægte," fortsatte han, "at jeg har min egen fordel i sigte ved først at bringe denne indbydelse, for jeg venter

mig til belønning, at jomfru Sophia vil gøre mig den ære at være min dame på ballet."

Dertil svarede hun, at hun slet intet havde derimod, når hun blot kunne gøre det uden at fornærme en anden.

"Men her er en herre," lagde hun til, pegende på hr. Burchell, "som har delt min dagsgerning; det er ikke mere end billigt, at han også bliver min deltager i aftenens fornøjelse."

Hr. Burchell takkede hende høfligt for hendes artige betænksomhed, men afstod hende alligevel til kapellanen, foregivende at han samme aften skulle til et høstgilde en mils vej borte. Hans afslag forekom mig lidt besynderligt, og lige så uforklarligt var det mig, at en fornuftig pige kunne foretrække en fattig mand for en, hvis udsigter var langt bedre. Men ligesom mandfolk er mest skarpsynede til at opdage kvindelig fuldkommenhed, således dømmer kvinderne ofte rigtigst om os. De to køn synes at være gensidige spioner og er udrustede med forskellige egenskaber, der gør dem skikkede til indbyrdes opsyn og træffende bedømmelse.

9.

To højfornemme damer fremtræder. Bedre klæder synes altid at røbe bedre opdragelse.

Hr. Burchell havde næppe taget afsked og Sophia lovet at danse med kapellanen, før mine to små kom løbende ud og fortalte os, at herremanden var kommet med et helt selskab. Vi ilede da hjem og fandt ham sammen med et par herrer af underordnet rang og to unge rigtklædte fruentimmere, der blev os forestillet som standsmæssige damer fra hovedstaden. Vi havde uheldigvis ikke stole nok til hele forsamlingen, men hr. Thornhill foreslog straks, at hver herre skulle sidde på sin dames skød. Dette satte jeg mig bestemt imod trods et misbilligende øjekast fra min kone. Moses blev derfor sendt hen at låne et par stole, og da vi manglede damer til at udgøre en kvadrille, gik de to fremmede herrer med ham for at skaffe et par danserinder. Begge dele var snart tilvejebragt: Herrerne vendte tilbage med min nabo Flamboroughs rosenrøde døtre, pyntede med store sløjfer af samme farve, men en uheldig omstændighed var rent overset. Skønt de to jomfruer Flamborough blev anset for de bedste danserinder i sognet og forstod til fuldkommenhed en "Runden om" og "Så på hæl og så på tå", var de dog ganske ukendte med de moderne engelskdanse. Dette voldte os i begyndelsen lidt bryderi, men siden – med nogen skubben og trækken – gik det ret bravt. Musikken bestod af to violiner, en fløjte og en tromme. Månen skinnede klart. Thornhill førte op med Olivia, til største fornøjelse for tilskuerne, som var mange, for da naboerne havde

hørt, hvad der skulle gå for sig, flokkede de sig omkring os. Min datter bevægede sig med sådant liv og ynde, at min kones forfængelighed ikke længere kunne skjule sig, men brød frem i den forsikring til mig, at hvor net den lille taske end kom fra det, havde hun dog stjålet alle trinene fra hende selv. Hovedstadens damer gjorde deres bedste for at danse med samme lethed, men uden held. De svævede, smægtede, hoppede og spjættede, men det ville alt sammen ikke hjælpe. Tilskuerne tilstod vel, at det så kønt ud, men nabo Flamborough anmærkede, at jomfru Livias fødder passede takten i musikken så akkurat som et ekko. – Da dansen havde varet en times tid, blev de to fremmede damer bange for at forkøle sig og gjorde derfor mine til at hæve ballet. Den ene af dem – syntes mig – udtrykte sig i den anledning temmelig plumpt, idet hun sagde:

"Hille den slemme syge! Jeg sveder som et asen."

Imidlertid gik vi ind og fandt en galant anretning af kold aftensmad, som hr. Thornhill havde ladet bringe. Samtalen var her ikke så almindelig og levende som før, for de to fremmede damer satte mine døtre rent i skygge: de talte ikke om andet end om standspersoner, højere sfære og andre slige sublime materier såsom: malerier, smag, Shakespeare og harmonica Note 5). Sandt nok der slap en ed eller to fra dem, hvilket stødte os lidt, men dette antog jeg alligevel som det sikreste kendetegn på deres høje stand. (Siden er jeg blevet bedre underrettet: at nemlig banden er ganske ude af mode). Mine døtre betragtede disse damers høje fuldkommenheder med misundelse, og hvad der hos dem lød som fejl, blev tilskrevet en standsmæssig dannelse i allerhøjeste potens, og frem for alt kastede deres pragt et slør over det noget platte i

deres væsen. Men deres nedladenhed overgik endnu langt deres øvrige fuldkommenheder. Den ene af dem bemærkede, at hvis jomfru Olivia blot havde set lidt mere af verden, ville det være en uberegnelig fordel for hende. Den anden føjede hertil, at en eneste vinter i hovedstaden ville gøre hendes lille Sophia til et ganske andet menneske. Min kone tildelte begge sit varmeste bifald og erklærede, at det var hendes inderligste ønske at skaffe sine døtre en lille vinters politur. Hertil troede jeg at burde svare, at deres hidtilværende opdragelse allerede var over deres stand og vilkår, og at en finere uddannelse kun ville tjene til at gøre dem deres egen fattigdom foragtelig og give dem smag på sådanne fornøjelser, som intet kunne berettige dem til at nyde.

"Og hvilke fornøjelser," råbte hr. Thornhill, "fortjener de ikke at nyde, der selv har så mange at yde? Hvad mig angår, da er jeg i besiddelse af en temmelig stor formue; kærlighed, frihed og fornøjelse er mine grundsætninger, men hvis det halve af alt, hvad jeg ejer, kunne gøre min fortryllende Olivia lykkelig, på ære og samvittighed, skulle den ikke også høre hende til. Den eneste gunst, jeg ville udbede mig i erstatning, var, at jeg måtte føje min egen person til foræringen."

Jeg var ikke så fremmed i verden at jeg ikke kendte det sprog, i hvilket uforskammethed plejer at indklæde det lumpneste forslag, men jeg stræbte at dæmpe min fortrydelse og sagde blot:

"Min herre, den familie, som De nu nedlader Dem til at beære med Deres nærværelse, er opdraget med en lige så fin æresfølelse som Deres. Ethvert forsøg på at såre denne kunne have meget farlige følger. Æren, min herre, er nu vor hele

ejendom, og denne sidste skat må vi med omhyggelighed bevogte."

Snart fortrød jeg dog den varme, hvormed jeg havde sagt dette, for den unge mand greb min hånd og svor på, at han bifaldt min heftighed, men ikke min mistanke.

"Med hensyn til det, De nu ymtede om," sagde han, "da forsikrer jeg Dem, at jeg aldrig nærede en sådan tanke; nej, hvor stor end fristelsen kan være: den dyd, som vil udholde en regelmæssig belejring, var aldrig efter min smag. Mine sejre må vindes i en håndevending."

De to damer, der lod, som de ikke havde hørt det forefaldne, syntes meget stødte over Thornhills sidste fri ytring og begyndte en meget alvorlig og ærbar samtale om dyden, i hvilken kapellanen, min kone og jeg snart tog levende del. Thornhill selv blev til sidst bragt så vidt, at han udtrykte en slags fortrydelse over sine forrige udskejelser. Vi talte om afholdenheds glæder og en brødefri sjæls stille ro. Jeg var så veltilfreds, at mine to mindste fik lov til at blive oppe over den sædvanlige tid, på det de kunne opbygges ved så skønne moralske samtaler. Hr. Thornhill gik endogså videre end jeg, idet han spurgte, om jeg havde noget imod, at der blev holdt bøn. Med glæde opfyldte jeg hans begæring, og derefter blev det øvrige af aftenen tilbragt på en behagelig underholdende måde, til selskabet omsider tænkte på at bryde op. Damerne syntes nødig at ville skilles fra mine døtre, for hvem de havde fattet en særdeles yndest, og bad begge om, at de måtte have den fornøjelse at se dem på Thornhillsborg. Han selv understøttede deres begæring. Min kone indvilgede straks, og mine døtre så bedende på mig. I denne forlegenhed gjorde jeg et par

indsigelser, hvilke pigerne let gendrev. Således var jeg da nødt til et bestemt afslag, hvorfor vi den hele næste dag ikke havde andet end sure miner og korte svar.

Note 5:

Harmonica: En række afstemte glas, man kunne spille på.

10.

Familien søger at hamle op med sine overmænd. De fattiges elendigheder, når de prøver at vise sig over deres evne.

Jeg begyndte nu at indse, at alle mine lange og møjsommelige forelæsninger over afholdenhed, tarvelighed og tilfredshed var aldeles spildte. Den udmærkelse, vore overmænd nylig havde vist os, vækkede atter den forfængelighed, som jeg ikke havde kvalt, men kun for en tid dysset i slummer. Vore vinduer blev som tidligere spækket med sminkekrukker. Man frygtede solen, som en fjende af huden, udenfor, og ilden, som en lignende, indenfor. Min kone bemærkede, at det ville skade hendes døtres øjne, om de stod for tidligt op; at deres næser ville blive røde af siddende arbejde efter bordet, og hun overbeviste mig om, at hænderne aldrig var så hvide, som når de ingen ting bestilte. Altså i stedet for at sy Georges skjorter færdige, så vi dem nu sætte ny facon på deres gamle kjoler og brodere på gaze. De stakkels jomfruer Flamborough – deres tidligere lystige veninder – blev nu tilsidesat som gement selskab, og alle samtaler drejede sig om standspersoner, højere sfære, malerier, smag, Shakespeare og harmonica.

– Men alt dette kunne vi endda have overstået, var ikke til al ulykke en sigøjnerinde kommet til. Hun hævede os op på håbets svimleste top. Så snart denne sortegule sibylle lod sig se, løb mine døtre til mig og bad om en rigsort i småskillinger for dermed at dække profetindens hånd. Oprigtig talt var jeg ked af altid at være den vise mand og kunne ikke nægte at opfylde

deres begæring, fordi jeg gerne ville se dem glade. Jeg gav hver af dem fireogtyve skilling; dog må jeg til familiens hæder bemærke, at de aldrig var uden penge, for min kone overlod dem ædelmodigt en guinea hver at bære i lommen, dog med den strenge klausul, at de aldrig måtte veksle den. Efter at de i nogen tid havde været indelukket med spåkvinden, så jeg, da de kom ud, af deres miner, at de havde fået glimrende løfter.

"Nå, småpiger," sagde jeg, "hvad lykke har I gjort? Sig mig, Olivia, har spåkvinden givet dig smæk for din skilling?"

"Ved De hvad, min fader," svarede hun med et alvorligt ansigt, "jeg tror virkelig, hun har at bestille med en vis mand, for hun erklærede bestemt, at jeg blev gift med en fornem herremand inden år og dag."

"Nå, og du, min lille Sophia," blev jeg ved, "hvad for en mand skal du have?"

"Jeg skal have en lord," svarede hun, "straks efter at min søster har fået herremanden."

"Hvad," råbte jeg, "er det alt det, I får for eders tre mark? Intet uden en herremand og en lord for tre mark? I tosser, jeg kunne have lovet eder en prins og en nabob for fireogtyve skilling."

Denne deres nysgerrighed havde alligevel meget alvorlige følger. Vi begyndte nu at anse os selv som af stjernerne bestemt til noget stort og hævede os allerede i forudfølelsen af vor tilkommende højhed.

Det er mange hundrede gange blevet anmærket, og jeg vil anmærke det endnu en gang: at den tid, vi tilbringer under håbefulde udsigter, er langt behageligere end den, der skaffer os den forhåbede nydelse. I første tilfælde laver vi retterne ganske efter vor egen smag; i det andet laver skæbnen dem til

os. – Det ville være vidtløftigt at opregne den mængde af behagelige drømmerier, hvormed vi nu morede os. Vor lykkes stjerne var atter i øjensynlig stigen. Da hele sognet påstod, at herremanden elskede min datter, måtte hun jo elske ham igen; de påsnakkede hende virkelig denne lidenskab. – Imidlertid havde min kone de heldigste drømme af verden, hvilke hun hver morgen nøjagtigt fortalte os med den højtideligste alvor: én nat drømte hun om ligkister, hvilket betød brudesenge; en anden om et dødningehoved med korslagte ben, som bør udtydes på lignende måde; en tredje nat så hun sine døtres lommer fulde af småsten, hvilket var tegn til, at de snart skulle spækkes med guldmønter. Selv pigerne havde deres ubedragelige varsler: de så fæstensringe i lyset, pengepunge sprang ud af ilden, og kærlighedsbreve svømmede omkring i enhver kop te.

Mod ugens ende fik vi en billet fra de to stadsdamer, hvori de, under mange komplimenter, udtrykte det ønske at mødes med os i kirken næstkommende søndag. Hele lørdag formiddag mærkede jeg, at min kone og mine døtre havde en vigtig konference og undertiden skottede til mig med øjne, som røbede en hemmelig plan. Jeg vil oprigtig tilstå, at jeg nærede stærk mistanke om, at et eller andet tåbeligt påfund var i gære for at vise sig med glans den følgende dag. Om eftermiddagen tog operationerne deres begyndelse på en meget regelmæssig måde – min kone styrede selv belejringen, og da jeg efter teen syntes hende i heldigt lune, åbnede hun løbegravene således som følger:

"Jeg tænker, lille Charles, vi vil få et fornemt selskab i kirken i morgen."

"Måske," svarede jeg, "men ellers kan du være ganske rolig for det, min bedste! Eders prædiken skal I i alle tilfælde få."

"Jeg tror ikke andet," sagde hun igen, "men jeg synes, min søde ven, vi skulle komme der så anstændigt som muligt, for man kan dog aldrig vide."

"Rigtigt," afbrød jeg, "din betænksomhed er rosværdig; en sømmelig dragt og adfærd i kirken ynder jeg særdeles vel. Vi bør vise os andægtige, ydmyge, glade og blide."

"Ja, det ved jeg nok," sagde hun, "men jeg mener, vi skulle komme der på en passende måde, ikke som det andet ripsraps."

"Du har fuldkommen ret, min bedste," svarede jeg, "jeg ville just have gjort det samme forslag; den mest passende måde at komme til kirke på, er at komme der så tidligt som muligt for at få lejlighed til andægtig forberedelse, førend tjenesten begynder."

"Hm, Charles," faldt hun atter ind, "det er alt sammen meget rigtigt, men det er ikke det, som jeg nu har i tanker; jeg mener, vi skulle komme der lidt standsmæssigt. Du ved, at kirken er en halv mil borte, og jeg må oprigtig tilstå, jeg gider ikke se mine døtre komme traskende hen til deres stol, blussende røde i ansigtet af den lange gang, akkurat for al verden som om de kom lige fra et væddeløb. Ser du, derfor tænker jeg som så: vi har nu disse to plovheste, som ingen verdens ting har bestilt den sidste måned. De er blevet fede og laskede og dovne begge to, både gamle Blis og Bærbrun; hvorfor skulle de ikke gøre noget, lige så vel som vi andre? Og, ved du hvad, når Moses har pudset dem en smule op, vil de tage sig ganske godt ud."

Mod dette forslag indvendte jeg, at det ville være langt mere standsmæssigt at gå end at komme anstigende på den glasøjede

Bærbrun og den stumphalede Blis; at da de aldrig havde været brugt til rideheste, ville de vist have mange slemme nykker, og at vi kun havde en mandfolkesadel og en damesadel i huset. Men alle disse indvendinger blev snart gendrevet og jeg nødt til at give efter.

Næste morgen så jeg dem i fuld arbejde med de nødvendige tilberedelser, men da jeg mærkede, at det ville tage tid, gik jeg i forvejen til kirke; de lovede at komme snart bagefter. Jeg ventede henved en time i sakristiet efter dem, men da de ikke kom, var jeg tvunget til at begynde og ligeså at ende tjenesten uden dem, men ikke uden nogen bekymring over deres udeblivelse. Hjem fulgte jeg derfor kørevejen, skønt mere end dobbelt så lang som stien, og da jeg var kommet halvvejen, så jeg processionen langsomt nærme sig. Min søn, min kone og de to små sad på den ene hest, mine døtre på den anden. Jeg spurgte, hvorfor de havde tøvet så længe og erfarede nu, at der havde mødt dem tusinde genvordigheder. Først ville hestene ikke fra døren, og hr. Burchell måtte prygle dem et par hundrede skridt frem; derpå sprang min kones sadelgjord; de måtte følgelig standse og gøre den i stand, før de kunne komme videre; derefter fik en af hestene i sinde at gøre sig stædig og var hverken med det onde eller gode at formå til at gå fremad, førend jeg netop nåede dem. Da jeg så, at de alle var i god behold, vil jeg bekende, at deres nærværende genvordighed ikke fortrød mig stort: den kunne berede mig mangen sejr i fremtiden og lære dem lidt ydmyghed.

11.

Familien beslutter endnu at holde hovedet i vejret.

Mikkelsaften, som indfaldt dagen efter, blev vi indbudt til nabo Flamboroughs for at brænde nødder Note 6) og gøre julelege. Vor sidste fortræd havde ydmyget os en smule, ellers ville vi rimeligvis have afslået en sådan indbydelse, men nu tillod vi dog disse stakkels folk at beværte og fornøje os. Vor gode nabos gæs var fede, hans kones budding og æggepunsch fortræffelig – endog efter min kones dom. Sandt nok hans måde at fortælle historier på var ikke fuldt så god; de var meget lange og meget flove og alle om ham selv, og vi havde lét ad dem seksten gange før. Alligevel var vi høflige nok til at le ad dem en gang endnu.

Hr. Burchell, som var med og altid sørgede for uskyldig moro, fik straks de unge til at gå blindebuk; ja, min kone lod sig endogså lokke til at lege med, hvilket ret fornøjede mig: jeg bildte mig ind, at hun var ung endnu. Imidlertid sad min nabo og jeg og så til, lo over ethvert puds og roste vor egen færdighed, mens vi var unge. Derefter spilledes "Mit svin på skoven". Derpå legedes spørgsmålslegen, og til sidst satte man sig ned for at lede tøflen op. Da måske ikke enhver læser er bekendt med denne ældgamle tidsfordriv, kan det ikke være af vejen at anmærke, at hele selskabet sætter sig på hug i en kreds midt på gulvet. En står i midten og skal gætte, hvem der har skoen, som de andre imidlertid skyder hurtigt frem og tilbage under den indre hulhed under knæleddene – næsten som en væverskytte. Da det er umuligt for den, der står i kredsen, på en gang at holde øje med alle, så ligger denne legs store skønhed

deri, at den gættende får et dask efter det andet af skohælen, og det på den del af legemet, som er vanskeligst at hytte. Således stod nu min ældste datter i kredsen, drejede sig rundt som en top, fik et klask efter det andet og blussende og forpustet skreg: "Ærlig leg, ærlig leg!" og det med en stemme, der var i stand til at overdøve en visekællings; da – o skræk og forfærdelse! – hvem skulle træde ind ad døren uden vore høje damer fra hovedstaden: Hendes Nåde fru Blarney og frøken Carolina Wilhelmina Amalia Skeggs? Det ville være et forgæves arbejde at beskrive vor sønderknuselse: Himmel og jord! at blive overrasket af sådanne standsmæssige damer i sådan gemen attitude! Ja, det kunne man vente måtte blive enden på denne pøbelagtige leg, som monsieur Flamborough havde proponeret. Vi stod i nogen tid som lynslagne, ja, rent forstenede.

Damerne havde søgt os hjemme, og da de hørte, hvor vi var, kom de herhen for at erfare årsagen til familiens udeblivelse fra kirken den forrige dag. Olivia svarede for os alle. Fattende sig summarisk i de ord:

"Vore heste slog os af."

Derover blev nu damerne gyseligt forskrækkede, men da de hørte, at vi ingen skade havde taget, blev de rasende glade, men da de atter hørte, at vi havde nær døet af angst, blev de påny græsselig bedrøvede, men da de så hørte, at vi havde sovet godt ovenpå, blev de igen morderlig fornøjede.

Deres artighed mod mine døtre var uforlignelig; deres ytringer forrige aften var varme, men nu blev de koghede. De bevidnede deres inderlige ønske: at slutte en mere varig forbindelse. Fru Blarney holdt sig fornemmelig til Olivia; frøken Carolina Wilhelmina Amalia Skeggs tog søsteren under sin

protektion. De førte ellers alene ordet, mens mine døtre sad i tavs beundring over så sublim en dannelse. Men da enhver læser, om han end selv er aldrig så ringe, gerne gider høre standsmæssige samtaler, anekdoter om lorder, store fruer og riddere af hosebåndet, skal jeg også fornøje ham med slutningen af nærværende samtale.

Først må jeg dog anmærke hr. Burchells meget ugalante opførsel; han sad nemlig hele tiden med ansigtet mod kaminen og ryggen til selskabet, og ved slutningen af enhver replik udblæste han et langt "py – – – – h!" Denne lyd mishagede os alle og dæmpede noget samtalens ild.

"Alt hvad jeg ved om sagen," sagde frøken Skeggs, "er dette, at det kan være både sandt og ikke sandt, men det kan jeg forsikre Deres Nåde, at hele assembleen var i den største forvirring: Hans Herlighed skiftede farve en gang efter den anden; Hendes Nåde besvimede, men baron Tomkyn trak sin kårde og svor, at han var hendes til sidste blodsdråbe."

"Py – – – – h!"

"Så meget kan jeg dog sige," svarede Hendes Nåde, "at hertuginden ikke har udladt sig for mig om det med et eneste ord, og jeg tror ikke, at Hendes Højhed ville holde noget skjult for mig. Men det, kan De forlade Dem på, er en afgjort sandhed, at hertugen morgenen efter råbte tre gange til sin kammertjener: Jernigan! Jernigan! Jernigan! bring mig mine hosebånd!"

"Py – – – – h!"

"Desforuden," vedblev hun, "står der slet ikke noget om det i det lidet digt, som dr. Burdock forfattede ved denne lejlighed."

"Det undrer mig," råbte frøken Skeggs, "for han udelader sjældent noget, da han alene skriver for sin egen fornøjelse. Men kan Deres Nåde ikke gøre mig den fornøjelse at vise mig dette digt?"

"Py – – – – h!"

"Tænker De, min engel," svarede fruen, "at jeg bærer sligt hos mig? Skønt det virkelig er ret vakkert, og jeg tænker, at jeg forstår mig noget lidt på sådanne ting; i det mindste ved jeg, hvad der behager mig selv. På min ære, jeg har altid været en beundrer af doktor Burdocks småstykker, for når jeg undtager det, han og vor kære grevinde i Hannover Square skriver, så kommer der nu slet intet andet ud end det platteste kram i verden; ikke det allerringeste af den højere sfære!"

"Py – – – – h!"

"Deres Nåde," sagde den anden, "skulle undtage Deres egne arbejder i "Damernes Magasin"! Jeg håber, De vil ikke nægte, at deri er jo nok af den højere sfære? Men jeg frygter, vi kan ikke vente mere fra den kant!"

"Py – – – – h!"

"Ih! min bedste," svarede Hendes Nåde, "De ved jo, at min selskabsdame og forelæserinde har forladt mig og giftet sig med kaptajn Roach? Mine stakkels øjne vil ikke tillade mig at læse og skrive selv; derfor har jeg begyndt at se mig om efter en anden. Et dueligt menneske er ikke så nemt fundet, og – oprigtig talt – så er tredive pund om året en lille løn for en vel opdraget, dannet pige, som kan læse, skrive og skikke sig i selskab, for hvad disse købstadstøse angår – dem kan man umulig holde det ud med."

"Py – – – – h!"

"Det ved jeg af erfaring," sagde frøkenen, "af tre, som jeg har haft det sidste halvår, vægrede den ene sig ved at gøre siddende arbejde blot en time om dagen. Den anden syntes, at fem og tyve guineas årlig var for lidt, og den tredje var jeg nødt til at skille mig ved, fordi jeg havde mistanke om hemmelig forståelse mellem hende og kapellanen. Dyden, min bedste fru Blarney! dyden kan ikke vurderes for højt, men hvor findes den vel?"

"Py – – – – h!"

Min kone havde længe været lutter øre ved denne samtale, men slutningen gjorde dog det stærkeste indtryk på hende. Tredive pund og fem og tyve guineas årlig udgjorde 56 pund 5 shilling i engelsk courant, hvilke på en måde kom af sig selv, og hele familien til gode. Et øjeblik betragtede hun mit ansigt, om hun der kunne læse bifald, og når jeg skal tilstå sandheden, syntes mig også, at disse to pladser kunne være ret gode og passende for mine døtre. Desuden – hvis hr. Thornhill havde nogen oprigtig kærlighed til min datter, ville hun i en sådan stilling snarest opnå den nødvendige dannelse. Min kone ville heller ikke, at undselig tilbageholdenhed skulle skille os ved sådanne fordele og påtog sig derfor at tale vor sag.

"Jeg håber," sagde hun, "at Deres Nåder vil tilgive min nærværende dristighed. Vi kan vistnok ikke gøre påstand på sådan bevågenhed, men De vil alligevel finde det naturligt, at en moder søger at få sine børn frem i verden. Og jeg tør driste mig til at sige, at mine døtre har nydt en temmelig god opdragelse, som den da kan gives på landet. De kan læse, skrive og regne. De forstår deres nål, kan sy navne, bredsøm og klædesting; de kan brodere og filere og forstår sig lidt på musik;

de er dygtige til at kruse og arbejde på gaze; min ældste datter kan klippe ud af papir, og den yngste spår ganske net af kort."

"Py – – – – h!"

Da hun havde fuldendt dette smukke forsøg i veltalenheden, så damerne nogle minutter tavse på hinanden med betænkelige og vigtige miner. Omsider nedlod frøken Carolina Wilhelmina Amalia Skeggs sig til at anmærke, at hun vel syntes, at de to unge damer – så vidt hun efter så løseligt bekendtskab turde dømme om dem – kunne være skikkede til den omhandlede bestilling, "men en sag af denne beskaffenhed," lagde hun til, "udfordrer en nøjagtig kundskab om deres karakter; ikke som om jeg i mindste måde nærede nogen mistanke om de unge damers dyd, forstand og opførsel, men der er en formalitet i sådanne ting, madame, der er en formalitet!"

"Py – – – – h!"

Min kone billigede aldeles hendes betænkelighed, læggende til, at hun selv var noget mistænkelig, men hvad hendes døtres karakter angik, turde hun beråbe sig på alle naboerne. Dette fandt de to damer unødvendigt og erklærede, at fætter Thornhills anbefaling ville være fuldkommen tilstrækkelig.

På denne beroede altså ansøgningens held.

Note 6:

Brænde nødder: En leg, hvorved man nævner et mandfolk og et fruentimmer og lægger to nødder i ilden; hvis de springer samtidig, bliver der er par af disse.

12.

Skæbnen synes at have besluttet den wakefieldske families ydmygelse. Fortrædeligheder er ofte pinagtigere end virkelige ulykker.

Da vi var kommet hjem, tilbragtes aftenen med at lægge planer til fremtidige sejre. Deborah øvede ret sin skarpsindighed i gisninger over, hvem af de to piger vel fik den bedste plads og de fleste lejligheder til at komme i fornemt selskab. Den eneste mulige hindring i deres forfremmelse kunne nu kun hr. Thornhill lægge i vejen. Dog burde vi aldrig tvivle på hans anbefaling, da han allerede havde givet os så mange beviser på sit venskab. Endog i sengen fortsatte min kone dette sit yndlingstema:

"Så min sandten, lille mand," sagde hun, "jeg tror, at vi – mellem os sagt – har gjort en god dagsgerning!"

"En temmelig god," sagde jeg, uvis om, hvad jeg skulle svare.

"Hvad," råbte hun, "kun temmelig god? Hvorfor ikke overmåde god? Hvad om pigerne nu kom til at gøre fornemme bekendtskaber i hovedstaden! Og det er vist nok, London er det eneste sted i verden, hvor de kan komme til mænd. Desforuden, min bedste, sker der forunderlige ting hver evige dag, og når standsmæssige damer er så indtaget af mine døtre, hvordan vil det så gå kavalererne? *Entre nous*, jeg må tilstå, jeg holder gyselig meget af fru Blarney, men jeg har alligevel alt tilovers for frøken Carolina Wilhelmina Amalia Skeggs. Lagde du mærke til, hvorledes jeg tog dem med en trumf, da de kom til at tale om de

selskabsdamer, de søgte? Sig mig, min gode, synes du ikke, at jeg har lavet det godt for vore børn?"

"Å ja," svarede jeg, "Gud give, at det må geråde til deres sande vel, og at vi alle må have årsag til at glæde os derover, når et fjerdingår er omme!"

Dette var et af de kunstgreb, jeg brugte for at bibringe min kone høje tanker om min visdom, for hvis det gik pigerne vel, så var jo mit fromme ønske opfyldt, men indtraf det modsatte, kunne det anses som en spådom.

Hele denne samtale var alligevel en blot forberedelse til en anden plan, og jeg anede rigtignok noget sådant. Det var nemlig intet mindre end dette: at da vi nu skulle være lidt højere på strå, ville det være hensigtsmæssigt at sælge Blis, som var gammel, til et marked i nærheden og købe en anden hest, som kunne tjene til at ride på og køre med, alt efter omstændighederne. Man kunne da komme standsmæssigt frem til kirken og ved andre visitter. Dette satte jeg mig først stift imod, men det blev lige så stift forfægtet; efterhånden, ligesom jeg udmattedes i striden, tog min modstanderinde til i kræfter, og omsider blev udfaldet dette, at Blis skulle af sted.

Da markedet stod den følgende dag, havde jeg selv i sinde at drage dertil, men Deborah foresnakkede mig, at jeg var forkølet, og hun ville på ingen måde tillade mig at rejse ud.

"Nej, min bedste," sagde hun, "vor søn Moses er en fiffig knægt og kan købe og sælge med fordel. Du ved jo, at alle vore gode handler er hans værk. Han står altid og piner og prutter så længe, til han får det, som han vil have det."

Da jeg selv havde gode tanker om min søns forstand, var jeg villig til at betro ham dette hverv, og næste morgen så jeg

straks, at hans søstre havde travlt med at udstyre ham til markedet; de kæmmede hans hår, polerede hans spænder og fæstede hans hat op med knappenåle. Da toilettets forretninger var til ende, så vi ham med fornøjelse bestige Blis med en stor fyræske foran sig til at hjembringe specier i. Han var iført en kjole af den slags klæde, som kaldes "torden og lynild", der, skønt lidt for kort, dog var for god til at kasseres. Hans vest var græsgrøn, og hans hår var bundet i nakken med et bredt, sort bånd. Vi fulgte ham alle et stykke fra gården og skreg "god lykke!" efter ham, så længe han kunne høre os.

Han var næppe borte, for hr. Thornhills hushovmester kom og ønskede os til lykke med den yndest, vi havde opnået hos hans herre, for han havde hørt ham omtale os med megen bevågenhed. – Lykken kommer sjældent alene. En anden tjener bragte os et brev fra damerne, hvori de meldte, at eftersom de af hr. Thornhill havde fået så gunstige efterretninger om os, behøvedes der endnu kun nogle få foreløbige undersøgelser for ganske at tilfredsstille dem.

"Ja," sagde min kone, "jeg ser nok, at det er ingen let sag at komme ind i fornemme familier, men er man så først inde, kan man gerne lægge sig til at sove, som Moses siger."

Mine døtre lo hjerteligt ad dette indfald, som virkelig skulle være en vittighed. Min kone blev så glad ved dette budskab, at hun straks stak hånden i lommen og gav overbringeren en femtenskilling.

Det var ret en besøgelsesdag. Den næste, der kom, var hr. Burchell, som havde været på markedet. Han bragte mine smådrenge hver en skillings peberkage, hvilke min kone påtog sig at gemme for dem og efterhånden at udstykke. Han

forærede også mine døtre et par boddiker, hvori de kunne gemme oblater, skønhedspletter og penge, når de havde nogle (min kone holdt ellers mere af en pung af væselskind, eftersom der var mest held ved sådan en, men dette være nu sagt i forbigående).

Vi nærede bestandig en vis agtelse for hr. Burchell, skønt hans sidste plumpe opførsel var os noget mishagelig. Vi kunne ej heller undlade at underrette ham om vor lykke og udbede os hans råd. Vi fulgte rigtignok sjældent andres råd, men vi var altid meget tilbøjelige til at forlange dem. Mens vi læste brevet fra de to damer, rystede han på hovedet og erklærede til sidst, at en sag af sådan beskaffenhed krævede den største forsigtighed. Denne mistænkelighed stødte min kone:

"Min herre," råbte hun, "jeg har aldrig tvivlet på Deres beredvillighed til at være mig og mine døtre imod. De besidder mere forsigtighed end behov gøres. Men når vi ellers trænger til råd, tror jeg, at vi vil henvende os til folk, der selv gør brug af sådanne."

"Madame," svarede han, "her spørges ikke nu om min egen opførsel, og om jeg desuden ikke selv har fulgt gode råd, turde jeg derfor gerne med god samvittighed give dem til andre, der ville."

Jeg frygtede her, at dette svar kunne foranledige et gensvar, som ville måske være mere fornærmeligt end grundigt, derfor afbrød jeg pludselig denne materie med ordene:

"Det er dog besynderligt, at vor søn bliver så længe på markedet, nu natten snart falder på."

"Bryd dig ikke om vor søn," råbte min kone. "Du kan være sikker på, at han nok ved, hvad han gør. Jeg vover Moses. Jeg

indestår eder for, den karl køber ikke katten i sækken. Jeg har set ham gøre de utroligste handler, og jeg skal fortælle os en historie derom, så I vil le Jeres maver i stykker; – men – så sandt som jeg lever, kommer ikke der Moses uden hest og med æsken på sin ryg."

Mens hun endnu talte, kom Moses traskende og svedende under æsken, som han – lig en bissekræmmer – bar på nakken.

"Velkommen, velkommen, Moses," råbte hans moder, "nå, min dreng, hvad har du bragt os fra markedet?"

"Jeg har bragt Dem mig selv," sagde Moses med et polisk ansigt og hvilede sig med ryggen mod bordet og æsken oven på det.

"Det ved vi, lille Moses," sagde min kone, "men hvor er hesten?"

"Jeg har solgt den," lød svaret, "for seksten rigsdaler, en mark og tolv skilling courant," svarede han.

"Prægtigt, min gode dreng," råbte hun, "jeg vidste nok, du ville knibe dem. Imellem os, seksten rigsdaler, en mark og tolv skilling er ingen ringe dagsgerning. Nu, kom så med dem."

"Penge har jeg ikke bragt tilbage," sagde han, "jeg har sat dem alle sammen i handelen, og her er mit købmandskab."

Med disse ord tog han en pakke ud fra sin barm:

"Her er de: et dusin grønne briller med sølvindfatning og sølvstænger og chagrinsfutteraler."

"Et dusin grønne briller," gentog min kone med dæmpet røst, "og du har skilt dig ved hesten og ikke bragt andet hjem end et dusin usle grønne briller?"

"Kære moder," råbte han, "hvorfor vil De ikke vente og tage imod ræson; jeg fik dem for røverkøb, ellers skulle jeg aldrig

have købt dem; sølvstængerne alene er det dobbelte værd."

"Kys en sveske med dine sølvstænger," råbte min kone hidsigt, "jeg tør bande på, at de ikke går til det halve, når de skal sælges som gammelt sølv til tre mark loddet."

"Du skal ikke gøre dig ulejlighed med at sælge stængerne," sagde jeg, "for jeg ser, at de er kun pletterede."

"Hvad?" skreg min kone, "ikke sølv, er stængerne ikke sølv?"

"Nej," svarede jeg, "ikke mere end din stegepande."

"Nå da," råbte hun, "så kom vi af med hesten og har kun fået et dusin grønne briller med kobberstænger og chagrinsfutteraler? Gid katten havde sådant juks! Det torskehoved har ladet sig snyde og skulle bedre have kendt sine folk!"

"Deri tager du fejl, min bedste," sagde jeg, "for han skulle slet ikke have kendt dem."

"Den dosmer," skreg hun igen, "at komme hjem til mig med sådant ragelse. De er ikke bedre værd end at smide på møddingen."

"Deri tager du atter fejl, min bedste," sagde jeg, "for briller med kobberstænger – ser du – er dog bedre end slet ingen."

Nu begyndte den stakkels Moses at få øjnene op. Han indså, at han var faldet i kløerne på en træsk bedrager. Jeg udspurgte ham om omstændighederne ved denne ulykkelige handel. Han havde rigtigt solgt hesten og gik nu omkring på markedet for at udse sig en anden. En mand af et ærværdigt udseende førte ham til et telt, foregivende at han havde en at sælge.

"Her," endte Moses sin beretning, "fandt vi en anden meget velklædt mand, som ville låne tyve pund på disse briller, sigende, at han pantsatte dem for en tredjedel af deres værdi.

Den første, der lod til at være meget venskabelig sindet imod mig, hviskede til mig, at jeg burde købe dem og bad, at jeg ikke ville lade en sådan fordel slippe mig af hænderne. Jeg hentede hr. Flamborough, og de besnakkede ham lige så vel som mig selv, og således lod vi os omsider lokke til at købe de to dusin og dele dem imellem os."

13.

Hr. Burchell anses for en fjende, da han formaster sig til at give ubehagelige råd.

Familien havde nu gjort adskillige forsøg på at hæve sig, men et eller andet uforudset vanheld havde kvalt ethvert af dem i fødslen. Jeg stræbte at benytte ethvert sådant til at oplyse deres forstand i samme forhold, som deres forfængelighed neddæmpedes.

"I ser, mine børn," sagde jeg, "hvor lidt man vinder ved sine bestræbelser for at skuffe verden, når man vil kappes med sine overmænd. Disse fattige, som alene vil holde omgang med de rige, hades af dem, hvis selskab de skyr, og foragtes af dem, som de søger. Ulige forbindelser er altid skadelige for den svagere part, for de rige nyder fornøjelserne; de fattige har alle ubehagelighederne. Hør Dick, gentag for os alle den fabel, du læste i dag."

"Engang," begyndte drengen, "var der en kæmpe og en dværg. De holdt sammen som gode venner. De indgik det forbund, at de aldrig ville forlade hinanden, men forenede gå ud på eventyr. Det første, de bestod, var en kamp mod to saracener. Dværgen, som var meget modig, gav en af fjenderne ret ivrigt et hug, der dog kun gjorde så ringe virkning, at denne med sit sværd skilte dværgen ved den ene hånd. Det så nu galt ud for ham, men kæmpen kom snart til hjælp og strakte begge saracenerne døde til jorden, hvorpå den opirrede dværg savede deres hoveder af. – Nu drog de et andet eventyr i møde. Dette var imod tre grumme skovtrolde, som var i begreb med at bortføre en ung og

smuk dame. Dværgen var ikke slet så fremfusende som første gang, men slog alligevel det første slag. Dette blev betalt med et andet, der skilte ham ved det ene øje. Kæmpen kom atter og drev dem på flugt. De glædede sig alle over denne sejr, men den befriede dame forelskede sig i kæmpen og ægtede ham.

Nu vandrede de videre og langt længere, end jeg kan fortælle, til de omsider mødte en flok røvere. Første gang var kæmpen nu den forreste, men dværgen var ikke langt tilbage. Striden var hård og langvarig. Hvor kæmpen fo'r frem, kunne ingen holde stand, men dværgen var mere end en gang nær ved at miste livet. Til sidst erklærede sejren sig for vore to helte, men dværgen havde mistet et ben. Denne havde da sat et ben, en arm og et øje til. Kæmpen, der ikke havde fået et eneste sår, råbte til ham: "Fremad, min lille helt, dette er en ærefuld leg; kun en sejr endnu, og vi skal vinde udødelig hæder."

"Nej," svarede dværgen, som nu var blevet klogere, "nej, jeg går nu ud af forbundet. Jeg vil ikke stride mere, for jeg mærker, at i enhver krig vinder du æren og fordelen, og jeg går af med alle huggene."

Jeg ville til at udvikle moralen i denne fabel, da vor opmærksomhed blev henvendt på en varm disput mellem min kone og hr. Burchell angående mine døtres forestående afrejse til hovedstaden. Min kone forfægtede hårdnakket alle deraf flydende fordele; hr. Burchell derimod frarådede hende meget alvorligt udførelsen af denne plan – jeg var neutral. Hvad hun nu sagde, forekom mig kun som en fortsættelse af hine hans betænkeligheder, der om formiddagen blev så ilde optaget. Disputten blev heftig: i stedet for at argumentere grundigere, råbte den stakkels Deborah højere, og omsider søgte hun under

et rent skrål betryggelse for et fuldstændigt nederlag. Slutningen af hendes ordstrøm var os alle yderst mishagelig:

"Hun kendte godt visse folk," sagde hun, "som havde deres hemmelige grunde til de råd, de gav, men hun for sin del ønskede, at slige personer ville for fremtiden blive borte fra hendes hus!"

"Madame," svarede hr. Burchell med største fatning (hvilket end mere opirrede hende), "hvad hemmelige grunde angår, da har De ret; jeg har virkelig hemmelige grunde, som jeg ikke vil fremføre, da De ikke er i stand til at gendrive dem, af hvilke jeg ikke har gjort nogen hemmelighed. Men jeg mærker, at mine besøg her i huset begynder at falde til besvær. Derfor vil jeg nu tage afsked og måske komme endnu en gang for at sige et endeligt farvel, når jeg forlader egnen."

Med disse ord tog han sin hat. Sophia, hvis øjekast udtrykte bebrejdelse og bekymring over hans ilfærdighed, var ikke mægtig for at holde ham tilbage.

Da han var borte, betragtede vi hinanden i nogle minutter med forvirring. Min kone, som vidste, at hun selv var skyld i hans bortgang søgte at skjule sin fortrydelse under et fremtvungent smil og en selvtilfreds mine, hvorfor jeg fandt mig beføjet til at irettesætte hende.

"Hvorledes, kone," sagde jeg til hende, "er det vores måde at omgås fremmede? Er det således, vi gengælder folks artighed? Tro mig, min bedste, disse var mig de viderligste, de mest skurrende ord, som nogen tid kom over din tunge."

"Hm," svarede hun, "hvorfor drillede han mig da? Men jeg kender ganske vel bevæggrundene til hans råd: han vil hindre mine piger fra at komme til staden, for at han herhjemme

kunne nyde den yngstes selskab. Men hvordan det så går, skal hun søge omgang med bedre folk end sådanne gemene karle som han."

"Gemen, kalder du ham gemen, min bedste?" råbte jeg, "det er let muligt, at vi kan miskende denne mands karakter, for ved flere lejligheder forekommer han mig som den mest fuldendte kavaler, jeg nogen sinde kendte. Sig mig, lille Sophia, har han nogen sinde givet dig hemmelige vink om sin tilbøjelighed?"

"Hans samtaler med mig," svarede hun, "har altid været anstændige og beskedne, og forresten har han aldrig talt om noget. Engang mindes jeg rigtignok, at jeg har hørt ham sige, at han kendte intet fruentimmer, der var i stand til at opdage fortjenester hos en fattig mand."

"Dette, min pige," sagde jeg, "er et sprog, som alle fattige døgenigter fører. Men jeg håber, at du har fået forstand til at dømme rigtigt om sådanne folk; jeg tror, du kan indse, at det er den pure dårskab at ville vente lyksalighed i forbindelse med en mand, som så skammeligt har forspildt sin egen. Din moder og jeg har nu bedre udsigter for dig. Den næste vinter, som du rimeligvis skal tilbringe i hovedstaden, vil give dig lejlighed til at gøre et fornuftigt valg."

Jeg tør ikke påtage mig at bestemme Sophias hjertensmening om denne begivenhed, men jeg for min del var i grunden slet ikke misfornøjet med, at vi var blevet skilt ved en gæst, af hvem jeg havde så meget at frygte. Vort brud på gæstfrihedens love slog rigtignok min samvittighed en kende; dog bragte jeg snart denne påminder til tavshed ved to-tre smuktladende grunde, der beroligede og gjorde mig tilfreds med mig selv. Let forvundet er den uro, samvittigheden forårsager det menneske,

der allerede har gjort uret. Samvittigheden er en kujon: de forseelser, den ikke er stærk nok til at forebygge, er den sjældent retfærdig nok til at revse.

14.

Ny fortræd eller et bevis for, at tilsyneladende ulykker kan være virkelige velsignelser.

Mine døtres rejse til hovedstaden var nu fast besluttet, og hr. Thornhill havde godhedsfuldt lovet selv at ville have tilsyn med deres opførsel samt skriftligt underrette os om samme. Men det blev anset for uomgængelig nødvendigt, at deres fremtrædelse i den store verden skulle være deres store forventninger værdig; hertil udfordredes temmelig store bekostninger. Vi debatterede derfor i en generalforsamling over den nemmeste måde at bringe penge til veje på, eller – for at tale tydeligere – vi undersøgte, hvad vi til salg bedst kunne undvære. Efter en kort rådslagning kom vi til det resultat, at den ene hest, vi havde tilbage, var ganske ubrugelig til markarbejde, da den var skilt ved sin mage, og at den – som enøjet – heller ikke duede til at ride på. Vi besluttede følgelig at sælge den til det forestående marked, og for at undgå bedrageri skulle jeg selv gøre denne handel. Skønt denne var en af mine første merkantilske forretninger, tvivlede jeg dog slet ikke på, at jeg skulle skille mig ved den med ære. Et menneskes mening om egen klogskab retter sig efter deres, som han daglig omgås, og følgelig nærede jeg temmelig høje tanker om min verdensklogskab. Min kone kaldte mig alligevel næste morgen tilbage, da jeg var kommet et stykke bort, og hviskede til mig, at jeg skulle have et øje på hver finger.

På markedet lod jeg straks min hest trave efter skik og brug, men det varede dog noget, inden jeg kunne få en liebhaver.

Endelig nærmede der sig en pranger, som, efter at have nøje beset hesten, opdagede, at den var blind på det ene øje og derfor ikke kunne indlade sig i nogen handel. Der kom en anden, som erklærede, at han ikke ville have et sådant spattet krik, om han så kunne få det for at trække det hjem. En tredje så, at den havde vindgalle [Note 7)] og ville derfor slet ikke byde på den. En fjerde så på dens øje, at den havde orm. Den femte – mere uforskammet end de andre – undrede sig over, hvad pokker jeg ville på markedet med en blind, spattet, stivbenet rallike, der ikke var bedre værd end at fodre ræve med. Nu begyndte jeg virkelig selv at fatte den dybeste foragt for det arme dyr og skammede mig, hver gang der nærmede sig en ny køber, for skønt jeg ikke til fulde troede på alle disse herrers ord, tog jeg dog i betragtning, at så mange enstemmige vidner gav en stærk formodning om, at de måtte have ret, og Sankt Gregorius i hans afhandling om gode gerninger tilstår, at han er af samme mening.

Just som jeg befandt mig i denne harmelige sindsforfatning, kom en kollega og gammel bekendt af mig og foreslog mig at drikke et glas med sig i nærmeste værtshus. Vi gik derind og blev anvist et værelse i baghuset, hvor der ikke var andre end en gammel mand, der sad ganske fordybet i en stor bog. Jeg havde aldrig tidligere set noget menneske, der indtog mig så meget til sin fordel. Sølvgrå lokker smykkede hans ærefrygtindgydende åsyn, og oldingens ungdommeligt friske udseende syntes at være frugten af fuldkommen sjælsro og afholdenhed. Hans nærværelse afbrød ikke vor samtale. Min ven og jeg snakkede om de mange lykkesomvekslinger, vi begge havde erfaret, om den whistonske strid, om mit sidste flyveskrift, om

archidiaconussens svar derpå og om, hvorlunde modstanderne havde målt mig skæppen fuld. Det varede ikke længe, før vor opmærksomhed henvendtes på et ungt menneske, der kom ind i værelset og med stor ærbødighed nærmede sig den gamle mand, til hvem han talte nogle ord med dæmpet rost.

"Ingen undskyldninger, min søn," sagde oldingen, "at gøre vel er en pligt, vi skylder alle vore medskabninger; tag det kun! Jeg ville ønske, det var mere, men fem pund vil hjælpe Dem ud af Deres forlegenhed – lykke og velsignelse med Dem!"

Den beskedne yngling udgød taknemmelighedstårer, og dog kunne hans taknemmelighed næppe lignes ved min. Jeg kunne have krystet den vakre olding til mit bryst, så inderligt frydede jeg mig over hans ædelmod. Men han fortsatte nu sin læsning og vi andre vor samtale, indtil min kollega efter nogen tids forløb kom i tanker om, at han endnu havde forretninger at afgøre på markedet. Ved sin bortgang lovede han at komme snart tilbage, da han ønskede "så længe som muligt at nyde doktor Primroses selskab." Da den gamle herre hørte mit navn, betragtede han mig opmærksomt, og så snart min ven var borte, spurgte han med dyb ærbødighed, om jeg ikke var i familie med den store Primrose, den kække monogamist, som havde været kirkens bolværk? Aldrig har mit hjerte følt en sødere henrykkelse end i dette øjeblik.

"Min herre," svarede jeg, "en så brav mands bifald forhøjer den glæde, som Deres velgørenhed allerede har skaffet mig. De ser her for Dem den doktor Primrose, som De har behaget at kalde stor. De ser i mig den stakkels præst, der så længe, og nødig skulle sige heldigt, har kæmpet mod tidsalderens deuterogami [Note 8)]."

"Min herre," sagde den fremmede med endnu dybere ærefrygt, "jeg frygter, at jeg har været for dristig, men De vil vist forlade mig min nysgerrighed! Min herre, jeg beder ydmygst om tilgivelse!"

Jeg greb hans hånd og svarede: "Det så langt fra, at De har mishaget mig ved Deres artige nærmelse, at jeg nu beder Dem modtage mit venskab – min agtelse har De allerede."

"Så modtager jeg da med inderligste taknemmelighed Deres tilbud!" råbte han, krystende min hånd, "du ortodoksiens herlige, urokkelige hjørnesten! Og skal jeg da skue –"

Her afbrød jeg ham, for hvorvel jeg som forfatter kunne fordøje en temmelig dosis af smiger, ville min beskedenhed dog ikke tillade ham at gå videre.

Romanhelte og heltinder har aldrig sluttet en hurtigere venskabspagt end vi to, og snart var vi i en dyb samtale om flere vigtige emner. Hans andagt forekom mig rigtig større end hans lærdom, og jeg kom på den formodning, at han foragtede al blot menneskelig lærdom som noget, der ikke var bedre end skum og affald. Dog formindskede dette aldeles ikke min agtelse for ham; så meget mindre som jeg selv på nogen tid lønligen havde næret en lignende mening. Jeg greb derfor lejligheden til at bemærke, at folk i almindelighed begyndte at vise sig uforsvarligt ligegyldige i religionssager og hængte alt for meget efter verdslige spekulationer.

"Ja, min herre," tog han ordet, som om han havde opbevaret al sin lærdom for dette øjeblik, "ja, min herre, verden er endnu kun i sin barndom, og dog har kosmogonien eller verdens skabelse brudt hovedet på alle tidsaldres filosoffer. Hvilket sammensurium af hypoteser har de ikke udruget over denne

materie? Sanconiathon, Manetho, Berosus og Ocellus Lucanus har alle prøvet herpå, men forgæves. Den sidste har disse ord: *Anarkon ara kai ateleutaton to pan*, hvilket skal vise, at alle ting har hverken begyndelse eller ende. Også Manetho, som levede på Nebuchadon-Assers tid – Asser er et syrisk ord, der sædvanlig hænges til de syriske kongers navne, som Teglat-Phael-Asser, Nabon-Asser – han, siger jeg, ytrer en lige så urimelig gisning, for som vi plejer at sige: *ek ton biblion kubemetes*, hvilket betyder, at bøger aldrig vil gøre folk kloge; så forsøgte han at finde – men jeg beder om forladelse; jeg skejer ud fra materien –"

Dette gjorde han virkelig; ikke heller var jeg i stand til at indse, hvad verdens skabelse vedkom den sag, vi talte om. Men det var dog tilstrækkeligt nok for at vise mig, at han var en videnskabsmand, og desto højere steg min agtelse. Jeg besluttede derfor at sondere ham endnu nøjere, men han var og blev alt for blid og artig til at hige efter nogen som helst sejr over mig. Når jeg frembragte noget, der lignede en udfordring, smilede han, rystede på hovedet, men sagde ingenting; hvoraf jeg begreb, at han kunne sige meget, om han blot ville. Samtalen, der hidtil havde haft antikke materier til genstand, drejede sig lidt efter lidt hen til målet for begge vore rejser. Jeg skulle sælge en hest, og heldigvis skulle han just købe en til én af sine forpagtere. Min hest blev præsenteret og vor handel snart sluttet. Han fremlagde en bankseddel på 30 pund og bad mig give ham igen. Da jeg ikke var i stand dertil, sendte han bud efter sin tjener, der også straks fremstillede sig i et meget smukt livré.

"Her, Abraham," sagde han, "gå hen og byt den i guld. Du kan få det hos Jacksons eller hvor du vil."

Mens tjeneren var ude, underholdt han mig med en patetisk afhandling over den nærværende mangel på sølvpenge, hvilket jeg fuldstændiggjorde med en beklagelse over den nærværende mangel på guldpenge, og da Abraham kom tilbage, var vi begge to blevet enige om, at der aldrig havde været så stor en pengemangel som nu. Abraham berettede os, at han havde været omkring på hele markedet, men kunne ikke få sedlen vekslet, skønt han bød 2 mark i opgæld. Det traf meget ubelejligt for os begge, men efter nogen betænkning spurgte den gamle herre mig, om jeg kendte en vis Salomon Flamborough henne i min egn. Jeg svarede, at var min nærmeste nabo.

"I så fald," sagde han, "skal vi let komme ud af det: De skal få en *a vista* veksel på ham, og De kan forlade Dem til, at han sidder varmt inden døre. Den gode ærlige Salomon og jeg er gamle bekendte. Jeg mindes endnu, at jeg altid var hans mester i at springe buk, men han kunne hoppe på et ben længere end jeg."

En anvisning på min nabo var mig så god som rede penge, for jeg var fuldkommen overbevist om hans pålidelighed. Vekslen blev underskrevet og overleveret mig, og hr. Jenkinson – den gamle herre – hans tjener Abraham og min hest Bærbrun travede af sted meget vel fornøjede med hinanden.

Da jeg nu, overladt til mig selv, kom til lidt eftertanke, indså jeg, hvor uforsigtigt jeg havde handlet i at modtage en anvisning af en ukendt person. Jeg besluttede derfor at gå efter køberen for at få min hest igen, men det var allerede for sent – han var intet steds at finde. Jeg gik altså den ligeste vej hjem med det forsæt at få anvisningen udbetalt så snart som muligt.

Jeg traf min ærlige nabo rygende sin pibe uden for døren og sagde ham mit ærinde, idet jeg flyede ham vekslen. Han læste den to gange igennem halv højt.

"De kan vel læse navnet?" sagde jeg, "Ephraim Jenkinson!"

"Jo," svarede han, "navnet er skrevet tydeligt nok; jeg kender også herren: den største kæltring under solen. Det er den selv samme gavstrik, der solgte os brillerne. Så han ikke ud som en gammel ærværdig mand med gråt hår og uden klapper over sine kjolelommer? Og snakkede han ikke en lang remse om græsk og kosmogoni og verdens skabelse?"

Et suk var mit hele svar.

"Ja," blev han ved, "han kan ikke mere end den lektie, og den kommer han altid med, når han mærker, at han har en studeret person for sig. Men jeg kender kanaljen, og nu skal jeg nok få fingre i ham."

Skønt jeg allerede var nedslået nok, havde jeg dog det værste pust tilbage, når jeg nemlig skulle træde min kone og mine døtre under øjne. Ingen skulk-af-skole var nogen sinde mere ræd for sin lærers åsyn. Men til at forekomme udbruddet af deres harme havde jeg udtænkt det kunstgreb, at jeg først selv ville bruse op. Ak, ved min indtrædelse fandt jeg dem intet mindre end oplagt til strid. Alle tre flød næsten i tårer; hr. Thornhill havde nylig været der for at underrette dem om, at rejsen til hovedstaden gik rent over styr. De to damer havde nemlig af et eller andet ondskabsfuldt menneske i vor omgangskreds fået sådanne underretninger om os, at de straks var afrejst til London. Hverken den egentlige beskaffenhed af disse øretuderier, ej heller deres ophavsmand var han i stand til at udfinde, men i alt fald forsikrede han familien om sit

usvækkede venskab og vedvarende bevågenhed. De bar derfor med stor resignation mit uheld, da det aldeles overskyggedes af deres eget langt større. Det brød os allermest, at nogen kunne være så nedrig at ville beplette en så skyldfri familie som vor, der var alt for ringe og ubetydelig til at vække misundelse og alt for fredelig og from til at pådrage sig had og forfølgelse.

Note 7:

Vindgalle: En svulst ved hoven.

Note 8:

Deuterogami: Læren om tilladeligheden af det andet ægteskab.

15.

Hr. Burchells hele nederdrægtighed opdages på en gang. Superklogskabs dårlighed.

Hele denne aften og en del af den næste dag anvendtes til frugtesløse forsøg på at opdage vore fjender. Næppe en familie i omegnen undgik vor mistanke, og enhver af os havde særegne grunde for vore formodninger. Som vi befandt os denne rådvildhed, kom en af de små, som legede udenfor, ind med en brevtaske, han havde fundet på grønningen. Vi erkendte den straks for hr. Burchells, hos hvem vi tidligere havde set den, og fandt deri – foruden nogle bemærkninger over forskellige genstande – et forseglet brev med udskrift: "Genpart af en skrivelse til de to damer på Thornhillsborg." Det faldt os øjeblikkelig ind, at Burchell måtte være hin nedrige bagtaler, og vi holdt nu råd om, enten vi skulle åbne det eller ej. Jeg var imod det, men Sophia sagde, at han af alle sikkerlig var den sidste, der kunne gøre sig skyldig i sådan en nedrighed, og derfor påstod hun, at brevet burde læses. Da de øvrige – på mig nær – var af hendes mening, åbnede vi det, og jeg læste som følger:

"Mine damer!"

"Overbringeren vil give Dem fornøden oplysning om forfatteren til nærværende skrivelse: en mand, som i alt fald er en ven af uskyldigheden og altid rede til at forebygge dens forførelse. Jeg har ladet mig sige for vist, at De har i sinde at bringe to unge damer til hovedstaden. Da jeg har noget bekendtskab til bemeldte damer og nødig ser troskyldigheden bedraget eller dyden besmittet, kan jeg ikke tilbageholde den

formening, at et så urigtigt skridt vil have farlige følger. Det har aldrig været min måde at begegne løsagtige eller ildeberygtede personer med strenghed; ej heller skulle jeg have valgt denne vej for at bringe min mening til vedkommendes kundskab og revse dårskaben, hvis denne ikke havde haft en forbrydelse i sigte. De vil derfor modtage denne venskabelige advarsel og tage i alvorlig overvejelse, hvilke følger det kunne have at føre laster og skændsel ind i et hus, der hidtil var fredens og uskyldighedens hjem."

Nu var al tvivl hævet. Noget i dette brev syntes rigtignok at kunne modtage en dobbelt betydning, og beskyldningerne kunne lige så vel ramme dem, til hvem det var stilet, som os, men den onde hensigt var åbenbar, og videre behøvede vi ikke at gå. Min kone havde næppe tålmodighed til at høre mig læse brevet til ende, men afbrød mig ofte med de bitreste udfald mod dets forfatter. Olivia var lige så streng, og Sophia var yderst forbavset over sådan en lumpenhed. Jeg for min del tyktes aldrig i mit liv at have truffet på en så afskyelig og grundløs utaknemmelighed. Jeg kunne ikke forklare mig samme uden at tilskrive den hans begærlighed efter at holde min yngste datter tilbage her i egnen for således at have bekvemmere lejlighed til at nyde hendes selskab. Vi sad nu og pønsede på hævn, da vor anden lille dreng kom løbende ind og fortalte os, at hr. Burchell nærmede sig fra den anden ende af marken. Det er vanskeligere at beskrive end at tænke sig den blanding af følelser, som opstår af harmen over en nys tilføjet fornærmelse, og glæden over den sig nærmende hævn. Skønt vor plan kun løb ud på at bebrejde ham hans utaknemmelighed, besluttede vi dog at gøre dette på en ret skarpt

gennemtrængende måde. Til den ende blev vi enige om at modtage ham med vor sædvanlige venlighed ja, at tiltale ham med mere end almindelig mildhed, men da, midt i dette bedragerske havblik, at styrte over ham med et jordskælvs hele voldsomhed og at lade ham segne under bevidstheden af hans nederdrægtighed. Min kone påtog sig at lede det hele, og hun havde virkelig et slags talent til sligt. – Han trådte ind, tog en stol og satte sig.

"Et smukt vejr, hr. Burchell!"

"Meget smukt vejr, hr. doktor! Jeg tror dog, vi får snart forandring, for det jager i mine ligtorne."

"Jager det i Deres horne?" råbte min kone med en skoggerlatter, og bad derpå om forladelse for denne finte.

"Bedste madam Primrose," svarede han, "jeg tilgiver Dem af mit ganske hjerte, for jeg havde virkelig ikke taget det for en finte, hvis De ikke selv havde sagt mig det."

"Måske," sagde min kone og blinkede ad os. "Alligevel tør jeg påstå, De er vist så klog, at De kan sige os, hvor mange finter der går på en kvint."

"Jeg tror, at De har været ved at læse i en anekdotesamling i dag, madame," svarede Burchell, "dette kvint finter er et ganske godt indfald. Dog gør jeg virkelig mere af et kvint forstand."

"Det kan være muligt, De gør det," sagde min kone endnu smilende, skønt hun allerede begyndte at komme til kort, "jeg har virkelig kendt dem, der bildte sig ind at have forstand, skønt de besad kun ganske lidt."

"De har vist også kendt de damer," svarede modstanderen, "som gjorde påstand på vittighed uden at eje det mindste af denne gave."

Jeg mærkede nu, at min kone ikke ville vinde stort ved denne ordstrid. Derfor besluttede jeg selv at tage lidt alvorligere fat på ham.

"Både vittighed og forstand," faldt jeg ind, "er småting imod retskaffenhed. Det er denne, som giver enhver sit egentlige værd. Den enfoldige bonde uden fejl er større end filosoffen med mange, for hvad er geni og mod uden dyd? En dydig mand er Himlens bedste værk."

"Denne forpiskede sentens af Pope," sagde han, "har jeg altid anset under en åndfuld mands værdighed, og som en fej opgivelse af hans egen overlegenhed. Ligesom bøgers anseelse og navnkundighed ikke grunder sig på deres frihed for fejl, men på størrelsen af deres fuldkommenheder, således burde man vurdere mennesker ikke med hensyn til deres fejlfrihed, men efter storheden af de dyder, de besidder. En lærd mand kan mangle klogskab, en statsmand kan være hovmodig, en kriger brutal, men skulle vi derfor sætte dem under den simple håndarbejder, der møjsommelig slæber sig igennem verden uden dadel og uden ros? Vi kan lige så vel foretrække den nederlandske skoles korrekte tegninger for den romerske pensels fejlagtige, men sublime og åndrige frembringelser."

"Denne bemærkning er rigtig," svarede jeg, "når glimrende dyder findes i forening med småfejl, men når i en og samme sjæl store laster viser sig i modsætning til store dyder, da fortjener sådan en karakter foragt."

"Muligvis," sagde han, "kan der findes sådanne uhyrer, som De beskriver, udmærkende sig ved store dyder og store laster; dog har jeg på min livserindring ikke truffet et eneste eksempel på sådanne. Jeg har tværtimod altid gjort den erfaring, at en

stor sjæl og et godt hjerte bor sammen. Forsynet lader virkelig til at have sørget kærligt for os i denne henseende, da det forhindrer svag forstand med et fordærvet hjerte og formindsker magten der, hvor der er vilje til at gøre ondt. Denne regel gælder også hos andre levende skabninger: Den lille ormeslægt er træsk, grusom og fej, mens de stærkeste dyr er ædle, blide og modige."

"Disse bemærkninger klinger skønt," svarede jeg, "og dog ville det vorde let i dette øjeblik at udpege en mand" (her så jeg stift på ham) "hvis hoved og hjerte står i den afskyeligste modsigelse. Ja, min herre," fortsatte jeg og hævede min stemme, "jeg glæder mig over, at jeg har opdaget ham midt i hans indbildte tryghed. Kender De denne, min herre, denne tegnebog?"

"Jo, min herre," svarede han uden allermindste forbløffelse, "det er min tegnebog; det glæder mig, at De har fundet den."

"Og kender De dette brev?" råbte jeg. "Nå, stam ikke, menneske, men se mig lige i øjnene! Jeg spørger Dem, kender De dette brev?"

"Dette brev," svarede han, "jo, jeg har selv skrevet det."

"Og hvor kunne De da," fortsatte jeg, "være så nedrig, så utaknemmelig og understå Dem i at skrive sådant et brev?"

"Og hvorledes," svarede han med den mageløseste uforskammethed, "kunne De være så nedrig og understå Dem i at åbne dette brev? Ved De ikke, at jeg kunne lade Dem hænge for det? Jeg behøvede jo blot for nærmeste fredsdommer at aflægge ed på, at De har brækket låsen op til min tegnebog, så ville I allesammen blive klynget op uden for eders egen dør?"

Dette uventede træk af uhørt frækhed ophidsede mig i den grad, at jeg næppe kunne styre min vrede.

"Foragtelige usling," råbte jeg, "pak dig og besmit ikke længere mit hus med din nederdrægtighed! Pak dig og lad mig aldrig se dig mere! Ud af min dør! Den eneste straf, jeg ønsker dig, er en urolig samvittighed. Den være min hævner!"

Med disse ord slængte jeg tegnebogen til ham; smilende tog han den op, lukkede klappen med den fuldkomneste fatning og forlod os, der stod som forstenede over hans kolde, selvtillidsfulde rolighed. Min kone især var næsten rasende over, at intet kunne opirre ham eller bringe ham til at blues over sine nedrigheder.

"Min bedste," sagde jeg, idet jeg ønskede at neddæmpe en lidenskab, der havde henrevet os alt for vidt, "vi må ikke forundre os over, at de onde mangler undseelse. De skammer sig kun, når de opdages i udøvelsen af en god gerning, men de hoverer over deres laster."

"Brøde og Undseelse – siger allegorien – var i begyndelsen rejsefæller og holdt sig uadskilleligt sammen. Men denne forening blev snart ubehagelig og besværlig for begge: Brøde gjorde Undseelse tit ulejlighed, og Undseelse forrådte ofte Brødens lønlige anslag. Efter langvarig misforståelse besluttede de derfor at adskilles for bestandig. Brøde vandrede dristelig fremad alene for at indhente Skæbnen, der gik foran i en skarpretters skikkelse. Men Undseelse, af naturen frygtsom, vendte om for at gøre selskab med Dyden, hvem de andre to ved rejsens begyndelse havde ladt tilbage. Således, mine børn, går det mange mennesker. Når de en stund er gået fremad i synd og laster, forlader undseelsen dem for at tjene de dyder, ved hvilke de har skilt sig."

16.

Familien bruger fif; men endnu finere fif bruges imod den igen.

Hvad endog Sophia har følt, vi andre trøstede os let over hr. Burchells fraværelse med vor unge herremandsselskab, for hans besøg blev nu hyppigere og længere. Skønt han blev skuffet i sine bestræbelser for at skaffe mine døtre hovedstadens forlystelser, greb han dog nu enhver lejlighed til at more dem, så vidt vor stilling ville tillade. Han kom gerne om formiddagen, og mens min søn og jeg passede vort arbejde i marken, sad han hjemme hos fruentimmerne og underholdt dem med beskrivelser over London, som han kendte i et og alt. Han var fuldkommen hjemme i skuespilhusene og vidste alle de kritikker og indfald, som deres atmosfære daglig fremavlede. Han erholdt skriftlig underretning om begivenhederne i den store verden, længe før de kom i de offentlige blade. Enhver pause i konversationen anvendtes til at lære mine døtre piket eller at hidse mine to smådrenge sammen for at muntre dem op, som han kaldte det. Men vort håb om i ham at få en svigersøn tillukkede vore øjne for alle hans ufuldkommenheder. Jeg må tilstå, at min kone lagde tusinde snarer for at fange ham, eller jeg skal bruge et finere udtryk; hun brugte alle mulige kunstgreb for at ophøje sin datters fortjenester. Hvis tevandskagerne var sprøde, så havde Olivia bagt dem; hvis stikkelsbærvinen var godt lavet, så havde hun plukket bærrene. Det var hendes fingre, som meddelte syltetøjet sin godhed og ejendommelige udseende, og hendes duelighed blandede

ingredienserne i alle buddinger. Så fortalte min stakkels kone ham undertiden, at han og Olivia var lige høje og lod dem sætte ryggene sammen. Disse snilde påfund, som hun anså for uigennemskuelige, skønt de lå åbenbare for enhver, behagede særdeles vor unge herremand. Hver dag gav han nye prøver på sin lidenskab, og om disse end aldrig gik til ægteskabsforslag, mente vi dog, at de var nær derved. Hans tilbageholdenhed i dette punkt tilskrev vi snart hans medfødte undselighed, snart hans frygt for onklen. En omstændighed røbede dog snart, at han ganske upåtvivlelig tragtede efter at være indlemmet i vor familie; min kone anså det endog som et afgjort løfte.

Min kone og mine døtre havde ved et besøg hos nabo Flamboroughs set, at denne familie nyligen havde fået alle sine portrætter aftaget, og det for 15 shilling stykket. Da Flamborougherne længe havde rivaliseret med os i alt, hvad smag og mode angik, blev vi meget ubehageligt overraskede ved dette hemmelige forspring, som de her havde vundet for os. Trods alle mine indvendinger – og de var ikke få – besluttedes, at vi også skulle lade os afskildre. Da jeg derfor havde tinget på maleren (for hvad kunne jeg gøre?), gik vor næste rådslagning ud på at vise vor overlegenhed med hensyn til kompositionen. Naboens familie bestod af syv personer, og disse var alle afmalet med syv pomeranser i hænderne, noget, som nu var ganske smagløst, alt for ensformigt og fattigt. Vi ville derimod forsøge os i en ædlere stil, og efter mange debatter tog vi den enstemmige beslutning at lade os alle afskildre på et eneste stort, historisk familiestykke. Dette ville være mindre kostbart, såsom dertil kun udfordredes en ramme, og tilmed langt fornemmere, for alle nogenlunde dannede folk brugte det nu

om stunder således. Da vi ikke straks kunne finde på et historisk emne, som her passende lod sig anbringe, lod vi os nøje med at vorde afmalet hver for sig som særskilte historiske figurer. Min kone ønskede at fremstilles som Venus, og maleren anmodedes om ikke at være for knap med diamanter i hendes hår og bælte. De to mindste drenge skulle stå som amorer hos hende, mens jeg i hele min præsteornat præsenterede hende min bog om monogami. Olivia skulle sidde som amazone på en blomsterprydet græsbænk, klædt i en grøn, guldgaloneret, prægtig ridedragt med en ridepisk i hånden. Sophia skulle være hyrdinde, omgivet af så mange får, som maleren ville hensætte for intet. Moses skulle vise sig med en hvid, befjedret hat.

Vor smag behagede herremanden så meget, at han bad om at måtte være afmalet på samme stykke, som Alexander den Store ved Olivias fødder. Dette anså vi alle som et forspil til hans virkelige indlemmelse i familien. Følgelig kunne vi ikke afslå hans begæring. Maleren tog da fat på arbejdet og bragte det ved sin hurtighed og stadige flid så vidt, at det i fire dage blev fuldt færdigt. Maleriet var stort, og man måtte tilstå, han havde ikke sparet på farverne, hvorfor han også indhøstede min kones varmeste berømmelse. Vi var alle vel fornøjede med udførelsen af vore ideer, men først nu bagefter blev vi opmærksomme på en uheldig omstændighed, der slog og forvirrede os i højeste måde: maleriet var så stort, at det ikke kunne anbringes på noget sted i hele huset. Hvorledes vi kom til at overse så væsentlig en omstændighed, er ubegribeligt, men vist og sandt er det, vi overså den alle. I stedet for at dette stykke skulle have tjent vor forfængelighed til næring – som vi havde håbet – måtte vi nu til vor store ærgrelse stille det skrås op til

køkkenvæggen, der hvor lærredet havde været udspændt og malet. Med rammen omkring kunne det ikke bringes ud af nogen dør, og måtte nu blive stående på dette upassende sted, en genstand for naboernes satirer. En sammenlignede det med Robinson Crusoes båd, der var så stor, at han ikke kunne flytte den af stedet. En anden syntes, at det snarere lignede en garnvinde i en flaske. En tredje forundrede sig over, hvorledes man ville få det ud, men en fjerde var endnu mere forbavset over, hvordan man havde fået det ind.

Men skønt nogle således skæmtede med vort stakkels familiemaleri, var der dog flere, som heraf tog anledning til ondskabsfulde øretuderier. Herremandens portræt i forbindelse med vort! Denne ære var alt for stor til at undgå misundelsen. Man begyndte at hviske temmelig skummelt på vor bekostning, og vor husfred forstyrredes hyppigt af folk, der kom som venner og fortalte os, hvad vore fjender sagde om os. Sådanne rygter blev altid gendrevet med harmfuld iver, men bagtalelse vinder altid styrke ved modstand. Vi holdt derfor atter en rigsdag, på hvilken det spørgsmål: hvorledes vi kunne bekæmpe vore fjenders ondskab, skulle drøftes, men den omsider fattede beslutning smagte alt for meget af listighed til at vinde mit oprigtige bifald. Planen var således: da vort fornemste øjemærke var at erfare hr. Thornhills sande hensigt med sine besøg, skulle min kone påtage sig at sondere ham under skin af at ville høre hans råd med hensyn til valget af en mand for Olivia. Kunne han ikke herved formås til en erklæring, så skulle han da skrækkes med en medbejler. Til dette sidste skridt ville jeg dog slet ikke give mit minde, førend Olivia højtideligen forsikrede mig, at hun uden vægring ville

ægte den mand, som man i dette tilfælde udså til Thornhills medbejler, hvis denne ikke forekom det ved selv at ægte hende.

Da hr. Thornhill altså næste gang kom for at besøge os, passede pigerne på at være af vejen, mens mama lod minen springe. De var dog ikke længere borte end i næste værelse, hvor de kunne høre hele samtalen. Min kone åbnede denne med megen kunst, idet hun bemærkede, at en af jomfruerne Flamborough sandsynligvis snart ville gøre et godt parti med hr. Spanker. Hr. Thornhill var af samme mening. Hun gik derfra meget naturligt over til den ytring, at de piger, som havde lidt til bedste, altid var sikre på at blive godt gift.

"Men Gud hjælpe dem," blev hun ved, "som ingen formue har. Hvad betyder skønhed, hr. Thornhill, eller dyd eller alle mulige talenter i denne egoistiske tidsalder? Man spørger ikke: Hvorledes er hun? men: Hvad ejer hun? Se, det er løsenet."

"Madame," svarede han, "jeg må højligt prise rigtigheden såvel som nyheden af Deres bemærkning, og var jeg konge, skulle det også gå anderledes til. Da skulle der, på min ære, blive gode tider for piger uden formue. Vore unge damer her ville jeg da allerførst have forsørget."

"Ak, hr. Thornhill," sagde min kone, "De behager at skæmte, men jeg ville ønske, at jeg var dronning, for så ved jeg nok, hvor min ældste datter skulle se sig en mand ud. Men siden De nu har sat mig den ting i hovedet, kan De ikke, hr. Thornhill, give mig anvisning på en god mand til hende? Hun har nu fyldt sit nittende år, er velskabt og velopdraget, og – efter min ringe mening – ikke ganske uden talenter."

"Madame," svarede han, "hvis det stod til mig at vælge for hende, da ville jeg udsøge en mand, som ejede alle de

fuldkommenheder, der udfordres til at gøre en engel lykkelig: en forstandig, rig, dannet og ædel mand, mener jeg, madame, ville være den rette."

"Vistnok, hr. Thornhill," sagde hun, "men kender De en sådan mand?"

"Nej, madame," svarede han, "det er umuligt at kende et menneske, som fortjener hende. Hun er alt for stor en skat til at vorde en mands ejendom – hun er en engel. På min sjæl, jeg siger, hvad jeg mener, hun er en gudinde."

"Ak, hr. Thornhill, De vil kun flattere min stakkels datter, men vi har ellers tænkt på at gifte hende med en af Deres forpagtere, hvis moder nylig er død, og som behøver et fruentimmer til at forestå huset. De ved vel, hvem jeg mener: Williams, en holden mand, hr. Thornhill; i stand til at føde en kone. Han har flere gange gjort hende tilbud. (Dette var rigtignok sandt). Men, min herre," endte hun, "Deres bifald til vort valg skulle virkelig glæde mig."

"Hvorledes, madame," råbte han, "mit bifald? Mit bifald til sådant et valg? Aldrig! At opofre så megen skønhed, forstand og fromhed til et menneske, der ville være ganske ufølsom ved slig en velsignelse! Undskyld mig, madame, jeg kan aldrig bifalde en sådan uretfærdighed, og dertil har jeg mine grunde."

"Hvis De har Deres grunde," sagde Deborah, "så er det en anden sag, men jeg ønskede at vide disse grunde –"

"Undskyld mig, madame," svarede han, "de ligger for dybt til, at de kan åbenbares; de ligger begravet, fastnaglede her."

Med disse ord lagde han hånden på sit bryst, bukkede sig og gik. Vi lagde alle forgæves vore hoveder i blød for at udfinde hans hjertensmening med alle disse ytringer. Olivia betragtede

dem som beviser på den reneste lidenskab; jeg var ikke slet så sangvinsk; mig forekom det, at her mere var tale om elskov end om ægteskab. Dog, betydningen måtte nu være hvilken den ville, planen skulle udføres med hensyn til forpagter Williams, som havde haft et godt øje til min datter lige fra den første tid, hun kom til egnen.

17.

Det er en sjælden dyd, som skal kunne modstå langvarige og søde fristelsers magt.

Da jeg søgte min datters sande vel, glædede jeg mig over hr. Williams frieri, for han var i gode omstændigheder og dertil en fornuftig og retskaffen mand. Der udfordredes kun liden opmuntring for at opfriske hans forrige kærlighed, og derfor mødtes han og hr. Thornhill et par gange i vort hus. De så temmelig mørkt til hinanden, men Williams havde betalt sine afgifter og brød sig kun lidt om herremandens vrede. Olivia spillede til fuldkommenhed en kokettes rolle, om ellers naturlig karakter kan kaldes en rolle. Hun syntes at ødsle al sin ømhed på den nye tilbeder. Hr. Thornhill lod til at være meget nedslået over det fortrin, som blev medbejleren skænket, og tog afsked med en tankefuld mine. Det slog mig ellers at se ham så urolig, da det jo stod i hans magt straks at hæve årsagen ved et formeligt ægteskabsforslag. Men hans – virkelige eller tilsyneladende – harme var for intet at regne mod Olivias pinlige følelser. Efter enhver sådan sammenkomst med elskerne søgte hun sædvanligvis enrum og overlod sig til sin smerte. I denne tilstand traf jeg hende en aften, efter at hun i et par timer havde vedligeholdt en forstilt munterhed.

"Du ser nu, mit barn," sagde jeg, "at din tillid til hr. Thornhills kærlighed var intet andet end en drøm. Han tåler en andens medbejlen, skønt han ved, at han ved en oprigtig erklæring straks kunne sikre sig din hånd."

"Men han har sine grunde til denne opsættelse, min fader," svarede hun, "det ved jeg ganske vist, han har. Hans oprigtige ord og mine overbeviser mig om hans rene hensigter. Jeg håber, at tiden snart vil overbevise Dem om, at min mening om ham har været rigtigere end Deres."

"Min bedste Olivia," sagde jeg, "ethvert kunstgreb, som hidtil er brugt for at bringe ham til en erklæring, er foreslået og iværksat af dig selv, og du kan ikke sige, at jeg i mindste måde har anvendt tvang imod dig. Men du må ikke tænke, kære pige, at jeg altid vil forholde mig som ligegyldig tilskuer og roligt se på, at hans brave, retskafne medbejler holdes for nar som en spillebold for din ukloge lidenskab. Jeg indrømmer dig så lang en tid, som du vil forlange for at bringe din indbildte beundrer til en erklæring, men hvis han efter denne tids forløb endnu holder sig tilbage, så driver jeg bestemt på, at den ærlige Williams bliver belønnet for sin troskab. Den karakter, som jeg hidtil i mit hele liv har bevaret, fordrer dette. Min faderkærlighed skal aldrig bøje min retskaffenhed som menneske. Bestem da en dag, så fjern, som du selv godt synes, og sørg imidlertid for, at hr. Thornhill får det tidspunkt at vide, på hvilken jeg har i sinde at give din hånd til en anden. Hvis han elsker dig oprigtigt, vil hans egen gode, sunde forstand let overbevise ham om, at der er kun et middel for ham til at undgå at miste dig for bestandig."

Dette forslag, som ikke var mere end rimeligt, indgik hun villigt på. Hun gav mig det bestemteste løfte at ville ægte hr. Williams, hvis den anden ikke skulle erklære sig. – Ved første givne lejlighed blev i hr. Thornhills nærværelse månedsdagen berammet til hendes bryllup med hans medbejler.

Disse kraftige forholdsregler syntes at fordoble hr. Thornhills bekymring, men Olivias følelser gjorde mig rigtignok noget urolig. I denne kamp mellem fornuft og lidenskab tabte hun ganske sin forrige munterhed; hun søgte enrum, så ofte som lejlighed gaves, og udøste der sine tårer. En uge gik hen, men hr. Thornhill gjorde ingen mine til at hindre brylluppet. Den næste uge kom han også jævnligen til os, men var lige tilbageholden. I den tredje uge ophørte hans besøg ganske og aldeles, og i stedet for at min datter nu, efter min forventning, skulle ytre utålmodighed, syntes hun snarere at vedligeholde en tankefuld kølighed, hvilken jeg anså for overgivelse i skæbnen. Jeg – for min del – var nu ret inderlig glad ved en tanke, at mit barn nu snart ville nå en sikker og rolig forsørgelse, og derfor roste jeg ofte hendes beslutning: at foretrække sand lykke for glimrende højhed.

Fire dage før brylluppet skulle holdes, havde jeg min lille familie samlet omkring kaminen. Vi snakkede om fortiden og lagde planer for fremtiden.

"Nu Moses," sagde jeg, "vi har snart et bryllup i familien. Hvad mener du om det?"

"Jeg mener," svarede han, "at det alt sammen er grumme godt, og jeg tænkte just på, at når søster Livy er blevet gift med forpagter Williams, så kan vi få hans mostpresse og øltønder til låns for ingenting."

"Det kan vi, Moses," sagde jeg, "og han vil oven i købet synge os Døden og Damen for at muntre os."

"Han har lært Diderik denne her sang," sagde Moses, "og jeg synes, han skiller sig ret godt ved den."

"Gør han det," sagde jeg, "så lad os få den! Hvor er lille Diderik? Lad ham kun synge den frisk væk!"

"Broder Diderik," sagde William, "er gået ud med søster Livy, men hr. Williams har lært mig to viser. Dem vil jeg synge for dig, fader, hvilken du vil have – enten den døende svane, eller en klagesang ved en gal hunds død?"

"Klagesangen, min dreng, det forstår sig selv," sagde jeg, "jeg har aldrig hørt den før, og hør, Deborah, sorgen, min hjerte, er tør – som du ved – lad os få en flaske af den bedste stikkelsbærvin for at holde os i godt lune! Jeg har i den sidste tid grædt så meget over de nye klagesange, at jeg er vis på, at denne hersens vil rent gøre det af med mig, hvis jeg ikke får et glas at styrke mig på. Og du, Sophia, min pige, tag din guitar og klimper lidt til knægtens sang!"

Elegi ved en gal hunds død.

En klagesang jeg synger nu her –
Kommer hid småpiger og drenge!
Og synes I, at for stakket den er,
Den kan jo ej kede jer længe.

Der boed' en mand udi Anglesey,
Om hvem man måtte bekende:
Han vandrede på gudfrygtigheds vej,
Når han sig til kirken mon' vende.

Sig selv og andre til stort behag
Han havde de blødeste sæder.
Den nøgne klædede han hver dag,
Når han trak i sine klæder.

Der var en hund, som hedte Phylax –
Som mange hunde der ere,
Både fruerhunde, støver, mynde og tax,
Både køtere, mopser og flere.

Den hund og den mand var venner først,
Men siden køledes varmen:
Phylax af hævnens blodige tørst
Blev gal og bed ham i armen.

Og tusinde stimled' tilsammen på stand –
Vel flere, men ikke færre –
De svor, den hund havde mist' sin forstand,

At bide så brav en herre.

Men al den snak var dog lutter tant,
Og rygtet så mange fikserte,
Thi manden kom sig af biddet galant,
Og det var Phylax, som kreperte.

"Du er min sandten en rar dreng, William!" råbte jeg, "og din elegi kan virkelig kaldes tragisk. Top! det skal være Williams skål, børn, gid han engang må blive biskop!"

"Den skål drikker jeg med," sagde min kone, "og hvis han bare kommer til at prædike så godt, som han synger, så svarer jeg for ham. De fleste af hans familie – på mødrene side – var gode sangere. I vor egn var det et almindeligt folkesagn, at alle Blenkinsopperne skelede; at Hugingsonnerne aldrig kunne blæse et lys ud; at alle Grograms kunne synge viser og alle Marjorams fortælle eventyr."

"Det være nu, som det vil," sagde jeg, "men jeg finder gerne større behag i deres allersimpleste romancer end i disse sublime nymodens tingester, der forstener os ved ethvert vers – frembringelser, man på en gang må rose og afsky. – Skænk i for din broder, Moses! – Det er disse elegikeres største fejl, at sorger, som kun lidet rører fornuftige folk, bringer dem til fortvivlelse: en dame taber sin muffe, vifte eller skødehund, og straks løber den flove rimsmed hjem for at sætte ulykken i vers."

"Det kan være mode i digte af en vis højere art," sagde Moses, "men de sange, vi får fra Ranelagh, er alle støbt meget enfoldigt i en form: Collin møder Dolly; de snakker sammen; han forærer hende en markedsgave til at pynte sit hår med; hun byder ham en urtekost; derpå trasker de af sted til kirken, hvor de giver alle

unge piger og knøse den gode lære, at de bør gifte sig så gesvindt, som de kan."

"En meget god lære," tog jeg til orde, "og jeg har ladet mig sige, at der er intet sted i verden, hvor nyttige lærdomme kan gives med sådan virkning som der i Ranelagh, for vi bliver ikke alene rådet til at gifte os, men bliver også forsynet med koner. Det må virkelig være et herligt torv, min dreng; hvor vore mangler bliver os åbenbarede og samtidig afhjulpne."

"Vist nok, min fader," svarede han, "jeg kender heller ikke flere konetorve i Europa end Ranelagh i England og Fontarabia i Spanien. Det spanske torv åbnes kun en gang om året, men vore engelske fruentimmere er til fals hver aften."

"Du har ret, min søn," sagde hans moder, "gamle England er det eneste land i verden for mænd, der ønsker sig koner."

"Og for koner, som ønsker at herske over deres mænd," afbrød jeg, "derfor er det også et ordsprog udenlands: at hvis der lå en bro fra fastlandet over til England, så ville alle fruentimmer komme hertil og lære af vore, for der er ikke sådanne koner til i Europa som vore egne. Men lad os få en flaske endnu, min søde Deborah, Moses synger os en køn vise. – Mine børn, hvor stor er dog vor gæld til Forsynet, at det således skænker os udkomme, sundhed og ro! Jeg anser mig selv for lykkeligere nu end den største konge på jorden. Han har hverken sådan en kamin eller så glade ansigter omkring den. Ja, min hjerte Deborah, vi begynder nu at ældes, men vort livs aften tegner til at vorde ren og blid. Vi nedstammer fra forfædre, hvis rygte ikke har den mindste plet, og vi skal efterlade os et dydigt afkom. Så længe vi lever her, vil de være vor trøst og glæde, og når vi er døde og borte, vil de bringe vore

navne hædrede og ubesmittede til efterslægten. Nå, min søn, vi venter til efter din vise – lad os få den flerstemmig! Men hvor er min kæledægge, min Olivia? Den lille engels røst var altid den sødeste i vort kor."

Som jeg sagde dette, kom Diderik farende ind og skreg:

"Å, far, far! Hun er rejst fra os! Søster Livy er rejst bort! Hun kommer aldrig mere igen!"

"Rejst bort, dreng?"

"Ja, hun er rejst bort med to herrer i en karet. Den ene kyssede hende, men hun græd og ville hjem, men så fik han hende ind i kareten, og så sagde hun: "Ak! min arme fader!", og så kørte de."

"Nu da, mine børn," råbte jeg, "så skal vi da aldrig nyde en glad time i verden mere! O! Gid Himmelens grummeste vrede falder over ham og hans! At røve mig mit barn! Bortrane mig det kære uskyldige lam, som jeg ledte på vejen til Himmerig! Hun, som var så ædel, så from! Nu er al vor lyksalighed spildt! Elendige, foragtede skal vi alle blive! Mine børn, eders faders hjerte er sønderknust."

"Fader!" råbte Moses, "er det Deres mod?"

"Mod," gentog jeg, "jo, han skal se, at jeg har mod! Giv mig mine pistoler! Jeg vil forfølge skurken til verdens ende. Så gammel som jeg er, skal han dog føle, at jeg har kraft til at gennembore ham – den skurk, den nederdrægtige, forræderiske skurk! Gid Himmelens hævn må ramme ham!"

Jeg havde nu grebet mine pistoler, da min kone, hvis sjælsoprør ikke var nær så heftigt som mit, indesluttede mig i sine arme.

"Min kæreste, kæreste mand," skreg hun, "Bibelen er det eneste våben, der nu passer for dine gamle hænder. Tag den, min dyrebare ven, og læs os nogle Guds ord, som kan forvandle vor harme til tålmodighed, for hun har nedrigt bedraget os."

"Kære fader," tog min søn nu ordet, "Deres vrede er også alt for heftig. De skulle være min moders trøster, og De forøger hendes smerte. Det sømmer hverken Dem eller Deres ærværdige stand således at forbande Deres fjende. Han er en skurk, men De skulle ikke have forbandet ham!"

"Jeg forbandede ham ikke, søn, hvad, gjorde jeg vel?"

"Jo, De gjorde, min fader! De forbandede ham to gange."

"O, så tilgive Himmelen både ham og mig! Ja, søn, nu ser jeg, at det var mere end menneskelig kærlighed, som lærte os at velsigne vore fjender. Priset være hans hellige navn for alt det gode, han giver, og for alt det, han tager! Men nej, nej, det er ingen ringe sorg, der kan presse tårer ud af disse gamle øjne, der ikke har grædt i mange, mange år. Mit barn, mit barn, at gøre mit kæreste barn ulykkelig – gid fordærvelse ...! – Himmel, tilgiv mig, hvad jeg var nær ved at sige! Men I må betænke, sødeste børn, hvor god, hvor kærlig hun var! Lige til dette svage øjeblik gik al hendes omhu ud på at glæde os. Var hun dog død! Men hun er løbet bort, har beskæmmet hele sin familie! – Lykke og glæde må jeg nu søge i en anden verden. – Min dreng, du så dem rejse bort – måske han tvang hende med magt? Har han tvunget hende, kan hun endnu være skyldfri."

"Ak nej, far," sagde Diderik, "han bare kyssede hende og kaldte hende sin engel, og så græd hun stærkt og hældede sig til ham, og så kørte de."

"Hun er et utaknemmeligt skarn," råbte min kone hulkende, "at gøre sådan imod os! Vi har aldrig tvunget hende i nogen ting, men derimod altid føjet hende, og så har den lumpne tøjte så nedrigt forladt sine forældre uden mindste anledning! Således at bringe vore grå hår til graven – det vil ikke vare længe, inden jeg kommer der."

Med sådanne klager tilbragte vi natten – vor første virkelig ulykkelige nat. Jeg fattede endelig den beslutning at opsøge min fortabte datter. Da vi om morgenen samledes til frokost, savnede vi vort arme barn, og vor hele smerte fornyede sig. Min kone forsøgte at lette sit hjerte ved bitre bebrejdelser.

"Aldrig," sagde hun, "skal denne lumpne skamplet på vor familie mere komme indenfor vore døre. Jeg vil aldrig erkende hende for datter. Nej, lad den skøge kun blive hos sin nedrige forfører! Hun kan bringe os skændsel, men hun skal aldrig mere bedrage os."

"Kone," sagde jeg, "tal ikke så hårde ord! Min afsky for hendes brøde er ikke mindre end din, men altid skal dette hus og dette hjerte stå åbent for en tilbagevendende, angrende synderinde. Jo snarere hun kommer tilbage fra sin vildfarelse, jo mere velkommen skal hun være mig. Første gang kan den bedste tage fejl; snedige kunster kan forføre og nyheden have sine tillokkelser. Det første fejltrin er et barn af uerfarenhed, men alle andre er affødninger af brøde. Jo, den ulykkelige skal være velkommen i dette hus, ved dette hjerte, om hun end var besmittet med ti tusinde synder. Jeg vil igen lytte til hendes stemmes søde klang; jeg vil igen hvile mit gamle hoved ved hendes barm, når jeg kun finder anger der. Min søn, ræk mig min Bibel og min kæp! Jeg vil lede hende op, hvor hun end er, og

kan jeg ikke redde hende fra beskæmmelse, vil jeg dog hindre dens fortsættelse og forøgelse."

18.

En faders bestræbelse for at kalde et forvildet barn tilbage til dyden.

Skønt Diderik ikke kunne kende eller tydeligt beskrive mig den herre, som havde bortført hans søster, faldt min hele mistanke dog straks på hr. Thornhill, hvis karakter i henseende til elskovseventyr var kun alt for velkendt. Jeg vandrede derfor sporenstregs til Thornhillsborg med den beslutning at læse ham teksten og fordre min datter tilbage. Men førend jeg nåede gården, mødte jeg en af mine sognefolk, som fortalte, at han havde set et ungt fruentimmer, der lignede Olivia, i en karet hos en herre, hvem jeg – efter hans beskrivelse – måtte antage for hr. Burchell. Denne underretning betog mig dog ingenlunde min første mistanke, og følgelig fortsatte jeg min vej til herremanden, hvem jeg indstændig forlangte i tale, selv om det var tidligt på dagen.

Han kom mig straks i møde med et frit og åbent væsen og lod til at blive yderst forbavset over min datters undvigelse, idet han forsikrede på sin ære, at han var ganske og aldeles fremmed for denne begivenhed. Nu forkastede jeg altså min første mistanke og lod den falde alene på hr. Burchell, der – som nu randt mig i tanker – under sit seneste ophold hos os havde haft adskillige hemmelige samtaler med hende. Men et andet vidnes forklaring lod mig nu ikke længere i tvivl om hans skurkestreg, for dette erklærede at have set ham og min datter på vejen til Wells, omtrent seks mil borte, hvor der just i denne tid var mange brøndgæster. Da jeg var bragt i en

sindsstemning, der driver os til fremfusenhed i stedet for at bruge fornuftigt overlæg, faldt det mig aldrig ind, at sådanne underretninger kunne skrive sig fra folk, som forsætligt var udsendt for at lede mig på vildspor, men jeg besluttede at søge min datter og hendes bortfører efter den givne anvisning. Jeg ilede alt, hvad jeg kunne og udspurgte forskellige af dem, jeg mødte på vejen, men jeg erholdt ingen underretning, før jeg kom ind i staden. Der mødte jeg en ridende, som jeg mindedes engang at have set på Thornhillsborg; han forsikrede mig, at hvis jeg blot ville gå seks mil endnu til det sted, hvor væddeløbene holdtes, da ville jeg ufejlbarligt nå dem der. Han havde set dem på bal der forrige nat, og hele selskabet var ganske indtaget af min datters dans. – Tidligt den næste dag vandrede jeg af sted til væddeløbspladsen og nåede den hen på eftermiddagen. Forsamlingen ydede et glimrende skue; alle var alvorligt beskæftigede med at fornøje sig – ak, hvor forskellig var disse menneskers sindsstemning fra min, jeg som alene var beskæftiget med at drage et fortabt barn tilbage på dydens vej. Det kom mig for, som om jeg så et glimt af hr. Burchell, men da jeg nærmede mig ham, forsvandt han i trængslen. Det lod til, at han frygtede for at støde sammen med mig, og jeg så ham ikke siden. Da jeg ej heller var i stand til at finde min datter der, betænkte jeg, at det ville være hensigtsløst længere at fortsætte min leden. Jeg besluttede derfor at vende tilbage til min uskyldige familie, som trængte så hårdt til min bistand, men de sidste dages sindslidelser og legemsanstrengelser påførte mig en feber, der mindede mig allerede inden jeg forlod væddeløbene. Dette var en uventet og hård prøvelse, så meget hårdere, som jeg var over tolv mil fra mit hjem. Jeg søgte til en

lille kro ved landevejen, og der lagde jeg mig til sengs i tålmodig forventning af udfaldet på min sygdom. Den varede hen ved tre uger, men omsider sejrede dog min gode legemsbeskaffenhed. Nu mødte en anden genvordighed. Jeg havde ikke penge nok til at betale for mit ophold og pleje; muligvis kunne ængstelsen herover have forårsaget et tilbagefald af sygdommen, hvis jeg ikke var blevet hjulpet af en rejsende. Denne var ingen anden end den menneskelige boghandler på Sankt Pauls kirkegård, der har skrevet så mange småbøger for børn [Note 9)]. Han kaldte sig selv en børneven, men han var i sandhed en ven af det hele menneskelige køn. Hans ophold i kroen skulle kun have været kort, såsom han altid havde vigtigt hastværk og dengang netop jog omkring efter materialer til en vis Thomas Trips historie. Han var derfor næppe stået af vognen, før han ville til at sidde op igen, men lykkeligvis fik jeg øje på den flinke mands rødkindede ansigt, som jeg ret godt kendte, da han havde forlagt mine skrifter mod deuterogamisterne. Han lånte mig straks så mange penge, som jeg behøvede.

Da jeg var temmelig mat efter min sygdom, besluttede jeg at gøre korte dagsrejser til mit hjem, hvilket jeg, med et par miles vandring daglig, kunne nå inden en uges forløb. Jeg havde nu næsten tilbagevundet min sundhed og min sindsro og fordømte det hovmod, der havde gjort mig genstridig mod Forsynets revsende hånd. Mennesket ved slet ikke, hvilke byrder der overgår dets kræfter, førend det prøver dem. Er vi i begreb med at stige op mod ærens top, der fra neden af synes så glimrende, da vil ethvert trin fremvise os nye, afskrækkende hindringer og smertelige selvbedrag, men går vi derimod nedad fra lyksalighedens tinde, da vil sorgens dal under os først

vise sig skummel og rædsom; dog vil sjælen, altid virksom, altid higende efter nydelse, i denne vor nedfart finde meget, som kan tjene til trøst og husvalelse. Jo nærmere vi kommer de mørke genstande, jo lysere vil de forekomme os: det indvortes syn vænnes efterhånden til mørket.

Da jeg havde vandret et par timer, så jeg foran mig noget, der lignede en karet, og som jeg besluttede at indhente. Da jeg kom nærmere, så jeg, det var en karre, belæsset med en omrejsende teatertrops dekorationer, kulisser, maskinværk og garderobe, og som var på vejen til næste landsby, hvor der skulle gives forestillinger. Ved vognen var ingen uden kusken og en af skuespillerne; de øvrige ventedes dagen efter. "Godt selskab på rejsen," siger ordsproget, "forkorter vejen." Jeg gav mig derfor i snak med skuespilleren, og da jeg engang havde besiddet nogle kundskaber i dramatikken, talte jeg over dette emne med min sædvanlige åbenhjertighed. Men da jeg nu var temmelig ukendt med skuepladsens nærværende tilstand, spurgte jeg i min enfoldighed: "hvilke teaterskribenter, der nu var i vælten, og hvem der var nutidens Drydener og Otwayer?"

"Min herre," svarede han, "jeg tror, at kun få af vore nuværende dramatiske forfattere vil finde sig smigrede ved en sammenligning med de digtere, De der nævnte. Drydens og Rowes manerer er ganske ude af moden. Vor smag er gået et helt århundrede tilbage: Fletcher, Ben Johnson og Shakespeare er de eneste, som nu finder nåde for publikums øjne."

"Hvad," råbte jeg, "er det muligt, at vor tidsalder kan finde behag i dette forældede sprog, disse smagløse vittigheder, disse overspændte karakterer, som disse forfatteres værker vrimler med?"

"Min herre," svarede han, "publikum bryder sig ikke om sprog, vittigheder og karakterer; det er ikke vore tilskueres sag. De kommer kun for at more sig og er veltilfredse med en pantomime, når den blot er stemplet med Johnsons eller Shakespeares navn."

"Formodentlig," tog jeg atter ordet, "efterligner så vore nymodens skuespildigtere snarere Shakespeare end naturen?"

"Skal jeg skrifte sandheden," svarede han, "så efterligner de, synes mig, slet ingen ting, og det forlanger publikum heller ikke af dem; det er ikke stykkets totalværd, men mængden af spilopper og pikante situationer, der aflokker tilskuerne bifald. Jeg kender stykker, som holder sig, uden at eje en eneste vittighed; ja, jeg har set et, der slap for at falde igennem, blot fordi poeten havde udstyret det med et anfald af mavepine. Nej, min herre, der er for megen ånd i Congreves og Farquhars værker til, at de skulle behage nutidens smag; dialogen er i vore dage meget mere naturlig."

Under denne samtale nåede vi byen, hvis indvånere må have været forberedt på selskabets ankomst; så mange af dem omringede og begabte os. Min medfølger anmærkede, at skuespillerne altid havde flere tilskuere udenfor huset, end indenfor. – Jeg blev ikke opmærksom på det upassende i, at jeg befandt mig i sådant selskab, før jeg så mig omringet af hoben. Nu skyndte jeg mig altså hen i den nærmeste kro, hvor en velklædt herre straks spurgte mig, om jeg virkelig var bandens præst, eller om jeg kun skulle optræde i en gejstlig rolle? Da jeg, ved at fortælle ham, hvem jeg var, havde betaget ham hans vildfarelse, var han høflig nok til at indbyde skuespilleren og mig på en bolle punch. Mens denne blev drukket, udbredte han

sig over politiske genstande med stor fynd og iver, hvorfor jeg i mine egne tanker gjorde ham til et parlamentsmedlem – i det allermindste. Denne min formodning steg snart til vished, for som jeg spurgte, hvad man her kunne få til aftensmad, nødte han os til at spise hjemme hos ham. Efter nogle komplimenter fulgte vi hans artige indbydelse.

Note 9:

Den menneskelige boghandler: John Newbery 1713-1767, kaldet "børnelitteraturens fader".

19.

Beskrivelse over et menneske, som er misfornøjet med den nærværende regering og frygter for frihedens undergang.

Da vor indbyders bolig lå kun et lille stykke fra landsbyen, foreslog han os at gå derhen til fods hellere end at vente på hans karet. Vi gik altså og nåede snart et af de prægtigste herresæder, jeg endnu havde set. Det værelse, i hvilket han indførte os, var udstyret i nyeste smag og yderst elegant. Mens vor vært var ude for at anrette aftensmaden, nikkede skuespilleren ad mig med en mine, som udtrykte hans fuldkomne tilfredshed, og straks derpå blev der rettet an. Tre damer i deres daglige, men moderne dragt gjorde os selskab ved bordet, hvor en munter konversation snart kom i gang, der dog næsten drejede sig alene om politikken – værtens yndlingsemne. Da dugen var taget bort, spurgte han mig, om jeg havde læst den sidste *Monitor*. Da jeg herpå svarede benægtende, råbte han:

"Hvad, så har De vel heller ikke læst *Auditoren*?".

"Ikke heller, min herre," svarede jeg.

"Det er sært, meget sært," sagde han; "jeg læser alle de nu udkommende politiske blade, *Dagen*, *Publikum*, *Folketaleren*, *Tidens Krønike*, *Londons Aftenpost*, *Whitehalls Aftenpost*, de to *Oversigter* og de sytten *Magasiner*, og skønt de hader hinanden, elsker jeg dem dog alle sammen. Frihed, min herre! Frihed er britens stolthed, og ved alle mine kulminer i Cornwall, jeg bærer ærbødighed for dens vægtere."

"Følgelig," svarede jeg, "må De også bære ærbødighed for kongen."

"Å ja," sagde han, "når kongen gør, som jeg vil, men bliver han ved, som han nu nylig har begyndt, så lader jeg ham sejle sin egen sø. Jeg siger ingenting. Jeg tænker blot, jeg kunne have gjort visse ting lidt bedre. Men han har ikke haft gode rådgivere nok. Han burde hente råd hos enhver, som vil give ham noget; se så fik piben nok en anden lyd."

"Slige påtrængende rådgivere," svarede jeg, "burde stå i gabestokken. Retskafne mænd skulle understøtte den svagere side af vor konstitution, den hellige magt, der på nogle år fortsat har været i aftagende, stadig tabende noget af sin tilbørlige indflydelse på statsstyrelsen. Men disse ignoranter bliver endnu ved at råbe på frihed; og har de nogen vægt, er de lumpne nok til at lægge denne i den synkende skål."

"Eja," skreg en af damerne, "skal jeg da virkelig opleve at se en så gemen, så nedrig, at han bekriger friheden og forsvarer tyranner? Frihed! Himmelens hellige gave, briters herlige privilegium!"

"Er det muligt," skreg vor vært, "at trældom endnu kan finde talsmænd? At der endnu findes folk, som vil opgive britens privilegium? Min herre, kan nogen være så nederdrægtig?"

"Nej, min herre," svarede jeg, "jeg elsker frihed, denne velsignede guddomsgave, denne skønne genstand for vore dages veltalenhed! Jeg ville ønske, at ethvert menneske var en konge; jeg ville selv gerne være konge. Vi har alle af naturen en lige ret til tronen; vi er oprindeligvis lige; således tænker jeg, og således tænkte fordum et selskab af retskafne mænd, som kaldtes "Levellers" [Note 10)]. De søgte at danne sig til et samfund, i

hvilket alle skulle være lige frie. Men ak, det ville ikke lykkes, for stadig var blandt dem nogle stærkere, nogle klogere end andre, og disse blev herrer over de øvrige. For så vist som Deres staldkarl rider Deres heste, fordi han er en klogere skabning end de, såvist vil den, der er klogere eller stærkere end han, sidde på ryggen af ham igen. Siden underkastelse altså er den største del af menneskeslægtens beskikkede lod og nogle fødes til at byde, andre til at lyde, så bliver spørgsmålet: da der nødvendigvis skal være tyranner til, hvilket er så bedst, enten at have dem i huset eller i byen hos os, eller også længere borte – i hovedstaden? Jeg, som bærer en naturlig afsky for en tyrans åsyn, er desto gladere, jo længere han er borte fra mig. Flertallet tænker som jeg og har derfor beskikket én konge, hvis valg på én gang formindsker – så meget som det er muligt – tyrannernes tal og fjerner tyranniet længst fra den største del af undersåtterne. De store, som selv var tyranner før denne enes udvælgelse, har en naturlig modbydelighed for den magt, der er rejst op over dem, en magt, hvis tyngde stadig hviler hårdest på de højere stænder. Derfor er det aristokraternes fordel at få kongemagten formindsket så vidt muligt; for alt, hvad der tages fra denne, falder tilbage på dem selv. Deres hovedarbejde i staten er at underminere den enkelte tyran, for derved genvinder de deres oprindelige vælde. Nu kan staten være i den stilling, eller dens lovgivning således beskaffen, eller dens stormænd således sindede, at de alle rotter sig sammen mod enevælden. For i det første tilfælde, hvis statens stilling begunstiger rigdoms opdyngelse hos enkelte og endmere beriger de allerede formuende, så vil den opflamme disses ærgerrighed. Men en sådan rigdommens sammenhobning må

nødvendigvis finde sted, når, som her for nærværende tid, udenrigshandel indbringer mere end indenlandsk industri, for udenrigshandel kan alene drives af de rige med fordel, og de nyder altså samtidig alle de fordele, som flyder af industrien. De rige har altså to velstandskilder, de fattige kun én. Erfaring viser, at rigdomme hober sig op i alle handelsstater, og alle handelsstater er efterhånden blevet til aristokratier. Selve landets love bidrager endydermere til penges sammendyngen, når de opløser de naturlige bånd som forener de fattige med de rige; når de byder, at de rige kun må gifte sig med de rige, eller når videnskabsmænd ikke anses for kvalificerede til at tjene staten som medlemmer af dets råd, alene fordi de mangler formue, og rigdom følgelig bliver gjort til en genstand for enhver klog mands tragten og virken, til det højeste mål for hans ærgerrighed. Ved sådanne og lignende midler, siger jeg, vil rigdomme samle og opdynge sig. Og når deres besiddere har skaffet sig alle livets nødvendigheder og fornøjelser, kan de ikke anvende den endnu overskydende formue til andet end til at købe magt og vælde; det er med andre ord at gøre de fattige afhængige af sig ved at købe dem deres frihed, når disse nødes til at sælge denne for brød. Således samler enhver rigmand en skare af de fattigste omkring sig, og staten kan, formedelst sine overstrømmende rigdomme, sammenlignes med det cartesianske system – lige så mange særskilte hvirvler som stormænd. De, som finder sig i at drejes omkring i en stormands hvirvel, er kun sådanne, som nødvendigvis må være slaver, afskrabet af menneskeheden, hvis sjæl, hvis opdragelse egner sig til trældom, og som kun kender friheden af navn. Men der må endnu være en stor del af folket uden for de vældige

stormænds sfærer, den stand nemlig, som består midt imellem de meget rige og den armeste pøbel, sådanne, som ejer for meget til ganske at underkaste sig, og for lidt til selv at være tyranner. I denne middelstand finder man sædvanligvis videnskaber, kunster, visdom og alle selskabelige dyder. Denne stand kan alene erkendes for frihedens rette bevarer, den fortjener alene navn af folket. Det kan hænde, at denne stand taber sin indflydelse i staten, og dens stemme er på en måde overdøvet af pøbelens skrål, for hvis den formue, der nu er tilstrækkelig til at give en mand stemme i statssager, kan være ti gange mindre end den, der ansås for nok, da konstitutionen blev grundet, så er det klart, at en stor del pøbel vil drages ind i statsbestyrelsen, og da disse altid bevæger sig inden for stormændenes kreds, vil de jo altid ufravigelig følge denne. I sådan en stat har derfor middelstanden intet andet tilbage end at beskytte den ene hovedbestyrers forrettigheder og privilegier. For han deler de riges magt og afholder stormændene fra at falde med tifold vægt over middelstanden underneden dem. Middelstanden kan lignes med en stad, som aristokraterne belejrer, og som kongen iler til undsætning. Så længe belejrerne frygter for fjenden bag ved, tilbyder de naturligvis de belejrede borgere glimrende vilkår, smigrer dem med ord – der kun er det blotte mundsvejr – og lokker dem med privilegier, men hvis de slår kongen, deres fjende, tilbage, så vil stadens mure kun være et svagt værn for dens indbyggere. Hvad de i dette tilfælde har at vente, kan vi se ved at kaste vore øjne på Holland, Genua eller Venedig, hvor lovene regerer de fattige, og de rige regerer lovene. Så elsker jeg da monarkiet; jeg ville dø for det hellige monarki. For er der noget helligt blandt

menneskene, da er det folkets salvede konge. Enhver formindskelse af hans magt, i krig eller i fred, er en forgribelse på undersåtternes væsentlige friheder. De ord frihed, patriotisme, briter, har allerede gjort megen skade, men man bør håbe, at frihedens ægte sønner vil forebygge, at de ikke skal gøre mere. Jeg har i min tid kendt mange af disse foregivne frihedshelte, men jeg mindes ikke en eneste af dem, som jo i sit hjerte og i sit hus var en tyran." Note 11)

Jeg indså nu først, at den varme, jeg talte med, havde forlænget min snakkerads vel vidt ud over de grænser, en god levemåde foreskriver. Min indbyder, som ofte havde forsøgt at afbryde mig, kunne nu ikke længere holde sin utålmodighed i tøjle.

"Hvad," råbte han, "så har jeg da hele tiden beværtet en jesuit i præsteklæder, men, ved alle mine kulminer i Cornwall han skal på døren, så sandt jeg hedder Wilkinson."

Jeg bad om forladelse for min ivrighed – det hjalp ikke.

"Forladelse," skreg han arrigt, "for sådanne grundsætninger burde man bede ti tusinde gange om forladelse! Hvad? At opgive frihed, ejendom, og – som *Gazetten* siger – lægge sig ned og lade sig betræde med træsko! Min herre, jeg siger Dem, De skal marchere ud af mit hus! Straks!"

Jeg ville til at gentage mine undskyldninger, men i det samme bankede det på døren, og damerne råbte:

"Død og verden! Der er de selv! Der kommer herren og fruen!"

Så havde det altså været en af domestikkerne, som i herskabets fraværelse havde fået det indfald at ville spille kavaler, og skal jeg sige sandhed, skilte han sig ret storartet ved

sin rolle; han snakkede i det mindste politik lige så godt som nogen anden kavaler på landet. Denne pludselig forvandling gjorde mig så perpleks, at jeg ikke var i stand til at frembringe et eneste ord, da husets rette besiddere indtrådte, men deres forundring over her at finde så godt et lag var heller ikke mindre.

"Mine herrer," tiltalte den virkelige herre skuespilleren og mig, "jeg er Deres allerærbødigste tjener, men jeg må tilstå, at æren af Deres nærværelse er min kone og mig en så aldeles uventet bevågenhed, at vi er nær ved at segne i jorden af skamfuldhed."

Den ydmygende stilling, i hvilken jeg befandt mig, lammede min tunge. Jeg vidste hverken ud eller ind og ønskede mig mange mile borte, da se! ind trådte frøken Arabella Wilmot, min Georges forrige kæreste. Så snart hun blev opmærksom på mig, kastede hun sig med den hjerteligste glæde om min hals:

"Min kæreste, bedste hr. doktor," råbte hun, "hvilket tilfælde skaffer os denne uventede glæde? Hvor vil min onkel og tante fornøje sig, når jeg fortæller dem, at den gode doktor Primrose er deres gæst."

Så snart de hørte mit navn, kom de også hen til mig og bød mig et inderligt og oprigtigt velkommen, og denne snurrige fejltagelse gav os længe stof nok til samtale og anledning til spøg og latter, under hvilken jeg erholdt tilgivelse for butleren, for ham var det, hvis herrestand fik en så hastig og skrækkelig ende.

Hr. Arnold og hans frue ville endelig have mig til at vente et par dage hos dem, og da deres niece – min vakre Arabella – stod dem bi i at bede og nøde, måtte jeg give efter. Den følgende

morgen indbød frøken Wilmot mig til en spadseretur i haven, der var anlagt i nyeste smag. Hun tilbragte først en tid med at vise mig dens skønheder, og derpå spurgte hun, med tilsyneladende ligegyldighed, om jeg nylig havde hørt fra min søn George?

"Ak, min frøken," sagde jeg, "han har nu været borte på tredje år, uden at skrive – hverken til mig eller hans andre venner. Hvor han er, ved jeg ikke, og måske får jeg hverken ham eller fordums lyksalighed mere at se. Nej, bedste frøken, vi skal aldrig mere nyde sådanne timer som dem, vi tilbragte ved vor kamin i Wakefield. Min lille familie adspredes såre hastigt, og fattigdom har ikke alene påført os mangel, men også vanære."

Den gode pige kunne ikke tilbageholde sine tårer, og da jeg så hende rørt, kunne jeg ikke føre over mit hjerte at give hende en omstændeligere beretning om vore genvordigheder. Det var mig dog nogen trøst at finde hendes hjerte uforandret efter så lang en tids forløb. Hun havde virkelig afslået flere glimrende tilbud, som var gjort hende siden vi adskiltes. – Hun ledte mig omkring i alle den vidtløftige haves anlæg, men af enhver genstand tog hun anledning til at henkaste et spørgsmål, der kunne henlede samtalen på min søn, og så vigtig må denne sag have været hende, at det blev middag, inden vi mærkede det. Omsider lød bordklokken.

Da vi havde spist, indfandt sig skuespildirektøren og tilbød billetter til "Den skønne Bodfærdige", som samme aften skulle gives. Han gjorde os opmærksom på, at Horatios (stykkets forfører) rolle blev udført af et ungt menneske, som aldrig før havde betrådt brædderne. Han var meget varm i sin ros over den unge debutant, og erklærede, at han endnu aldrig havde

kendt nogen, hvis hele udvortes lovede så meget. "Skuespilkunsten," lagde han til, "læres ikke i en håndvending, men denne fyr synes født for scenen; hans stemme, hans skikkelse, hans stillinger – alt hos ham er beundringsværdigt. Vi fiskede ham op tilfældigt på vor rejse hertil."

Denne beretning vakte vor nysgerrighed, og på damernes anmodning lod jeg mig let overtale til at ledsage dem til teatret, der var hverken mere eller mindre end en lade. Da mine damer ubestridt var de fornemste der på stedet, anviste man os ydmygst den forreste plads, hvor vi sad nogle minutter i spændt forventning efter at se Horatio fremtræde. Omsider kom han. Men lad forældre slutte sig til mine følelser! Det var min stakkels, ulykkelige søn. – Han ville just begynde, men ved at se ud over tilskuerne fik han øje på frøken Wilmot og mig. Tavs og ubevægelig blev han stående som fastnaglet. De andre skuespillere bag kulisserne, som troede, at en naturlig frygtsomhed var årsag til denne pludselige standsning, søgte at indgyde ham mod; men forgæves, han brast i gråd og forlod skuepladsen. Jeg kan ikke gøre rede for mine egne følelser, for de var mange, heftige og hurtigt afvekslende, men frøken Wilmot vakte mig snart af denne smertelige bedrøvelse, idet hun, bleg og skælvende, bad mig ledsage sig hjem. Da hr. Arnold erfarede årsagen til vor hastige tilbagekomst og at den ny skuespiller var min søn, sendte han sin vogn efter ham. Da direktøren ikke kunne formå ham til atter at træde frem, lod han en anden tage rollen og gav slip på ham. Hr. Arnold og kone modtog ham med den største artighed, og jeg med min sædvanlige hjertelighed, for aldrig var jeg i stand til at vise forstilt vrede. Frøken Wilmots modtagelse havde et anstrøg af

tilsyneladende ligegyldighed, men jeg mærkede godt, at hun spillede en studeret rolle; hun sagde seksten flovheder, der skulle ligne muntre indfald, og så lo hun bagefter ad sit eget nonsens; ind imellem kikkede hun så skælmsk i spejlet og smilte som i en glad bevidsthed af uforandret ynde; hun kom med det ene spørgsmål efter det andet, men svarene brød hun sig slet ikke om.

Note 10:

Levellers: Udjævnere.

Note 11:

I hele denne dr. Primroses tale, der fortjente at aftrykkes i lapidarstil, tages ordet "tyran" ikke i den danske strenge betydning, men snarere i de gamle romeres, så at det næsten er synonymt med "enevoldsherre" – eller endnu bedre "voldsherre", Zwingherr.

20.

En omvankende filosof, der tilfredsstiller sin nysgerrighed men taber sin sindsro.

Efter at vi havde spist, var fru Arnold så artig at tilbyde, at hun ville sende et par af tjenerne hen at hente min søns tøj. Han betakkede sig gentagne gange, men da hun alligevel blev ved at pånøde ham denne høflighedsbevisning, måtte han omsider rent ud tilstå, at en kæp og en lille vadsæk udgjorde alle hans rørlige ejendomme.

"Ih nå, min søn," sagde jeg, "fattig forlod du mig, og fattig ser jeg dig komme tilbage. Men så håber jeg, at du også har set dig lidt omkring i verden?"

"Ja, min fader, det har jeg," svarede han, "men at vandre efter lykken er ikke altid vejen, på hvilken man når den, og jeg må bekende, at jeg nu på det sidste også har afstået fra denne jagt."

"Jeg tænker," sagde fru Arnold, "at en fortælling om Deres hændelser ville være meget underholdende. Den første del af dem har jeg ofte hørt af min niece, men kunne selskabet formå Dem til at meddele os fortsættelsen og slutningen, ville vi alle være Dem meget forbunden."

"Deres fornøjelse, min nådige," sagde George, "ved at høre min historie, vil vistnok være langt mindre end min kummer ved at gennemgå den, for i den hele fortælling kan jeg næppe love Dem et eneste eventyr, da den ikke omhandler hvad jeg gjorde, men hvad jeg så.

Mit første uheld var stort, som De vel alle ved, men skønt det bøjede mig, kunne det dog ikke aldeles nedtrykke mig. Mit

hjerte har altid været åbent for håbet. Jo strengere jeg fandt skæbnen i dag, jo større blidhed ventede jeg af den i morgen, og da jeg dengang befandt mig ved det nederste af lykkens hjul, så tyktes mig, at enhver ny omdrejning kunne blot hæve, men ikke nedtrykke mig dybere. Så vandrede jeg da en smuk morgenstund af sted til London, ubekymret for den næste dag og trøstende mig med den overbevisning, at hovedstaden var en markedsplads, hvor kundskab og duelighed ikke upåskønnede eller ubelønnede ville komme tilovers.

Ved min ankomst til London afleverede jeg straks min faders anbefalingsbrev til vor fætter, hvis omstændigheder for resten ikke var stort bedre end mine. Min første plan var – som De ved – at være lærer ved et institut; jeg udbad mig til den ende fætterens råd. Han faldt først i en ret sardonisk latter, og så snart han for denne kunne komme til orde, råbte han: "Jo, det er en glimrende løbebane, man der har aftegnet Dem! Jeg har også engang været lærer ved sådan en kostskole, men gid et smertestillende halsbånd gøre ende på mit liv, om jeg ikke hellere ville have været slavefoged! Jeg var på benene årle og silde; min hr. institutbestyrer så altid skævt til mig; hans madame kunne ikke lide mig for mit gemene ansigt; jeg blev drillet af disciplene hjemme og fik aldrig tilladelse til at opmuntre mit sind ude. Men er De også vis på, at De duer til denne bestilling? Lad mig eksaminere Dem en smule: har De stået i ordentlig lære og tjent Dem op fra dreng af? – Nej. – Så duer De ikke heller til lærer; kan De klippe elevernes hår? – Nej. – Så duer De ikke til lærer; har De haft børnekopper? – Nej. – Så duer De ikke til lærer; kan De ligge tre i en seng? – Nej. – Så duer De ikke til lærer; har De en god appetit? – Ja. – Så duer De

nu aldeles ikke til lærer. Nej, min kære ven, hvis De er for en honnet og let profession, så giv Dem i skærslipperlære og stå der som dreng i syv år og drej hans hjul, men slå for Himlens skyld alle institutter og kostskoler af tankerne! Men der falder mig noget ind; jeg ser, De er en flink og velstuderet fyr. Hvad synes De om at blive forfatter som jeg? De har uden tvivl læst om store genier, der hungrede til døde, men hvad giver De mig, så skal jeg vise Dem et halvt hundrede rene klodrianer her i byen, som lever flot af deres forfatterskab; alle sammen kønne, skikkelige folk, men som ikke har opfundet krudtet, og dog skriver de historie og politik som ingenting; jeg forsikrer Dem, at hvis disse mennesker var blevet oplært til skomagerhåndværk, de skulle i deres hele liv ikke have bragt det videre end til at flikke gamle sko, aldrig engang til selv at sy et par nye."

Da jeg indså, at en lærers stilling ikke var så overmåde herlig, besluttede jeg at følge fætterens vink, og da jeg nærede den dybeste agtelse for det hele lærde væsen, hilste jeg det gamle, ærværdige Grubstreet [Note 12)] med ærefrygt. Jeg jublede ved tanken om at træde i Drydens og Otways spor; jeg anså denne gades skytsgudinde som moder til den sande ære, og skønt omgang med menneskene ubestrideligt kan lære os klogskab, så må dog lærdom prises som geniets amme. Frugtsommelig med sådanne tanker greb jeg fat på pennen, og da jeg fandt, at videnskabernes vrangside var den hidtil mindst bearbejdede, så besluttede jeg at skrive en bog, som skulle være ganske original, og fremsatte derfor to paradokser – smukt og sindrigt udpyntede. De var rigtignok falske, men de var nye. Sandhedens ædelstene har så ofte tidligere – smukt indfattede

og afslebne – været fremstillet af andre, at der nu, efter min synsmåde, kun var mig levnet de glimrende falske stene, som ved et flygtigt øjekast så ud som ægte. Jeg havde temmelig høje tanker om dette værk; jeg ventede, at hele den lærde verden ville optræde for at gendrive mine systemer, men jeg var også belavet på at møde hele den lærde verden. Jeg sad sammenrullet i mit eget jeg som et pindsvin med en pen tilspidset for enhver modstander."

"Vel talt, min søn," sagde jeg, "hvilket emne behandlede du? Jeg håber, at du ikke overså monogamiens vigtige lære, men jeg afbryder dig – bliv ved! Du udgav dine paradokser – godt! Og hvad sagde den lærde verden til dine paradokser?"

"Den lærde verden," svarede George, "sagde intet til mine paradokser – slet intet. Enhver af dens borgere havde nok at bestille med at rose sine venner eller sig selv eller med at dadle og fordømme sine fjender, og da jeg uheldigvis her havde hverken fjender eller venner, blev jeg til min store ærgrelse aldeles ikke bemærket. – Da jeg en dag på et kaffehus sad og græmmede mig over mine paradoksers skæbne, trådte en lille mandsling ind og satte sig lige over for mig. Han indlod sig med mig, og da han hørte, at jeg var en videnskabsmand, fremlagde han en pakke subskriptionsplaner og anmodede mig om at tegne mig for et eksemplar af en Propertius i en ganske ny udgave med noter. Denne begæring foranledigede nødvendigvis det svar, at jeg ikke var ved penge. Denne tilståelse gav ham videre anledning til at forespørge om min forfatning og forventninger. Da han så, at mine udsigter var lige så omfangsrige som min pung, udbrød han: "Jeg ser, at De er ganske fremmed i London; jeg vil gøre Dem lidt bekendt med

denne by. Se her disse planer! Af disse selvsamme planer har jeg levet ret tåleligt i tolv samfulde år. Så snart en adelig herre kommer fra sine rejser eller en kreol fra Jamaica eller en rig enke fra sit gods, bombarderer jeg dem med en plan. Først belejrer jeg deres hjerter med smiger og derpå skikker jeg min subskriptionsplan ind gennem brechen. Subskriberer de villigt første gang, kommer jeg med begæring om et dedikationshonorar. Får jeg dette, slår jeg dem atter plat for omkostninger til at lade deres adelige våben stikke i kobber på titelbladet. Således lever jeg af andres forfængelighed, som jeg i mit hjerte ler ad, men – imellem os – jeg er nu alt for godt kendt, og derfor gad jeg gerne låne Deres ansigt lidt. En stormand er just nylig kommet tilbage fra Italien; hans portner kender mit gefjæs, men hvis De vil overlevere ham dette digt, så giver jeg Dem mit hoved på, at det slår an – og så vil vi dele byttet."

"Frels mig nådig og vel," råbte jeg, "er det nu digternes dont? Kan så højt begavede mænd fornedre sig til sådant tiggeri? Kan de således vanære deres kald, sjakre med det og sælge deres ros for brød?"

"Å nej, min fader," svarede han, "en sand digter kan aldrig være så lumpen, for hvor der er geni, der er også stolthed. De uslinge, jeg omtaler, er kun tiggere på vers. Den ægte skjald, han, som trodser enhver modgang for ærens skyld, er fej med hensyn til vanære. Kun de, der er uværdige til beskyttelse, nedlader sig til at trygle om den."

Da min stolthed forbød mig at nedlade mig til sådanne uværdigheder og min fattigdom et gentaget forsøg på at indlægge mig forfatterære, nødtes jeg til at vælge en middelvej

og skrive for brød. Men jeg var uskikket til en håndtering, i hvilken den blotte flid alene kunne love held, og jeg var ikke i stand til ganske at kvæle min ærebegærlighed. Derfor spildte jeg som oftest min tid på stræben efter fuldkommenhed, der kan fattes kort, i stedet for langt fordelagtigere at anvende den til vidtløftige frembringelser af ordrig middelmådighed. Mit lille værk lå derfor ubemærket og upåskønnet under dynger af periodiske skrifter. Læseverdenen havde noget langt vigtigere at tage sig af, end mit sprogs rene simplicitet og mine perioders harmoniske runding. Det ene ark efter det andet blev overgivet til forglemmelse; de blev alle begravet med forsøg over frihed, østerlandske fortællinger, og gode råd for gale hundes bid, mens Philautos, Philalethes, Philalutheros og Philantropos alle sammen skrev bedre end jeg, fordi de skrev hurtigere.

Nu begyndte jeg at holde udelukkende omgang med ulykkelige skribenter, som roste, beklagede og foragtede hinanden indbyrdes. Den fornøjelse, enhver berømt forfatters arbejde skaffede os, stod i et omvendt forhold til hans fortjeneste. Fremmet fuldkommenhed kunne ikke længere glæde mig; mine ulykkelige paradokser havde ganske udtørret denne trøstens kilde. Jeg kunne hverken læse eller skrive med lyst, for andres fortrinlighed var mig modbydelig, og selv at skrive var mig et håndværk.

Da jeg en dag, nedsænket i sådanne mørke betragtninger, sad på en bænk i St. James Park, nærmede sig en ung adelsmand – en af mine gode bekendte fra universitetet. Vi hilste hinanden lidt tilbageholdent – han næsten skamfuld over sit bekendtskab med et menneske af så lurvet udseende, og jeg

bange for en ydmygende behandling. Men denne frygt var ugrundet, for Edward Thornhill var i grunden en god, ærlig fyr."

"Hvad siger du, George," afbrød jeg, "Thornhill! Var det så, du kaldte ham? Det kan vist ikke have været nogen anden end min kirkepatron –"

"- Ih," råbte fru Arnold, "er hr. Thornhill så nær nabo til Dem? Han har længe været en ven af vort hus, og vi venter et besøg af ham med det allerførste."

"Det første," fortsatte George, "min ven foretog sig, var at forandre mit udvortes ved at forære mig en af sine egne klædninger, og således oppyntet fik jeg plads ved hans bord i kvalitet af underordnet selskabsbroder. Min bestilling var at ledsage ham til auktioner, at sætte ham i godt lune, når han sad for sin maler, at sidde ved hans venstre side i kabrioletten, når ellers ingen anden indtog mit sted, og at hjælpe til at feje ud på danseboder, når han havde lyst til at gå på sjov. Desforuden havde jeg tyve andre småforretninger, som jeg stadig måtte være rede til at udføre uden videre ordre: jeg skulle bestandig føre proptrækker hos mig, stå fadder til alle hushovmesterens børn osv. Jeg måtte altid være færdig til at synge en vise, aldrig være melankolsk, altid meget ydmyg, og – om muligt – meget lykkelig. – I denne hæderfulde post manglede jeg dog ikke en medbejler. En marinekaptajn, som naturen syntes at have skabt for denne bestilling, gjorde mig min patrons yndest stridig. Hans moder havde været vaskekone for en standsperson, og derfor havde han tidligt fået smag på koblen og rufferi. Den kavaler gjorde opvartning hos de store til sin hovedbeskæftigelse, og skønt han for sin dumheds skyld hos mange blev afvist, blev han dog vel antaget hos nogle, der var

lige så store dosmere som han. Da smigren var hans håndværk, flød den altid let for ham; jeg derimod bar mig stift, kluntet og kejtet ad. Og i samme grad som min velynders lyst til at høre smiger tiltog, aftog min lyst til at hykle den, jo mere jeg lærte at kende hans fejl. Jeg var således på nippet at rømme min medbejler marken, da hr. Thornhill netop kom til at behøve min bistand. Han forlangte nemlig intet mindre, end at jeg skulle duellere for ham med en herre, som påstod, at han havde fornærmet hans søster. Jeg føjede ham i hans begæring; jeg ser vel, at dette ikke finder min faders bifald, men jeg syntes, at jeg var hans venskab en sådan tjeneste skyldig. Jeg mødte og afvæbnede min modstander; siden efter havde jeg den fornøjelse at erfare, at damen var kun et offentligt fruentimmer, og herren hendes galan og en falsk spiller af profession. Denne slags tjeneste fik jeg betalt med de skønneste løfter om taknemmelighed, men da min ven skulle forlade staden om få dage, vidste han ingen bedre måde at belønne mig på end at anbefale mig til hans onkel, hr. William Thornhill, og en anden stormand, som beklædte en vigtig post i staten. Så snart han var borte, gik jeg med anbefalingsbrevet til onklen, en mand lige så bekendt for sin retfærdighed som for sit ædelmod. Hans domestikker modtog mig med yderste høflighed, for som herren er, så følger hans svende. Jeg fik straks audiens. Hr. Thornhill tog imod brevet, læste det og tav nogle øjeblikke.

"Sig mig engang, min herre," sagde han derpå, "hvad har De gjort for at fortjene så varm en anbefaling af min slægtning? Men jeg tror ellers, jeg kan gætte Deres fortjenester: De har duelleret for ham, og nu venter De en belønning af mig, fordi De har ladet Dem bruge som værktøj for hans laster? Jeg ønsker,

og det oprigtigt, at mit nærværende afslag må være den eneste straf for Deres brøde, men endnu mere, at det kan blive en anledning for Dem til oprigtig fortrydelse."

Tålmodigt tog jeg imod denne strenge irettesættelse, for jeg følte, at den var retfærdig.

Mit sidste håb lå nu i brevet til den anden stormand. Da slige herrers døre næsten altid er belejret af betlere, var det mig ingen let sag at komme ham i tale. Omsider lykkedes det mig vel at bestikke tjenerne med min halve formue. Man modtog mit brev og viste mig ind i et stort og prægtigt værelse, hvor jeg fik god tid til at anstille mine betragtninger over bohave, malerier og udsiringer. Hvilke herligheder fyldte mig med dyb ærefrygt og beundring for ejermanden. Ak, tænkte jeg ved mig selv, hvilken virkelig stor mand må dette være, der har statens bestyrelse i sit hoved, og i sit hus samler et lille kongeriges rigdom! Sandelig, han må besidde en ubegribelig omfattende ånd! Ha, der kommer den store mand selv! Nej, det var kun en kammerpige! Atter fodtrin – det må være ham – endnu ikke; det var kun den store mands kammertjener. – Omsider trådte Hans Excellence ind: "Er du," sagde han, "overbringeren af dette brev?" Et dybt buk var mit svar. "Jeg ser heraf," fortsatte han "at eftersom, –" længere kom han ikke, for i det samme leverede en tjener ham et visitkort, hvorpå han forlod værelset uden at tage videre notits af mig, der nu ret i magelighed kunne fordøje den opnåede lyksalighed. Jeg ved ikke, hvor længe jeg således kunne have stået der, hvis ikke en tjener var kommet ind og havde underrettet mig om, at Hans Excellence just nu ville stå til vogns. Ud ilede jeg og forenede min stemme med tre-fire andre supplikanters. Men Hans Excellence gik os for hurtigt og nåede

sin karetdør, idet jeg råbte, om jeg måtte vente noget svar? Han satte sig og mumlede et svar, hvis sidste halvdel blev borte i hjulenes raslen. Jeg stod lidt og gjorde en lang hals, men borte var excellencen, og jeg befandt mig alene ved hans tillukkede port.

Min tålmodighed var nu ganske udtømt. Nedbøjet af al den uværdige behandling, jeg havde erfaret, bares det mig for, at jeg skulle kaste mig selv bort, så snart jeg fandt en afgrund, der kunne opsluge mig. Jeg anså mig selv for en af disse naturens mislykkede frembringelser, hvis bestemmelse er at slænges til side i dens pulterkammer for der at dø i forglemmelsens mørke. Jeg havde endnu en halv guinea i behold, og for at være vis på, at skæbnen ikke skulle berøve mig denne, besluttede jeg selv at sætte veje for den straks og så lade tilfældet sørge for fremtiden. Som jeg nu gik med denne beslutning, traf det sig, at jeg kom forbi hr. Crispes kontor, just som det stod åbent. Hr. Crispe tilbyder her venligst alle Hans Majestæts undersåtter 30 pund sterling i årlig løn, imod at de blot giver deres frihed bort på livstid og lader sig føre over til Amerika som slaver. Jeg var glad ved at finde et sted, hvor jeg kunne ombytte min daglige frygt og uvished med en afgjort fortvivlelse. Jeg fandt her en skare af ulykkelige, ventende på hr. Crispes ankomst med sand engelsk utålmodighed og i begreb med at hævne skæbnens uretfærdighed på – sig selv. Hr. Crispe betragtede mig med en særdeles nådig mine; sandelig, han var det eneste menneske, som i sidste måned havde smilet ad mig. Efter en kort forespørgsel fandt han mig skikket til alt muligt og grundede nu kun på, hvor han helst skulle anbringe mig. Endelig slog han sig med den flade hånd på panden og fortalte med en

triumferende mine, at der var et gesandtskab på tapetet fra regeringsrådet i Pennsylvanien til chickasaw-indianerne, og at han ville gøre sin yderste flid for at skaffe mig sekretariatet ved samme. Jeg vidste bestemt, at krabaten løj, dog klang det glimrende løfte behageligt i mine ører. Jeg delte derfor smukt min halve guinea: den ene halvdel blev lagt til hververens 30.000 pund; den anden skulle på næste værtshus gøre mig gladere end han.

I døren mødte jeg en skibskaptajn, til hvem jeg havde lidt bekendtskab, og indbød ham på en bolle punch. Da jeg ikke gjorde en hemmelighed af min forfatning, forsikrede han mig, at jeg stod på fordærvelsens afgrund, hvis jeg fulgte hververens indbydelse; for hans hensigt var kun at sælge mig som slave til plantagerne.

"Men," tilføjede han, "jeg tror, De meget lettere og snarere kan komme i en anstændig vej; tag imod mit råd. Mit skib går i morgen til Amsterdam – følg med som passager! Så snart De kommer i land, giver De Dem til at lære hollænderne engelsk, og så svarer jeg Dem for, De vil få elever og penge nok – De forstår da engelsk? For ellers står også pokker i det."

Dette forsikrede jeg ham, men ytrede min tvivl, om hollænderne også havde lyst til det engelske. Han svor på, at de var rent gale efter det. Jeg slog følgelig til og indskibede mig for at lære hollænderne engelsk. Vinden var føjelig, rejsen kort, og efter at have betalt overfarten med min halve ejendom, befandt jeg mig som nedfalden fra skyerne – vildfremmed i en af Amsterdams hovedgader. Jeg henvendte mig til tre-fire velklædte personer, men vi kunne ikke gøre os forståelige for hinanden. Nu randt det mig først i tanker, at hollænderne kom

til at lære mig hollandsk, førend jeg kunne lære dem engelsk – sært nok, at jeg hidtil havde overset en så iøjnefaldende omstændighed! – Da min sprogmesterplan altså var røget i lyset, betænkte jeg, at det bedste var nu at gå tilbage derhen, hvor jeg var kommet fra, men imidlertid mødte jeg en irlandsk student, som nylig havde været i Löwen. Vor samtale drejede sig snart hen på litteraturen (når jeg kunne komme ind i lærde materier, glemte jeg gerne min sørgelige forfatning), og under denne erfarede jeg, at der var kun to ved hele universitetet, som forstod græsk. Det forbavsede mig. Jeg besluttede straks at gå til Löwen for at give undervisning i det græske; irlænderen bestyrkede mig i denne resolution og gav et vink om, at jeg på denne måde kunne gøre min lykke.

Næste morgen begav jeg mig rask på vejen. Hver dag formindskede min byrde – ligervis som Æsops brødkurv – og da jeg nåede Löwen, havde jeg ikke stort andet end mig selv at bære på. Jeg gad ikke krybe omkring til de simple professorer, men gik lige til universitetets rektor selv og tilbød min tjeneste som lektor i det græske sprog, hvilket fag jeg havde hørt skulle være ubesat. Hans Magnificence lod først til at mistvivle om min duelighed, men da jeg bad ham forelægge mig en græsk autor, som jeg da straks ville oversætte et stykke af på latin, svarede han mig således: "Unge mand, som De her ser mig, forsikrer jeg Dem, at jeg aldrig har lært græsk og aldrig savnet det. Jeg har fået doktorhat uden græsk; jeg har 10.000 gylden årlig uden græsk; jeg spiser godt uden græsk. Kort sagt, jeg kender slet intet til græsk, og derfor tror jeg heller ikke, at der er noget ved det."

Hvad skulle jeg nu gribe til? Fremad var lige så godt som hjemad. Min smule sang og mit citerspil, som tidligere havde været min morskab, måtte nu være min næringsvej. Jeg vandrede fra by og til by, spillede og sang for de ærlige flamske og franske bønder og var alle vegne velkommen, dog især hos de fattige, for jeg fandt altid, at franskmandens munterhed stod i omvendt forhold til hans velstand. Kom jeg mod aften til en bondegård, gav jeg dem et lystigt stykke og fik så husly og livsophold en dag eller to. Et par gange forsøgte jeg at opvarte fornemmere folk med mine musikalske talenter, men de kimsede ad dem og lod mig gå tomhændet bort. Dette forundrede mig så meget mere, som jeg i mine bedre dage, når jeg spillede og sang for fornøjelse, havde høstet stormende bifald – især hos damerne. Men måske forringes talenter, når de dyrkes som levebrød.

Således musicerede jeg mig igennem lige til Paris. Indbyggerne i denne stad holder meget mere af rejsende med penge, end rejsende med forstand. Da jeg kun ejede lidt af det sidste og slet intet af det første, kan man nok vide, hvad lykke jeg gjorde. Et par dage gik jeg omkring i stadens gader og beså husene udvendig, men just som jeg var i begreb med atter at forlade den, hvem skulle jeg vel træffe uden min londonske fætter, ham, som jeg allerførst havde henvendt mig til? Hans hverv i Paris var – efter hans egen forklaring – at samle malerier, mønter, gemmer og oldsager af alle slags til en engelsk herre, som nylig havde fået en stor rigdom og smag. Da jeg vidste, at min ven slet ikke forstod sig på disse ting, kunne jeg slet ikke skjule min forundring over at finde ham valgt til

denne bestilling, og spurgte ham rent ud, hvordan han således var blevet en kender?

"Intet er lettere," svarede han, "hele hemmeligheden ligger i den nøje iagttagelse af følgende to punkter: først, altid at gøre den bemærkning ved ethvert maleri, at det kunne endnu have været bedre, hvis maleren havde gjort sig større umage, og dernæst, altid at rose Pietro Peruginos værker. Ser De: i London lærte jeg Dem at blive forfatter – i Paris vil jeg lære Dem at købe malerier."

Til den ende tog han mig først med sig til sin bopæl, hvor han restaurerede min lidt forslidte garderobe, og derfra til en maleriauktion, hvor man ventede en del fornemme engelske lysthavende. Her forbavsedes jeg ikke lidet ved at se ham stå på så god fod med standspersoner, der – ved ethvert maleri, medalje eller antik, som kom op – rådførte sig med ham, som med et ubedrageligt smags og visdoms orakel. Han benyttede sig ved denne lejlighed godt af min bistand, for når man spurgte om hans mening, tog han mig til side og spurgte om min, hvorpå han smilede, trak på skulderen, satte et klogt ansigt op og afgav så sin kendelse. Men hans selvtillid nåede dog den højeste pynt, engang da et vist maleri fremlagdes for hans domstol.

"Tonen i dette maleri," sagde han, "er ikke blød nok," og med det samme fremtog han en pensel, dyppede den i oliepotten og gjorde et par frem og tilbagestrøg på maleriet. – "Hvad siger De til det?" hviskede han med et polisk smil, og alle fandt, at således burde det hele have været.

Da min fætter havde fuldbragt sit hverv i Paris og skulle rejse tilbage til London, anbefalede han mig til flere anselige familier

som en mand, der var skikket til hovmester for en rejsende yngling. Jeg blev virkelig snart ansat i denne post hos en ung kavaler, der af sin formynder var bragt til Paris, men under den udtrykkelige betingelse at lade ham ganske råde sig selv. Han behøvede – sandt at sige – vejledning, i det mindste i pengesager, langt mindre end jeg. Når han blev myndig, fik han en arv på en halv snes tønder guld mellem hænderne, og for at danne ham til en værdig bestyrer af sådan en formue, havde man sat ham i lære hos en prokurator, hvor han lærte at skatte penge over alt i verden. Alle hans spørgsmål på rejsen gik ud på, hvorledes man kunne spare penge? Hvor man kunne logere, spise for bedst køb? Hvad man kunne købe på fastlandet og igen omsætte med fordel i England osv. Alle de seværdigheder, som kunne tages i øjesyn for intet, var han ganske villig til at beskue, men skulle det koste noget, forsikrede han mig, at det ikke var værd at se. Han betalte aldrig nogen regning uden at klage over de uhyre bekostninger, rejser krævede, og al denne visdom havde han opnået endnu før sit enogtyvende år. Da vi havde nået Livorno og en dag spadserede ved havnen, hørte han, at hjemrejsen til søs ville være langt lettere end til lands. Straks gjorde han sig rede, betalte mig min ringe løn og sejlede af med en eneste tjener.

Jeg stod atter alene i en fremmed verden, men nu var jeg vant til det. Min musik kunne rigtignok intet nytte mig i et land, hvor enhver bonde spillede bedre end jeg, men jeg havde erhvervet mig en anden færdighed, nemlig i at disputere. I alle katolske klostre og universiteter forsvares på visse dage filosofiske teses mod enhver, der lyster at optræde som opponent. Gør denne sine sager godt, kan han fordre et måltid

mad, natteleje og en gratifikation i penge. På denne måde kæmpede jeg mig igennem til England og vandt oven i købet lidt verdens- og menneskekundskab. Resultaterne af dette praktiske studium er dog kun få: Jeg har fundet, at monarkisk regeringsform er bedst for de fattige, republikansk for de rige; jeg har fundet, at rigdom i de fleste lande kun er en anden benævnelse for frihed; og at intet menneske selv elsker friheden så højt, at han ikke ønsker at herske over andre.

Ved min ankomst til England ville jeg først besøge min familie og derpå gå som frivillig med den første den bedste ekspedition, men imidlertid traf jeg på en gammel bekendt, der nu hørte til en skuespillertrop, som ville gøre en sommerkampagne på landet. Han overtalte mig til at træde ind i selskabet, hvis medlemmer alle modtog mig med velvilje, men lagde mig samtidig kunstens vigtighed på hjerte. De sagde mig, at publikum var et uhyre med mange hoveder, og at der hørte et sjældent geni til at behage det; at kunsten ikke lærtes på en dag, men kun ved lang flid og dybt studium. I begyndelsen tildelte man mig kun biroller, indtil jeg nu omsider i dag skulle have debuteret som Horatio."

Note 12:

Grubstreet: Svarer nogenlunde til Københavns Kannikestræde i 1800-tallet.

21.

De lastefuldes venskab varer kun så længe, som det yder dem selv fordele.

Min søns fortælling, som jeg her har leveret sammentrængt, medtog under hans eget foredrag aftenen og et par timer af den følgende dag. Næppe var den til ende, før hr. Thornhills vogn holdt for døren. Kældermesteren, med hvem jeg nu var forsonet, hviskede til mig, at denne herre allerede havde begyndt at fri til frøken Wilmot, og at hendes onkel og tante ønskede en sådan forbindelse. Da hr. Thornhill ved sin indtræden fik øje på min søn, studsede han, hvilket jeg dog antog for et udbrud af forundring og ikke af misfornøjelse. Han gengældte vor velkomsthilsen med tilsyneladende hjertelighed, og snart blev hans nærværelse en tilvækst i den almindelige munterhed.

Efter teen kaldte han mig til side og spurgte om min datter. Da jeg berettede ham, at al min søgen havde været frugtesløs, ytrede han en med forundring blandet bedrøvelse og lagde til, at han i min fraværelse ofte havde været i mit hus og trøstet min stakkels familie, som for resten befandt sig vel. Han spurgte dernæst, om jeg havde fortalt frøken Wilmot eller min søn den indtrufne ulykke. Da jeg benægtede dette, roste han min klogskab og konduite og bad mig for alting at skjule familiens skam for de tilstedeværende, for min datter kunne måske dog være mindre skyldig, end det så ud til. Hans deltagelse var mig virkelig en slags trøst, skønt jeg ikke kunne mistyde hans hensigter med frøken Wilmot, der dog ikke lod til at finde stort

behag i hans galanterier, men blot at tåle dem for onklens og tantens skyld. Ja, jeg mærkede endog, at hun skænkede min ulykkelige søn sådanne ømme øjekast, som den anden med al hans rigdom og højhed ikke var i stand til at tilvinde sig. Jeg måtte ellers beundre hans kontenance og finhed, for hvorvel frøkenens venlighed mod min søn stadig syntes at tiltage, så holdt dog han i denne henseende lige skridt med hende.

Han havde tit tidligere givet os de skønneste løfter om virksom deltagelse i familiens vel, men nu indskrænkede hans bevågenhed sig ikke længere til blotte løfter. Efter at have opholdt mig her en hel uge formedelst et let recidiv af min sygdom, der ikke før tillod mig at rejse, kom han ind til mig, just som jeg lavede mig til at tage afsked, og fortalte mig med den oprigtigste glæde, at han nu så sig i stand til at vise sin ven George en tjeneste. Denne bestod deri, at han havde skaffet ham en fændriksplads ved et af de regimenter, som skulle til Vestindien; ved sin indflydelse havde han bevirket, at de 300 pund, som en sådan plads ellers kostede, var nedsat til et hundrede.

"For denne smule tjeneste," fortsatte han, "forlanger jeg ikke andet end den behagelige følelse at have hjulpet en ven, og hvad pengene angår, dem skal jeg lægge ud for Dem, og så kan De tilbagebetale mig dem efter Deres egen lejlighed."

Dette venskabsbevis var så stort, at min søn og jeg ikke kunne finde ord nok til at udtrykke vore følelser. Så veltalende var min taknemmelighed, at han let kunne tro, jeg ikke havde i sinde at betale; derfor gav jeg ham straks et lovformeligt bevis for pengene.

Vor ædle velynder skyndte nu på Georges afrejse, der efter hans mening ikke burde opsættes et øjeblik, at ej en anden med højere bud skulle komme ham i forkøbet. Den unge kriger sagde os altså et ømt farvel, skønt med en langt roligere sindsstemning, end adskillelse fra en kær fader og en elsket pige ville have tilladt en mindre frejdig sjæl.

"Velan, min søn," sagde jeg ved afskeden, "du går nu i kampen for dit fædreland. Kom i hu, hvordan din kække bedstefader stred for sin konge, den tid da troskab endnu var en almindelig dyd blandt briter. Gå, min søn, og lign ham i alt, undtagen i ulykken – om det ellers var en ulykke at falde ved lord Falklands side. Skal du falde i et fremmed og fjernt land, ubegrædt af dem, der elsker dig, så vid, at de kosteligste tårer er de, med hvilke himmelen bedugger soldatens ubegravede hoved."

Jeg forlod nu denne vakre, ved velstand og åndsdannelse så lykkelige familie for at vende trøstløs tilbage til mit sorrigfulde hjem, overgivende mit forsvundne barn til Himmelens barmhjertighed. Jeg var endnu så svag, at jeg måtte leje en hest, på hvilken jeg tilbagelagde vejen på fem mil nær, men som natten nu faldt på, tog jeg ind i en lille kro, hvor jeg bad værten hjælpe mig at tømme en flaske vin. Vi sad i hans køkken, hvilket var det bedste værelse i huset, og sladrede om politik og egnens nyheder. Blandt andet kom vi også på tale om hr. Thornhill, som efter værtens forsikring var lige så hadet, som hans onkel, der undertiden kom herud på landet, var elsket. Han spekulerede ikke på andet, sagde han, end at forføre døtrene af dem, som modtog ham i deres huse; og når han en to, tre uger havde haft sin vilje med dem, jog han dem hjælpeløse og forladte ud i den vide verden. Under denne for mig til slutning så ubehagelige

samtale kom hans kone ind, og da hun så ham tage del i en nydelse, hvorfra hun var udelukket, spurgte hun ham i en bister tone, hvad han bestilte der?

"Jeg drikker din skål," sagde han ironisk.

"Mossjø Simmonds!" råbte hun, "du omgås mig meget lumpent, og jeg vil heller ikke tåle det længere. Tre parter af al bestillingen hviler på mig, og den fjerde bliver ugjort. Du tager dig ikke andet for end svirer med gæsterne fra morgenstund til aftens ende, men jeg smager aldrig en dråbe, om så blot et fingerbøl fuld kunne frelse mit liv."

Nu mærkede jeg, hvor hun havde sin skade og rakte hende derfor et fuldt glas. Hun tog også imod det, nejede og stak det ud på min sundhed.

"Jeg bryder mig ellers slet ikke om, at han drikker en tår vin," sagde hun, "men jeg kan dog ikke tie rent stille, når han lader alting gå hulter til bulter. Hvis gæsterne eller de logerende skal kræves, så må jeg af sted, for han skulle hellere æde det glas, han der sidder med. Nu har vi herovenpå et ungt fruentimmer, som har lagt sig ind til os, men jeg tror ikke, hun har fortjent sig meget ved hendes føjelighed mod mandfolkene. Hun er vist en slet betaler, og det skadede slet ikke, om hun blev mindet en gang."

"Er det værd at minde hende?" sagde værten, "hun kommer langsomt, men vist."

"Da har hun nu," svarede konen, "været her i fjorten dage, men jeg har endnu ikke set den første skilling hos hende."

"Å, vi får det alt sammen i en slump," sagde han.

"Vi får det nok," råbte hun, "nej, vi vil have det og det i denne aften, eller også skal hun tøfte af med hele hendes pikpak."

"Betænk, lille mor," sagde han, "at hun er et fornemt fruentimmer og må behandles lidt honnet."

"Jeg blæser ad hendes fornemhed," skreg hun, "hun skal pille af og det med en fart! Fornemhed kan være god nok, når der ellers hænger noget ud."

Med disse ord sprang hun op ad en snæver trappe, og straks efter hørte jeg hendes stemme ovenpå:

"Herud på øjeblikket! Pak jer, I gemene tingest, eller jeg skal mærke jer, så I skal huske det! Hvad! I kæltringkvinde, at komme og lægge sig ind i et skikkeligt hus uden at eje hvid eller skilling – herud! siger jeg."

"Bedste madame," svaredes der, "forbarm Dem over en ulykkelig en eneste nat! Døden vil snart forbarme sig over mig!"

Himmel! det var Olivias røst! Jeg fløj op ad trappen og greb hende i mine arme:

"Velkommen! Inderlig velkommen, mit kæreste, fortabte barn, til din faders hjerte! Lad de ugudelige, lad hele verden forlade dig! En har du tilbage, og havde du endog ti tusinde synder på dit hjerte, jeg vil glemme dem alle!"

Nogle minutter var hun målløs. Derpå udbrød hun med sit ansigt ved mit bryst:

"O, min fader, min ejegode fader! Kan engle være mildere? Men jeg fortjener ikke denne overbærenhed – De kan ikke tilgive mig – jeg ved det, De kan ikke!"

"Jo, mit barn, af mit ganske hjerte tilgiver jeg dig. Kun oprigtig anger – så skal vi begge endnu opleve glade dage, min Olivia!"

"Ak, aldrig, aldrig, min fader! Hvad der er tilbage af mit ulykkelige liv, må være et offer for anger og skændsel! Men ak,

min fader, De ser langt blegere ud, end De plejer – kan en skabning som jeg forstyrre Deres ro? Nej, De besidder for megen visdom til selv at ville bøde for min brøde."

"Vor visdom, unge pige," afbrød jeg, "men tilgiv mig, barn, at jeg tiltalte dig med så koldt et navn – jeg ville kun sige, at visdom bygger vel et sikkert, men ak, et sent værn imod sorgen."

I dette øjeblik kom værtinden igen til sit tabte mæle og spurgte, om vi ikke befalede et bedre værelse. Vi modtog dette, og her, hvor vi nu uforstyrrede kunne samtale, lod jeg min stakkels datter gentage sin ulykkeshistorie.

"Dette nedrige menneske," begyndte hun, "har fra den første dag af, han så mig, lagt an på min fordærvelse, idet han uophørlig forfulgte mig med hemmelige ægteskabsforslag –"

"- Ja, nedrig i højeste grad," afbrød jeg, "og dog er det mig uforklarligt, at en mand med Burchells tilsyneladende ærlighed og æresfølelse kunne begå en så udtænkt skurkestreg og indsnige sig i en familie for at gøre den ulykkelig."

"Bedste fader," råbte hun, "De er i en sælsom vildfarelse. Hr. Burchell har aldrig søgt at forføre mig; han greb tværtimod enhver lejlighed til hemmelig at advare mig for Thornhill, hvis træskhed desværre langt overgik hans beskrivelse."

"Hr. Thornhill," afbrød jeg atter, "er det muligt?"

"Ja, min fader," svarede hun, "Thornhill er min forfører. Han havde hentet de to foregivne damer, men som kun var gemene og løsagtige kvinder, fra London for at lokke os derind. Vi var vistnok også begge faldet i denne snare, hvis hr. Burchell ikke havde skrækket dem ved dette brev, som vi dengang alle misforstod, da vi hentydede på os alle de hårde udtryk, der var

stilet mod dem. Hvorledes han kunne have så mægtig en indflydelse, er mig endnu uforklarligt, men dette ved jeg med vished, at han stadig var vor oprigtigste, varmeste ven."

"Du sætter mig i den største forundring, mit barn," sagde jeg, "men nu ser jeg, at min første mistanke til hr. Thornhill var kun alt for vel grundet. Men sig mig, min Olivia, hvilke forførelseskunster har han vel anvendt for at besnære dit uskyldige hjerte?"

"Ak, min fader," svarede hun, "min kærlighed til ham var mig den farligste snare. Jeg vidste jo, at vor vielse var en blot ceremoni uden bindende kraft, da den blev forrettet hemmeligt af en katolsk præst –"

"- Så er du virkelig viet?" afbrød jeg, "og det af en ordineret præst?"

"O ja," svarede hun, "men vi måtte begge ved ed forpligte os til at skjule hans navn."

"Nu da, mit barn, så kom igen i mine arme! Nu er du tusinde gange mere velkommen end før, for du er hans kone under ethvert hensyn, og alle menneskelige love, om de så var indgraverede på ædelstenstavler, skal ikke kunne svække kraften af den hellige forening."

"Ak," svarede hun dybt sukkende, "De er kun lidet kendt med hans nederdrægtighed; den samme præst har allerede tidligere viet ham til syv-otte fruentimmer, der ligesom jeg er bedraget og forskudt."

"Så skal præsten også hænges," råbte jeg, "og du skal i morgen den dag give ham an!"

"Men er det ret," svarede hun, "når jeg har svoret på tavshed?"

"Det er sandt," sagde jeg, "har du gjort sådan et løfte, kan jeg ikke, vil jeg ikke friste dig til at bryde det. Om det end var nok så gavnligt for det offentlige, du bør dog ikke angive ham. I alle blot menneskelige forhold er et mindre onde tilladeligt, når derved et større gode kan opnås; således bortgiver statsmanden en provins for at frelse et kongerige; lægen sætter et lem af for at redde det hele legeme, men i religionen gælder det bud: Du skal aldrig gøre uret! uden undtagelse og uden indskrænkning. Og denne lov, mit barn, er retfærdig, for hvis vi turde udøve et mindre onde for at befordre et større gode, så ville brøde blive vis, i håb om mulig moralsk fordel. Og om end fordel vist ville følge på, så kunne dog mellemtiden fra brødens begåelse til fordelens opnåelse just være den, i hvilken vi blev bortkaldt for at aflægge regnskab for vore handlinger, og da var vor regnskabsbog for evig tillukket – men jeg afbryder dig – bliv ved!"

"Jeg måtte snart erfare," fortsatte hun, "at hans ærlighed, til hvilken jeg havde betroet mig, var kun en løs og falsk grundvold; allerede den næste morgen indførte han mig til to andre ulyksalige, som han også havde forført. De fandt sig i skæbnen og deres foragtelige stilling, men jeg elskede ham for højt til at kunne tåle sådanne medbejlerinder. Da greb jeg til det farlige og unyttige middel at ville overdøve sorgen og angerens stemme i larmende forlystelser; jeg pyntede mig, sladrede, dansede, men var lige ulykkelig. De herrer, som kom der i huset, snakkede uafladelig for mig om mine yndigheders magt, men da jeg havde forspildt den mægtigste, kunne denne smiger kun forøge mit tungsind. Som denne tiltog, tiltog også hans uforskammethed, så at han endelig var fræk nok til at tilbyde en

ung baron mig som maitresse. Mit svar var nærmest vanvid – jeg ville bort. Han lagde en pung i min hånd; jeg slængte den til ham med foragt og forlod ham i et sindsoprør, som en stund lod mig glemme min aldeles hjælpeløse tilstand. Men snart vendte besindelsen tilbage, og jeg så da i mig selv et usselt, fortabt, brødefuldt væsen uden en eneste ven i hele verden. En postvogn kørte forbi, jeg satte mig op uden nogen anden hensigt end den at komme snart og langt bort fra det afskyelige uhyre. Her satte man mig af, og her har jeg været – Gud ved hvor længe – uden andet selskab end min egen fortvivlelse og denne kvindes grusomhed. Selv tanken om mine forrige glæder er min bitre pine, for alle min families glæder har jeg ødelagt. Deres sorger må være store, men ak, mine er endnu større, for de blandes med nag og skændsel."

"Tålmodighed, mit kæreste barn," råbte jeg, "og håb som jeg på en bedre fremtid! Hvil dig nu i denne nat! I morgen vil jeg føre dig hjem til din moder og dine søskende, hvor der venter dig en kærlig modtagelse. Moder har taget sig det nær, stakkels kone! Men hun elsker dig bestandig, min Olivia, og vil glemme."

22.

Forseelse tilgives let, hvor der er kærlighed i grunden.

Med min datter bag ved mig på hesten fortsatte jeg følgende dag min hjemrejse. Alt som vi red fremad, søgte jeg ved opmuntrende tiltale at dæmpe hendes frygt og kummer og at indgyde hende mod til at træde en fornærmet moder under øjne. Jeg greb enhver lejlighed, som det skønne landskab, gennem hvilket vi drog, tilbød, til at bemærke, hvor langt kærligere Himlen var imod os end vi selv mod hinanden indbyrdes, samt at de ulykker, naturen bevirkede, kun var få. Jeg forsikrede hende, at hun aldrig skulle fornemme den mindste forandring i min faderlige ømhed mod hende, og at jeg i mit hele liv – som endnu med Guds bistand kunne vare længe – skulle være hende en oprigtig vejleder og beskytter. Jeg bevæbnede hende mod verdens hårde domme og lærte hende, at bøger er de ulykkeliges kærlige og overbærende trøstere, og at de kan lære os at finde os i verden, om de end ikke kan formå os til at nyde den.

Den lejede hest, vi red på, skulle om aftenen sættes af i en kro ved vejen, en mil fra vort hjem. Da jeg ville forberede familien på Olivias tilbagekomst, besluttede jeg at lade hende blive i kroen om natten og næste morgen i selskab med Sophia at afhente hende. Det blev aften, inden vi nåede kroen. Jeg sørgede for, at hun fik et kønt værelse, og da vi havde spist sammen, fortsatte jeg hjemvejen til fods.

Hvor glædeligt slog mit hjerte, da jeg nærmede mig den fredelige bolig. Som en fugl, der er forjaget fra sin rede, ilede jeg afsted; min længsel, foran mig, flagrede allerede rundt om kaminen, hvor familien ventede sin elskede husfader. Jeg forudnød den hjertelige velkomst og gengældte den i tankerne med de ømmeste kærtegn. Jeg følte min kones omfavnelse og mine børns kys og smilede ad deres glade forundring over de mange ting, jeg havde at fortælle dem. Mine gamle ben kunne ikke nær følge mine tanker, derfor tog det et stykke af natten med sig. Dagens trætte arbejdere var alle gået til hvile; lysene var slukket i ethvert hus; intet at høre uden hanernes galen og gårdhundenes hule gøen. Vor egen kom mig logrende i møde lidt udenfor. Det var henved midnat. Alt var stille. Med frydefuldt hjerte nærmede jeg mig til min dør, da jeg til min forfærdelse – så det blive lyst inden for vinduerne og i samme øjeblik brød luen gennem taget. Jeg udstødte et angstskrig og faldt bevidstløs om på stenbroen. Derved opvågnede Moses, som, da han fornemmede ilden, øjeblikkelig vækkede sin moder og søster. Halvnøgne, fortumlede af skræk fo'r de alle tre ud, så mig liggende på jorden og kaldte mig ved deres skrig og omfavnelser tilbage til livet. Jeg slog øjnene op og så nu hele huset omspændt af luerne. Et stykke af taget skred ned efter det andet, og min familie stod og betragtede ilden i stum fortvivlelse. Nu savnede jeg først de små:

"Hvor er mine to mindste?" råbte jeg.

"De er brændt," svarede min kone med fortvivlelsens bitre smil, "jeg vil dø med dem."

I det samme hørte jeg børnenes skrig indenfor, og nu kunne ingen magt holde mig tilbage. Jeg fo'r ind gennem ild og røg,

sprængte døren til deres kammer og råbte:

"Hvor, hvor er mine børn!"

"Her er vi, søde far!" skreg de begge på en gang og strakte deres små arme ud efter mig. Jeg kunne næppe have skimtet dem igennem røgen, hvis ikke ilden, der allerede slikkede på sengestolpen, havde lyst for mig. Jeg greb én i hver arm, rev dem med mig ud gennem kvalm og luer, og aldrig så snart havde jeg dem i sikkerhed, før husets overdel styrtede ned.

"Nu," råbte jeg, trykkede dem ind til min barm, "lad nu brænde, hvad brænde vil! Lad alle mine øvrige ejendomme gå op i ild og røg! Her har jeg disse, her har jeg frelst mine kæreste skatte!"

Jeg kyssede dem med henrykkelse – så den ene og så den anden – deres moder og ældre søskende ligeså. Vi stred næsten om at omfavne og dække dem med kys og glædestårer. Vi lo og græd imellem hinanden.

Men snart begyndte jeg at mærke en heftig smerte i den ene arm – den var stærkt forbrændt fra albuen til skulderen. Jeg var følgelig ikke mægtig til at bidrage det allermindste til at redde, hvilket desuden var for sent, for alt, hvad Moses kunne bjerge, bestod i et par kasser af ubetydelig værdi, som han gennem køkkenvinduet trak til sig. Naboerne kom vel en efter den anden, men også bagefter og var blot vidner til, at flammerne fortærede al mit indbo, mit korn – kort sagt alt hvad jeg ejede, endogså det par hundrede daler i banksedler, som jeg havde opbevaret til mine døtres udstyr.

Da fandt vi hos naboerne, især de gode Flamboroughs, kærlig hjælp og bistand. En lånte os husly, en anden klæder, de øvrige

nødvendigt husgeråd og fødemidler, så at vi ved dagbrud så os i en fremmed, men ret tålelig forsynet bopæl.

Da vor frygt og vore beklagelser nu var udtømt, begyndte jeg at tilfredsstille familiens nysgerrighed ved at fortælle dem omstændeligt alle mine hændelser, og endelig forberedte jeg dem på den stakkels Olivias komme. Vi havde kun usselhed at modtage hende med, desto venligere burde vor velkomst være. Den indtrufne ulykke havde her den gavnlige virkning, at den ydmygede min kones stolthed og sløvede hendes harme mod den arme flygtning. Da jeg, for min arms skyld, ikke selv kunne hente hende, sendte jeg Moses og Sophia af sted. Efter nogle timers forløb kom de tilbage med den ulykkelige synderinde; hun havde ikke det mod at løfte sine øjne op til den fortørnede moder, hos hvem der, alle mine forestillinger til trods, endnu stadig ulmede en uneddæmpelig harme, for kvinder er altid strengere end mænd til at revse kvindelige vildfarelser.

"Åh, min nådige," sagde Deborah, "det er kun et ringe hus, man kommer i efter så stor en herlighed. Min datter Sophia og jeg kan kun skaffe Dem, der har levet blandt de store, liden moro. Ja, jomfru Olivia, din stakkels fader og jeg har lidt meget i denne tid, men jeg håber, at Himlen vil tilgive dig."

Under denne modtagelse stod det arme offerlam bleg og skælvende; hun kunne hverken tale eller græde. Men jeg var ikke i stand til med tavshed at betragte hendes smertefulde tilstand. Jeg tiltog mig derfor en alvorlig mine og sagde med en bydende stemme, som aldrig forfejlede sin virkning:

"Kone, jeg fordrer en gang for alle, at mine ord skal lægges på hjerte. Jeg har her bragt Eder en forført, bedraget tilbage. Hendes omvendelse til dyden kræver, at vor kærlighed til hende

skal oplives påny. Livets virkelige trængsler stormer sammen over os; lad os ikke forstørre dem ved indbyrdes misforståelse! Hvis vi lever i oprigtig enighed, kan vi endnu vinde tilfredshed, da de fleste af os er i stand til at holde verdens hårde domme ude og trøste os selv indbyrdes. Himlen lover den bodfærdige sin milde tilgivelse – lad dette tjene os til mønster! Vi ved, at der er større glæde over en tilbagevendende synder, end over nioghalvfemsindstyve, som stadig uden afvigelse har fulgt pligtens lige vej. Og dette er retfærdigt, for en eneste bestræbelse for at standse i nedfarten til fordærvelse er selv et større dydsværk end hundrede pligtmæssige handlinger."

23.

Kun de lastefulde kan være længe og fuldkommen ulykkelige.

Der krævedes vedholdende flid for at indrette vor ny lejebolig med de nødvendige og tilvante bekvemmeligheder, men efter nogen tids forløb kom den virkelig i stand, og vi befandt os atter som hjemme. Da det langvarige sår i min arm forbød mig legemlig anstrengelse, læste jeg for min familie, og det helst af sådanne bøger, som virker gennem indbildningskraften velgørende på hjertet. Vore gode naboer kom hver dag, beklagede og understøttede os og opmuntrede mig til at bestemme en tid, på hvilken de alle forenede ville hjælpe os at opføre en ny bolig. Blandt disse var den brave Williams ikke den sidste; han rakte os daglig en trofast vennehånd. Ja, han skulle vistnok have fornyet sit frieri til Olivia, hvis hun ikke ved sin adfærd havde afvist ethvert nok så svagt forsøg – og kunne hun vel handle anderledes? Hendes kummer lod til at skulle blive bestandig; hun var den eneste i det lille samfund, som tiden ikke gengav den afbrudte sindsro. Hun havde jo mistet hin frimodige uskyld, som føder og nærer selvfølelse, og som søger en glæde i at tækkes andre. Hendes sind var betaget af martrende nag; hendes skønhed svandt hen sammen med hendes sundhed, og forsømmelse gjorde sit til at nedbryde begge. Ethvert kærligt ord, som blev talt til søsteren, jog en brod i hendes hjerte og en tåre i hendes øje; og som en last, skønt udryddet, sår andre i sit sted, således gjorde hendes første brøde, skønt udslettet, plads for skinsyge og misundelse.

Jeg søgte på tusinde måder at lindre hendes kummer, jeg glemte min egen smerte under bekymringen over hendes. Jeg fortalte hende så mange skønne træk af historien, som min gode hukommelse og mine få bøger kunne forsyne mig med.

"Vor lyksalighed, kæreste Olivia," sagde jeg ofte, "står i dens hånd, som kan skaffe os samme ad tusinde uforudselige og uforventede veje. Behøves der eksempler for at bevise dette, da lad mig gentage dig en historie, barn, som er fortalt af en troværdig, skønt stundom lidt romantisk forfatter!"

"Mathilda blev i en meget ung alder gift med en fornem neapolitansk adelsmand, men fristede den skæbne at være moder og enke i sit sekstende år. Da hun en dag stod og kærtegnede sin spæde søn i det åbnede vindue af et værelse, som vendte ud til Volturna, gav barnet et pludseligt spring, slap hende ud af hænderne og faldt ned i den forbiløbende flod, hvor det øjeblikkelig forsvandt for hendes øjne. Den forfærdede moder styrtede sig instinktmæssigt bag efter, men barnet var og blev borte, og selv blev hun af strømmen ført over til den modsatte strandbred, hvor nogle franske soldater, som var ude på plyndring, så og fiskede hende op. – Da krigen med italienerne og de franske den tid førtes med den yderste umenneskelighed, ville de straks udøve mod hende disse to forbrydelser, hvortil vellyst og grumhed opægger. Deri blev de dog forhindret af en tilkommende ung officer, som tog hende bag ved sig på hesten og bragte hende i sikkerhed til sin bolig i nærmeste by. Hendes skønhed havde straks indtaget hans øjne, men hendes dyd fangede snart efter hans hjerte. De giftede sig sammen, levede længe og lykkeligt med hinanden. Han steg til den højeste krigerske værdighed, men en krigers lyksalighed er

ustadig; engang tabte han et slag og blev nødt til at kaste sig ind i den fæstning, hvor han boede med sin hustru. Fæstningen blev belejret og efter et hårdnakket forsvar indtaget. Sejrherrerne besluttede – efter disse tiders grusomme krigerfærd – at lade hele den franske besætning springe over klingen. Den ulykkelige Mathildas mand skulle – som første årsag til belejringens langvarighed – være det første offer. Dødsdommene blev gerne udført lige så snart, som de var fældet. Den fangne general blev ført frem; skarpretteren stod færdig med sit sværd, og tilskuerne ventede i mørk tavshed det dræbende hug, der blot blev udsat til den kommanderende italienske officer kom fra krigsretten og gav signalet. I denne ængstelige mellemtid nærmede Mathilda sig for at sige sin ægtefælle det sidste farvel. "O, jeg ulyksalige," råbte hun, "så blev jeg frelst fra en tidlig død i Volturnas bølger kun for at opleve en langt større jammer og se mit livs frelser dø for bøddelens hånd." Den fjendtlige anfører, som i dette øjeblik kom til, hørte disse ord, og – med et glædesskrig omfavnede han sin moder. Han var virkelig den søn, som Volturna i nogle og tyve år havde berøvet hende. Udfaldet følger af sig selv: Den dødsdømte og alle hans folk blev frigivet, og al den lyksalighed, som kærlighed og venskab er i stand til at yde, blev længe de genforenede tre til del."

På sådan måde stræbte jeg at opmuntre min datter, men hun hørte til kun med delt opmærksomhed; hendes egen ulykke havde optaget hele den medfølelse, hun tidligere skænkede andre, uden dog at bringe hendes eget hjerte lindring. I selskab frygtede hun foragt og i enrum anger. Således var hendes beklagelige tilstand, da vi modtog sikker efterretning om, at hr.

Thornhill med det første skulle ægte frøken Wilmot, med hvem jeg stadig havde formodet han havde alvorlige hensigter, ihvorvel han greb enhver lejlighed til i min nærværelse at udtrykke sin foragt både for hendes person og formue. Denne nyhed kunne ikke andet end forøge Olivias kummer; så himmelråbende en troløshed knækkede ganske hendes mod. Jeg ville dog først indhente nærmere underretning, og om muligt tilintetgøre hans plan. Til den ende sendte jeg Moses til den gamle hr. Wilmot for at undersøge sagens virkelige sammenhæng; jeg medgav ham desuden et brev til frøkenen, hvori jeg beskrev hende hr. Thornhills hele opførsel imod os. – Efter tre dages fraværelse kom min søn tilbage med den beretning, at rygtet desværre havde sagt sandhed; brevet kunne han ikke aflevere, da de forlovede var på besøg omkring i landet. Søndagen i forvejen havde begge været i kirke i fuld stads – hun ledsaget af seks unge damer og han af lige så mange kavalerer; om få dage skulle de holde bryllup, og hele omegnen talte om intet andet; deres slægtninge på begge sider, endogså brudgommens onkel, hr. William Thornhill, strømmede allerede sammen fra alle kanter, og alle priste den unge Thornhill som den lyksaligste mand i verden.

"Lad ham være det, om han kan," sagde jeg, "men betragt dette stråleje, min søn, dette åbne loft, disse fugtige vægge og dette ujævne lergulv! Se dette mit svage, forbrændte legeme, disse dine søskende grædende omkring mig! Og dog, søn, ser du i mig den mand, som ikke ville bytte med ham for alverdens rigdomme. O, mine børn, kunne I kun lære at søge Eders selskab i Eders hjerter, hvilken ædel omgang ville I da nyde! I sandhed, I ville lade hånt om de uværdiges pragt og herlighed.

Næsten alle ved at kalde livet en rejse og sig selv vandrere, men for at lignelsen kan være fuldstændig, må vi lægge til: at de gode er blide og glade, lig rejsende på hjemvejen; de ugudelige er sjældent fornøjede – de vandrer i landflygtighed."

Jeg ville endnu have sagt mere, men forhindredes af medynk over min datter, som nu ganske overvældedes af disse nye tidender. Vel syntes hun fra nu af mere rolig, og jeg trøstede mig med det håb, at hun måtte have fattet en kæk beslutning, men jeg bedrog mig: hendes rolighed var kun en mat hensegnen under kampen.

En ny forstærkning af levnedsmidler, foræringer fra vore godhjertede naboer, syntes at oplive den øvrige del af familien til fordums munterhed; jeg glædede mig af hjertet derover. Det ville have været en uretfærdighed at dæmpe deres glade lune alene for at sørge med selvbestemt tungsind. Hvorfor skulle de bebyrdes med en kummer, de ikke fortjente? Så begyndte vi igen at fortælle og synge, og skyldfri glæde rejste atter sin trone i vor fattige bolig.

24.

Nye trængsler.

Da den følgende dag var særdeles mild og blid efter årstiden, blev vi enige om at spise frokost i kaprifolielysthuset. På min opfordring forenede nu min yngste datter sin stemme med de omkringsværmende fugles. Her var det, at Olivia første gang så sin forfører; enhver genstand mindede hende om dette uheldsvangre møde. Men hint tungsind, som skønne og glædelige omgivelser eller musikkens sødhed vækker, sønderriver ikke hjertet, men kvæger det. Endogså min hustru følte en sådan blid vemod; hun græd, og moderhjertet bøjede sig som tidligere i kærlighed til den ulykkelige datter.

"Hør, min søde pige," sagde hun, "lad os få den kønne melankolske vise, som din fader så godt kunne lide. Syng, barn, det vil fornøje din gamle fader."

Hun sang med dybtbevæget, inderlig rørende stemme:

Når af sin ven bedraget kvinden falder,
og ofrer troløs kærlighed sin dyd,
hvor er den magt, som da tilbagekalder
den tabte uskylds rene fryd?

I sorg og anger hendes liv henrinder;
hun med sin uskyld jo sit alt bortgav;
hun først sit hjertes tabte fred genvinder
i glemsels mørke – i sin grav.

Idet hun med en af vemod halvkvalt røst sang de sidste ord, blev hun afbrudt ved larmen af en fremkørende vogn – det var Thornhills. I smertelig uro ilede hun med søsteren ind i huset for at undgå synet af sin forfører. Thornhill steg ud, nærmede sig mig og spurgte efter mit helbred med sin sædvanlige utvungethed.

"Deres nærværende fripostighed, min herre," svarede jeg, "fornedrer Deres karakter endnu dybere. Der var en tid, da jeg ville have tugtet Dem for den frækhed således at træde frem for mig, men nu er De sikker, for alderen har afkølet mine lidenskaber, og min embedspligt holder dem i tømme."

"Min gode hr. doktor," sagde han, "jeg må tilstå, at dette her sætter mig i største forundring; jeg er virkelig ikke i stand til at fatte Deres mening. De synes dog vel aldrig, at der var noget ondt i Deres datters smule udflugt med mig?"

"Gå," råbte jeg, "du er en skurk, en ussel foragtelig skurk og en ren løgner! Men din lumpenhed beskytter dig for min vrede. Dog er jeg udsprunget af en familie, som ikke så tåligt ville have fundet sig i denne nederdrægtige opførsel. Afskum! For at stille et øjebliks lyst har du forspildt en stakkels pige sin hele velfærd og beskæmmet en familie, som nu havde intet andet tilbage end æren."

"Hvis hun eller De," svarede han, "har sat Dem for at ville være ulykkelige, kan jeg ikke forhindre det. Men det kunne gerne blive anderledes; hvis De ellers kender mig ret, skal jeg gøre alt for Dem. Vi kan jo gifte hende med en anden, og så kan hun oven i købet beholde sin gamle kæreste, for jeg har min salighed altid lidt til overs for hende."

Min harme blev atter heftigt opflammet ved dette vanærende forslag. Sindet kan tit bevare sin rolighed under store forurettelser, mens lav slyngelagtighed opirrer til heftig vrede.

"Bort fra mine øjne, du giftige kryb," råbte jeg, "dril mig ikke længere med din nærværelse! Var min kække søn kun hjemme, han skulle ikke tåle dette, men jeg er gammel og værgeløs og nedtrådt i støvet."

"Jeg ser," sagde han, "at De har sat Dem for at tvinge mig til at tale i en alvorligere tone, end jeg egentlig havde bestemt. Men da jeg har vist Dem, hvad De kan vente af mit venskab, skader det ikke at forestille Dem følgerne af min fortørnelse. Min sagfører, til hvem jeg har overleveret den forskrivning, De nylig gav mig, driver på dens indfrielse; og jeg kan virkelig ikke hæmme retfærdighedens gang på anden måde end ved selv at betale pengene. Dertil har jeg nu intet kald, så meget mindre som mit forestående giftermål sætter mig i en del udgifter. Også min forvalter begynder at tale om resterende afgifter; han må vel forstå sine ting, for jeg bryder mig aldrig med sligt. Trods alt dette kunne jeg dog ønske at lempe mig efter Dem. Ja, jeg ville endogså ret gerne se Dem og Deres datter ved mit bryllup – det er også min charmante Arabellas ønske, og det vil De formodentlig ikke skuffe."

"Hr. Thornhill," svarede jeg, "hør mig en gang for alle! At De gifter Dem med nogen anden end min datter, det giver jeg aldrig mit samtykke til, og om end Deres venskab kunne løfte mig op på en trone eller Deres vrede trykke mig i afgrunden, jeg skulle alligevel foragte begge. De har én gang bedraget mig, sørgeligt, skændigt, uerstatteligt. Jeg stolede på din ære, men jeg har prøvet din æreløse tænkemåde. Vent derfor aldrig

venskab hos mig! Gå! Nyd hvad skæbnen har tildelt dig, skønhed, sundhed, rigdom og glæder; gå og overgiv mig til nød, skændsel, sygdom og sorg. Dog – dybt ydmyget, som jeg er – skal jeg stadig hævde min værdighed, og skønt du har min tilgivelse, skal min foragt uafladelig følge dig."

"Ja så," sagde han, "nu kan De forlade Dem til, De skal føle virkningen af Deres uforskammethed! Vi skal snart få at se, hvem der bliver den egentligste genstand for foragt, De eller jeg."

Med disse ord ilede han til sin vogn og korte bort.

Min kone og min søn, som stod hos og hørte vor samtale, forskrækkedes over hans trusler. Mine døtre, der kom ud for at erfare hensigten af hans besøg, følte en lignende frygt. Selv var jeg ubekymret for, hvor vidt hans ondskab kunne gå. Han havde jo allerede slået det første slag – nu stod jeg i forsvarsstilling mod alle mulige andre.

Vi blev snart overbevist om, at hans trusler ikke havde været tomme, for allerede den næste dag kom forvalteren og krævede sidste års afgifter, som formedelst denne lange række af uheld endnu henstod ubetalte. Da jeg ikke var i stand til at udrede denne sum, gjorde han udlæg i mine kreaturer; de blev drevet bort, takseret og solgt dagen efter for halv værdi. Min kone og mine børn bønfaldt mig nu om hellere at give efter end at udsætte mig for ren ødelæggelse. Ja, de bad mig endogså om, at jeg endnu en gang ville tage mod hans besøg; de brugte al deres veltalenhed til at afmale mig de forestående trængsler; de forestillede mig et fængsels elendigheder på en sådan årstid; den fare, som truede mit helbred osv. Men jeg blev ubøjelig.

"Kæreste børn," sagde jeg, "hvorfor vil I således prøve at overtale mig til noget, som ikke er ret? Det er min pligt at tilgive ham, men min samvittighed tillader mig ikke at bifalde hans handlinger. Skulle jeg for verdens øjne billige, hvad jeg i mit hjerte må fordomme? Ville I, at jeg fej og nedrig skulle slå mig til tåls og smigre denne æreløse forræder, og for at slippe fri for fængsel uophørligt lide under åndeligt fangenskabs langt tungere lænker? Nej, aldrig! Skal vi endogså bortrives fra denne bolig, så lad os dog holde fast ved det rette! Hvor vi end kommer hen, vil vi altid finde en hyggelig bolig, når vi tør løfte vore øjne uden at blues over vore egne handlinger."

Om natten faldt en dyb sne og min søn var just i færd med at skovle den bort fra døren, da rettens betjente nærmede sig. Bleg og skælvende kom han farende ind og meldte deres ankomst. Straks efter trådte de ind, nærmede sig sengen, hvori jeg lå, og erklærede mig for deres fange med anmodning om, at jeg ville klæde mig på og følge med dem til provinsens arresthus, der lå henved tre mil derfra.

"Mine venner," sagde jeg, "det er et strengt vejr for mig til en sådan vandring; det er så meget hårdere for mig, som nylig har forbrændt min ene arm. Jeg har også nogen feber, fattes klæder til at beskytte mig mod kulden og vil, formedelst min alder og svaghed, have ondt ved at vade gennem den dybe sne, men siden det så skal være –"

Her vendte jeg mig til min familie, bad dem at samle vor smule ejendom sammen og lave sig til at forlade denne bopæl. Moses pålagde jeg at lede og understøtte sin ældste søster, som i den bitre følelse af at have været en årsag til al denne jammer var nærved at falde i afmagt. Jeg trøstede min kone, som bleg og

skælvende stod med de to mindste i sine arme. De små stakler puttede sig ind til hendes barm og turde ikke se på de fremmede mænd. Sophia sammenbandt i en bylt alt, hvad der tilhørte os, men da dette kun var lidt, blev vi snart færdige til afrejsen.

25.

Der findes stadig noget trøsteligt og opmuntrende endog i de efter anseelse såre ulykkelige forfatninger.

Så forlod vi da vor fredelige hytte og begav os på rejsen. Da en af retsbetjentene snart mærkede, at min ældste datter var for svag til at gå så langt, tog han hende op bag ved sig på hesten; ikke engang hos sådanne folk er menneskelig følelse ganske uddød. Moses tog den ene af de mindste ved hånden, min kone den anden, og jeg støttede mig ved Sophia, hvis tårer randt for mine lidelser – ikke for hendes egne. En halv mils vej var vi kommet hen ad, da vi opdagede, at en hel hob mennesker løb med hujen og støjen efter os – det var et halvt hundrede af mine fattigste sognefolk. De indhentede os snart, omringede og greb fat på de to retsbetjente, og svor, at de ikke ville tillade, deres præst blev kastet i fængsel, så længe de havde en dråbe blod i deres årer. Det kunne være blevet en slem sag, hvis jeg ikke havde lagt mig imellem og frelst betjentene af deres hænder. Mine børn, der i starten glædede sig ved min befrielse, fik snart andre tanker, da de hørte mig tiltale den ophidsede mængde med følgende ord:

"Hvad nu, mine venner! Er det på denne måde, I elsker mig? Er det således, I følger de lærdomme, jeg fra prædikestolen har givet Eder! At forgribe Eder på retfærdighedens tjenere og bringe Eder selv og mig med i ulykke? Hvem er ophavsmanden for dette? Vis mig den, som har forledt Eder! Han skal, så sandt som jeg lever, få læst sin tekst! Børn, min kære, forvildede flok,

gå hjem, gå hjem, vend tilbage til de pligter, I skylder Gud, øvrigheden og mig; jeg skal måske – om det er Guds vilje – snart se Eder igen på en bedre dag end denne, men lad mig nu i det mindste tage den trøst med mig: at jeg ingen skal savne af min lille hjord, når jeg engang skal fremstille den for den store overhyrde."

Denne tiltale havde en blødgørende virkning på de ophidsede gemytter; de fortrød deres overilelse, og kom – en efter den anden – med grædende tårer for at sige mig farvel. Jeg gav dem mit håndtryk og min velsignelse og fortsatte derefter min vandring. Hen på eftermiddagen nåede vi den lille flække, hvor arresthuset lå, hvilket var den sidste levning fra fordums velstand. Vi tog ind på et værtshus og spiste vor aftensmad med sædvanlig munterhed. Da min familie havde fået natteherberge anvist, fulgte jeg med retsbetjentene til fængslet, hvori fandtes et meget stort, stenlagt, med jernstængede vinduer forsynet værelse, der visse timer om dagen var fælles både for gældsfanger og forbrydere. Desuden havde hver arrestant sit eget lukaf, hvor han om natten blev indelukket.

Jeg ventede ved min indtrædelse intet andet at finde end gråd og veklage, men det var langt fra: alle fanger havde ret travlt med at drukne enhver alvorlig tanke i støjende lystighed. Det første, man underrettede mig om, var, at jeg, efter skik og brug skulle hønse [Note 13)]. Det måtte jeg finde mig og var nu nær ved at se bunden på min fattige pung. Mine penge blev brugt til brændevin, og snart genlød det hele fængsel af skogren, skrålen, ugudelig banden og liderlig snak.

"Hvorledes," sagde jeg ved mig selv, "skal disse lastefulde mennesker være glade og jeg tungsindig? Jeg deler ikke andet

end indespærringen med dem og synes virkelig, at jeg har bedre årsag end de til at være fornøjet."

Jeg stræbte da at være det, men munterhed lader sig aldrig fremtvinge – selv forsøg på det er pinefuldt.

Jeg sad enlig og tankefuld i en krog. En af mine medfanger satte sig hen hos mig og begyndte en samtale. Det havde altid været min grundsætning ingen sinde at unddrage mig samtale med folk, som ønskede samme. Var de gode, kunne jeg lære af dem; var de onde, kunne de måske lære af mig. Mit nye bekendtskab var en erfaren mand, begavet – ikke med stor lærdom, men med sund forstand. Han besad dyb verdenskundskab, eller mere bestemt, han kendte menneskene fra den slette side.

Han spurgte, om jeg havde sørget for seng. Jeg tilstod, at dette ikke var faldet mig ind.

"Det er ilde," sagde han, "for her får De ikke andet end halm at ligge på, og Deres kammer er stort og koldt. De ser ud til at være mere end slet og ret, og da jeg også engang har været lidt mere end netop, vil jeg dele mine sengeklæder med Dem."

Jeg takkede ham ret hjerteligt og tilstod min forundring over at finde sådan barmhjertighed i et fængsel. For at lade ham mærke, at jeg var studeret, tilføjede jeg, at den gamle vismand fuldkommen har indset værdien af venskab i nød, når han siger: *"Ton kosmon aire, all' u ton hetairon* – tag hele verden fra mig, undtagen min ven –"

"- De taler om verden," afbrød han hurtigt, "verden, min herre, er endnu i sin barndom, og dog har kosmogonien eller verdens skabelse brudt hovedet på alle tidsaldres filosoffer. Hvilket sammensurium af hypoteser har de ikke udruget over

verdens skabelse! Sanchoniathon, Manethon, Berosus og Ocellus Lucanus har alle prøvet det forgæves. Den sidste har disse ord: *Anarkon ara kai ateleutaton to pan,* hvilket viser –"

"Jeg beder om forladelse," sagde jeg, "at jeg falder Dem ind i så lærd en tale, men det kommer mig rigtig for, at jeg har hørt alt dette engang før. Har jeg ikke haft den fornøjelse at se Dem til Welbridge marked, og er Deres navn ikke Ephraim Jenkinson?"

Et halvkvalt suk var hans svar.

"Skulle De ikke kunne huske en doktor Primrose," fortsatte jeg, "af hvem De købte en hest?"

Nu genkendte han mig først, for i den mørke krog, hvor jeg sad, havde han ikke kunnet skelne mine ansigtstræk.

"Jo, hr. doktor," svarede han, "nu mindes jeg Dem meget godt. Jeg købte rigtig nok en hest af Dem, men jeg glemte at betale den. Det gør mig inderlig ondt, at jeg har bedraget Dem, så vel som andre, for De ser –" her viste han på sine lænker "- hvad mine kneb omsider har indbragt mig. Deres nabo Flamborough vil på næstforestående retssag aflægge ed mod mig som falskner – han er den eneste, jeg frygter for."

"Deres artige tilbud at ville låne mig seng, skønt De intet vederlag kunne vente, skal være gengældt; jeg skal se at formå Flamborough til at frafalde sin klage og så snart muligt underrette ham om dette mit ønske. Jeg tvivler ikke på, at han opfylder det, og hvad *mit* vidnesbyrd angår – det skal De ikke være bange for."

"Kære hr. doktor," råbte han, "De skal få hele min seng, og jeg skal stå Dem trolig bi her i fængslet, hvor jeg tror, jeg har noget at sige."

Jeg takkede ham af et oprigtigt hjerte og ytrede samtidig min forundring over hans nærværende ungdommelige udseende, for da jeg forrige gang så ham, lod han til at være en mand på over de tresindstyve.

"Kære doktor," svarede han, "De kender kun lidt til verden. Jeg bar dengang forlorent hår og har lært at forestille enhver alder fra seksten til tres. Ak, havde jeg kun anvendt den halve flid på at lære en ærlig håndtering, som jeg desværre har øvet på skælmsstykker, da skulle jeg, den dag i dag er, have været en holden mand. Men skønt jeg nu kun er en kæltring, kan jeg dog være Dem til nytte – måske når De mindst venter det."

Vor samtale blev afbrudt, da slutteren kom for at råbe os op og indelukke os i vore celler. Han ledsagede mig til min, der også havde stengulv, og en af hans folk bragte mig straks derpå hr. Jenkinsons sengeklæder, som jeg redte så godt jeg kunne på mit stråleje. Jeg lagde mig ned, gjorde – som jeg plejede – min stille aftenbøn, takkede min himmelske tugtemester og sov sødelig ind lige til den lyse morgen.

Note 13:

Hønse: Dvs. give en omgang, første gang man møder i et lav.

28.

En reformation i fængslet. Når love skal være fuldstændige, bør de belønne såvel som straffe.

Da jeg vågnede, sad min familie grædende omkring mit leje; fængslets skummelhed havde fyldt dem med frygt og bedrøvelse. Kærligt irettesatte jeg dem for denne vankelmodighed og forsikrede dem, at jeg aldrig havde sovet behageligere. Jeg savnede straks min ældste datter og spurgte efter hende – gårsdagens besværlige rejse havde forværret hendes helbredstilstand, og derfor lod de hende blive hjemme.

Min første omsorg gik nu ud på at skaffe min familie herberg så nær fængslet som muligt. Moses gik derfor ud for at leje værelser, men kom snart tilbage med den besked, at han havde kun fået et, som hans moder og søster kunne tage i besiddelse; dog havde arrestforvareren givet ham og de to små lov til at ligge i min celle. Der blev altså opredt en seng til dem, lidt fra min, men først gad jeg vide, hvad børnene syntes om natteleje på et sted, der havde indjaget dem sådan skræk.

"Smådrenge," sagde jeg, "hvad synes I om Eders ny seng? I er dog aldrig bange for at sove her?"

"Nej," svarede Diderik, "jeg er ikke bange for at være, hvor du er."

"Og jeg," sagde William, "holder mest af at sove, hvor du sover."

Fra denne side var altså intet i vejen.

Derpå forordnede jeg enhver sit bestemte arbejde. Sophia skulle fornemmelig se sin syge søster tilbedste, min kone mig,

og de to små skulle læse for os.

"Du, min søn," sagde jeg til Moses, "har den hæderspost at ernære dine forældre og søskende med dine hænders gerninger. Din løn som daglejer vil nok kunne skaffe os føden. Du er jo allerede arbejdsduelig karl – seksten år – har gode kræfter – dem har Gud givet dig i den kærlige hensigt, at du skulle bruge dem til at frelse din familie fra hunger og være dens støtte. Se dig i dag om efter hyre og bring os så herefter hver aften, hvad du kan tjene."

Jeg gik nu ind i den fælles forsamlingsstue, men den afskyelige banden og den liderlige snak, som jeg hørte på alle kanter, jog mig straks ud igen. Jeg sad længe i mit eget værelse og grundede på disse elendiges sælsomme dårskab; de finder hele verden i harnisk mod sig, og dog arbejder de af alle kræfter på at skaffe sig en fremtidig langt frygteligere fjende på halsen! Deres følelsesløshed vakte min inderligste medynk og lod mig – for en stund – glemme alle mine egne genvordigheder. Ja, det syntes endog at være en uundgåelig pligt for mig i nærværende stilling at prøve på deres omvendelse. Jeg besluttede derfor at gå tilbage, give dem mine råd og – mødende med tålmod enhver slags foragtelig behandling – overvinde dem ved standhaftighed. Først meddelte jeg Jenkinson min beslutning. Han lo ret hjerteligt ad det og bekendtgjorde dette for hele selskabet.

Mit tilbud blev meget gunstigt modtaget, eftersom man heraf lovede sig nogle løjer, for brændevin og spektakler var jo disse menneskers eneste glædeskilder. – Jeg begyndte da at læse en salme op med høj alvorlig stemme og fandt straks, at den hele forsamling derved kom i den lystigste stemning: nogle

indblandede tirader af liderlige viser; andre udstødte dybe sukke med foldede hænder og tragikomiske miner; en nøs, og en anden hostede, og alt vakte det en almindelig latter. Jeg lod mig ikke forbløffe, men blev ved og fremsagde epistel og evangelium med sædvanlig andagt og højtidelighed. Jeg tænkte som så: disse mennesker kan dog ikke besmitte det hellige, og måske kan det dog tjene til enkeltes opbyggelse. Da jeg var færdig med oplæsningen, gav jeg mig i færd med forklaringen, der mere var beregnet på at more end revse dem. Foreløbig bemærkede jeg, at kun omhu for deres eget vel kunne bevæge mig til dette foretagende; at jeg var deres medfange og fik jo intet for min prædiken.

"Det smerter mig," sagde jeg, "at finde Eder så lidet gudfrygtige, for derved vinder I intet, men kan virkelig tabe såre meget. Tro mig, mine venner! – for I er mine venner, om end andre nok så dybt foragter Eders venskab – skønt I bander seksten tusinde eder om dagen, vil det dog ikke bringe en eneste skilling i Eders lommer. Hvad kan det nytte, hvert øjeblik at kalde på Djævelen, da I nu ser, hvor lumpent han behandler Eder? Her – ser I nok – giver han Eder intet uden en mundfuld Jer og en tom mave, og kender jeg ham ret, vil han ikke skænke Eder noget, som er bedre, i den tilkommende tid. Når en mand behandler os slet, så søger vi naturligvis til en anden. Det var dog umagen værd at forsøge det hos en anden herre, som i det mindste giver Eder bedre løfter. Tilforladeligt, mine venner, det er dog den største enfoldighed af verden: først at stjæle og derpå at søge tilflugt hos tyvetrækkere. Men er I vel klogere? I søger al Eders trøst hos en, der er værre end alle tyvetrækkere på Jorden, for disse fængsler og hænger, men – hvad der er det

slemmeste – han vil ikke engang slippe Eder, når bøddelen er færdig."

Da jeg havde sluttet min tale, gjorde de mig en del komplimenter; nogle kom og rystede min hånd og bandede på, at jeg var en herlig fyr, og at de gerne ville gøre mit nærmere bekendtskab. Jeg lovede da, at jeg den følgende dag ville fortsætte mine betragtninger, i det håb, at jeg dog skulle udrette noget, for det var bestandig min formening, at intet menneske var så forhærdet, at hans hjerte ikke kunne træffes af angerens pil, når kun skytten alene forstod at tage rigtigt sigte.

Jeg vendte nu tilbage til mit værelse, hvor min kone havde tillavet et tarveligt måltid. Jenkinson kom også der og bad, at han måtte føje sin middagsmad til vores, for, som han behagede at udtrykke sig, at nyde godt af mit selskab. Han havde endnu ikke set min familie, for de kunne komme til mig uden at bemærkes af de øvrige fanger, og da han derfor kastede sine øjne på min datter og de små, råbte han med forbavselse og medynk:

"Ak, hr. doktor, Deres børn er i sandhed for smukke og vakre for sådan et sted som dette."

"Gud ske lov, hr. Jenkinson," svarede jeg, "mine børn er ret godt oplærte, og når de kun vil blive skikkelige, så ligger der kun liden magt på det øvrige."

"Det må da vist være Dem en stor trøst," fortsatte han, "at have Deres familie hos Dem?"

"Ja, tilvisse en trøst, hr. Jenkinson," sagde jeg, "jeg ville ikke undvære dem for alt det, der er til i verden. De kan omskabe et fængsel til en herreborg. At fornærme dem, er den eneste måde, hvorpå man kan såre mit hjerte."

"Så frygter jeg, hr. doktor," svarede han, "at jeg ikke er ganske uskyldig i denne henseende, for der ser jeg nok en (han skottede til Moses), som jeg har forurettet, og hvis tilgivelse jeg meget ønskede."

Nu genkendte min søn hans ansigt og stemme, skønt han var under forklædning, da han narrede ham med brillerne. Smilende rakte han ham hånden til forlig.

"Men jeg undrer mig dog over," sagde han, "hvad det var i mit ansigt, som kunne indbyde til at tage mig ved næsen?"

"Min kære hr. Moses," svarede han, "det var ikke Deres ansigt, men Deres hvide strømper og store spænder, Deres overdrevent spraglede vest og Deres store, brede piskebånd, der fristede mig. Jeg siger det uden derfor at ville nedsætte Deres forstand. Jeg har før narret langt klogere folk, og dog – trods alle mine snilde skælmestykker – er dosmerne dog til sidst blevet mig for mandstærke."

"Deres levnedshistorie," sagde Moses, "ville vist være meget morsom og lærerig?"

"Ingen af delene," svarede han, "sådanne fortællinger, som kun går ud på kneb og forbrydelser, gør os mistroiske mod menneskene og forstyrrer derved en lykkelig godtroenhed. Den vandrer, som mistænker enhver, han moder, kommer sjældent eller sent til vejs ende, for han standser og vender om ved synet af alle, som kun har fjern lighed med røvere. Jeg tror efter min egen erfaring, at en verdensklog mand er den jammerligste skabning under solen. Jeg blev fra min barndom af anset for en snu rad; da jeg var syv år gammel, kaldte fruentimmerne mig for en stor skælm; da jeg blev fjorten, havde jeg allerede erfaring, satte min hat på snur og fjasede med pigerne. I mit

tyvende år havde jeg endnu ingen slet streg begået, men alle anså mig for så polisk, at ingen ville tro mig. Så var jeg da af selvforsvar tvunget til at blive en gavtyv, og siden den tid har mit hoved uafladelig værket af kæltringspekulationer og mit hjerte banket af frygt for opdagelse. – Jeg har ofte lét ad Deres gode, enfoldige nabo Flamborough og sædvanligvis snød jeg ham en gang om året, enten på en måde eller en anden. Denne ærlige mand blev ved at gå sin gang uden mistænkelighed, og han blev rig, mens jeg med alle mine kunster og kneb var og blev fattig og manglede oven i købet en retskaffen mands trøstefulde selvbevidsthed. – Dog," endte han, "lad mig vide, hvori Deres uheld består, og hvad der har bragt Dem hertil! Jeg har ikke været fiffig nok til selv at undgå fængslet, men måske kan jeg hjælpe andre ud af det."

Da jeg havde fortalt ham den hele kæde af begivenheder, som havde foranlediget min nærværende ulykke, grundede han et par minutter, knipsede derpå med fingrene som en, der pludselig hitter på en heldig tanke og forlod ilsomt vor celle.

27.

Fortsættelse af det forrige.

Jeg fremlagde min reformationsplan for min kone og mine ældste børn, men den mishagede dem ganske og aldeles. De mente, at den var både upassende og uudførlig, at jeg intet ville udrette, men alene kompromittere min embedsværdighed.

"Om forladelse," svarede jeg, "jeg kan ikke tiltræde Eders anskuelser. Disse ulykkelige er – trods deres dybe fald – dog mennesker, og det er en god adkomst på mit hjerte. Bliver gode råd ikke modtaget, vil de uforringede vende tilbage til giveren, og kan min undervisning endog ikke forbedre dem, vil den visselig virke på mig selv. Hvis disse stakler var fyrstelige personer, da ville hundrede holde sig til og prædike for dem, men efter mit begreb er en sjæl i fængsel lige så kostbar som den på en trone. Ja, mine børn, omvende dem vil jeg, om jeg kan; alle vil de dog næppe foragte mine formaninger. Måske skal jeg dog drage en tilbage fra afgrunden, og det var en stor gevinst, for findes der på jorden nogen ædelsten så dyrebar som et menneskets sjæl?"

Med disse ord forlod jeg dem og begav mig til forsamlingsstuen, hvor jeg fandt alle meget lystige og i øvrigt ventende på mig! Enhver havde belavet sig på puds at spille præsten. Da jeg ville til at begynde, drejede en min paryk skævt, lod, som om det var sket af vanvare, og bad underdanigst om forladelse. En anden, der stod foran mig, havde en vis færdighed i at spytte gennem tænderne, således at det faldt som en fin regn på min bog. En tredje råbte amen i en meget

bevægelig tone. En fjerde stjal mine briller. Men en indhøstede især et stormende bifald; han havde nemlig listet sig til – engang jeg så mig om – at snappe min bog og lægge en samling af liderlige viser i stedet. Men jeg lod mig ikke anfægte af disse uslinges kådheder; jeg var vis på, at det, som i førstningen kunne udsætte mig for latter, ville snart falde bort af sig selv; det væsentlige ville derimod nok holde sig. Udfaldet retfærdiggjorde min forventning: efter nogle dages forløb havde jeg blandt mine tilhørere mange bevægede og de allerfleste ret opmærksomme. Glad over mit forsæt og min standhaftighed i dets udførelse begyndte jeg nu også at tænke over, hvorledes jeg kunne forbedre deres tilstand med hensyn til det timelige. Hidtil havde de delt deres tid mellem umådelig nydelse og mangel – kåd overgivenhed og martrende nag. Deres eneste beskæftigelse var skænderi, kortspil og at snitte pibekradsere. Jeg tog anledning af den sidste unyttige bestilling og formåede de mindst dovne til at forfærdige tobakspinde, skopinde og andre lette træsager, som kunne afhændes for penge. Træ blev indkøbt ved alment sammenskud og udbyttet delt; det sidste var vist nok lidet, men altid et tillæg til deres usle forplejning, og hvad der var det bedste: den tid, som tidligere blev spildt eller slet anvendt, tilbragtes nu under gavnligt arbejde. – Jeg lod det ikke blive ved det: jeg bestemte bøder for usædelig opførsel, belønninger for udmærket flid, hvilke love blev almindeligt antaget. Inden fjorten dage var til ende, havde jeg omdannet denne tøjlesløse hob til en slags selskabeligt samfund og havde den glæde at turde anse mig selv for en lovgiver, der havde bragt en flok vilde naturmennesker til orden og lydighed.

Det var højligt at ønske, at den lovgivende magt ville tage mere hensyn til forbedring end til straf, og at den ville indse, at forbrydelse ikke udryddes ved at gøre straffe almindelige, men ved at gøre dem frygtelige. Følgen ville blive denne, at i stedet for vore nærværende fængsler, som modtager så mangfoldige forbrydere – eller gør dem dertil, som indeslutter lovens overtrædere for en brøde, og slipper dem ud igen, i stand til at begå hundrede, skulle vi – som i andre europæiske lande – finde tvangshuse, hvor misdæderen overlades til ensomhed og fortrydelse, og hvor han kun omgås med sådanne, der kan vække anger hos den skyldige og fornyet kærlighed til dyden hos den uskyldige. Dette og ikke formerelse af straffe er vejen til moralitetens forbedring. Jeg ved i det hele taget slet ikke, hvorpå man vil grunde den rettighed, staterne har anmasset sig: at straffe mindre forseelser med døden. I tilfælde af mord, da er det åbenbart, at selvopholdelsens naturlov byder os at skille den ved sit liv, som efterstræber andres. Mod en sådan må hele samfundet sætte sig på krigsfod, men det er en anden sag med den, som stjæler min ejendom. Naturens lov giver mig ingen ret til at fratage ham hans liv, for efter den er hesten, han stjæler fra mig, lige så fuldt hans som min ejendom. Skal jeg da have nogen ret til at dræbe ham, må den grunde sig på en fælles overenskomst, at den, som tager en andens hest, skal dø, men dette er en urimelig overenskomst, for intet menneske har lov til at borttuske sit liv, lige så lidt som han har lov til selv at skille sig ved det. Desforuden er denne overenskomst eller kontrakt ganske ensidig og ville aldrig kendes gyldig for nogen upartisk domstol, for her købes en blot bekvemmelighed alt for dyrt, og der er intet forhold i, at det ene menneske skal dø, for at det

andet kan ride. Men en kontrakt, som er urimelig mellem to, er lige så mellem hundrede og hundrede tusinde; hundrede tusinde cirkler kan ikke udgøre en firkant; ej heller kan millioners enstemmige erklæring gøre uret til ret. Således taler fornuften, og naturens myndige stemme giver den medhold. De vilde, som regeres ene efter naturens love, er meget sparsomme med dødsstraffe; hos dem er det kun blod, som kræver blod. Så grumme vore saksiske forfædre end var i krig, havde de i fredstid dog kun såre få henrettelser. Enhver stat kender i sin barndom – da den endnu bærer naturens præg – såre få halsløse forbrydelser. Det er iblandt den forfinede stats borgere, at kriminallovene – som er i de riges hænder – ligger tungt på de fattige. Ligesom en statsforfatning bliver ældre, synes den at smittes af alderdommens knarvorne barskhed, som om vort gods blev os dyrebarere, jo mere det tiltager; som om vor frygt forstørredes med vor rigdom, søger vi hver dag at omgærde vore ejendomme med nye forordninger og at bortkyse med galge på galge enhver, som kunne få lyst til at forgribe sig på dem.

Jeg tør ikke afgøre, om vore kriminalloves mængde eller nationens tøjlesløshed er årsag til, at England årligt har et større antal forbrydere at opvise end det halve Europa tilsammentaget. – Grunden kan vel søges både i det første og sidste, for de virker vekselvis på hinanden. Når et folk ser, at kriminallovgivningen sætter lige straf for ulige forbrydelser, da vil det også glemme at gøre forskel på de sidste, og hermed er et af sædelighedens stærkeste bolværker revet ned. De mange love føder nye laster, og disse kræver atter nye tvangsmidler.

Det var derfor ønskeligt, at statsmagten – i stedet for at sammensmede nye love til at straffe overtrædelser, i stedet for så hårdt at sammensnøre samfundets bånd, at de til sidst i krampetræk må sønderrives, i stedet for at bortskære de smittede lemmer som aldeles fordærvede, inden man har prøvet, om det ikke var muligt at helbrede dem, i stedet for at nedværdige straf til hævn – det var bedre, siger jeg, i stedet for alle disse misgreb, om man forsøgte lovens hindrende kraft og gjorde den til folkets beskytter, ikke til dets tyran. Da ville vi finde, at mange af de mennesker, der nu anses som udskud, virkelig kunne forbedres, når de i loven havde ikke blot en streng tugtemester, men også en vis opdrager. De mangfoldige, som nu overgives til lænker og død, på det den rige intet skal miste af sin overflod, de skulle ved passende behandling kaldes tilbage til pligtens lige vej og ikke være tabt for staten. Der er kun yderst få så moralsk fordærvede, at de ikke under stadig ufortrøden vejledning kan forbedres. Synderen behøver ikke altid at afsone sin brøde med sit liv. Der fordres kun lidt blod til at sammenkitte den borgerlige sikkerheds mur.

28.

Timelig lykke og ulykke er snarere følger af klogskab og dårskab end af dyd og last, for i forsynets øjne må jordisk gode og jordisk onde anses for noget ganske uvæsentligt, hvis tildeling er under dets værdighed.

I fjorten dage havde jeg nu haft mit ophold i fængslet, men i al den tid ikke set min stakkels Olivia. Jeg kunne derfor ikke længere dæmpe min længsel efter hende. Hun kom, støttet på sin søsters arm. Ak, hvilken forandring i hendes udseende! Disse mange yndigheder var bortflygtede; dødens grumme hånd syntes allerede at have begyndt sine rædselsfulde forvandlinger: hendes tindinger var indfaldne, hendes øjne havde tabt deres livlige glans, og en ildevarslende bleghed havde bredt sig over hendes hele åsyn.

"Det glæder mig at se dig, min søde pige," sagde jeg, "men hvorfor så modfalden, min Olivia? Du elsker mig dog vist alt for højt til således at lade mismod få bugt med et liv, der er mig så dyrebart? Vær munter, barn, vi skal endnu opleve bedre dage!"

"Min fader," svarede hun, "De har altid været så god imod mig, og desto dybere smerter det mig, at jeg aldrig skal kunne bidrage til den lyksalighed, De forventer. For mig er ingen glæde mere tilbage; jeg længes efter at komme bort fra et sted, hvor jeg kun har sorg i vente. Kære fader, det er mit ønske, at De vil give efter for hr. Thornhill; måske hans medlidenhed endnu kunne vækkes, og jeg da tage denne trøst med mig i min grav."

"Aldrig, barn," råbte jeg, "aldrig skal jeg lade mig forlede til at erkende min datter for en skøge! Lad verden længe nok anse dit fejltrin med foragt – jeg betragter det kun som en følge af lettroenhed. Kæreste barn, jeg er slet ikke ulykkelig her, og så længe jeg har den trøst, at du lever og bekæmper din ulykke, skal han aldrig få mit minde til at ægte en anden."

Da hun var borte, bebrejdede Jenkinson mig min stædighed, idet jeg formedelst samme opofrede min og min families rolighed og lod dem alle bøde for den enes brøde.

"Jeg ved ikke heller, om det er ret," tilføjede han, "at De således modsætter Dem to menneskers forening og nægter at samtykke i et ægteskab, som De dog ikke kan hindre, men måske ved Deres hårdnakkethed gøre ulykkeligt."

"Hr. Jenkinson," svarede jeg, "De kender ikke den mand, som undertrykker os. Jeg ved ganske sikkert, at ingen eftergivenhed fra min side ville bevirke mig en eneste times frihed. Det er ikke et år siden, at en af hans debitorer døde af mangel just i dette samme fængsel. Men om en underkastelse og bifaldsytring kunne hensætte mig i hans prægtigste sal, undslår jeg mig dog for begge dele, da en stemme inden i mig siger, at dette ville være det samme som at hylde hoveri. Så længe min datter lever, bliver hans ægteskab med en anden ganske ulovligt i mine øjne. Hvis hun var borte, ville det være nedrigt af mig af lyst til hævn at adskille dem, som tragter efter at komme sammen. Nej, i så fald ville jeg selv ønske, at denne skurk måtte være gift; måske var dette et middel til at hæmme hans udsvævelser. Nu derimod var det grusomt, om jeg som fader underskrev et dokument, der ikke kunne anses for stort bedre

end min datters dødsdom, og det alene for selv at slippe ud af et fængsel."

Han indrømmede mig, at mine grunde var vel retfærdige, men lod sig dog forstå med, at min datters sundhed var allerede så aldeles undergravet, at jeg for hendes skyld næppe blev gammel i fængslet.

"Velan," tilføjede han, "De vil ikke ydmyge Dem for brodersønnen, men hvad kan forbyde Dem at indanke Deres sag for farbroderen, der er almindelig erkendt for en retfærdig og ædel mand? Jeg vil tilråde Dem at sende ham et brev med posten, hvori De fremstiller den unge Thornhills hele fremgangsmåde imod Deres datter og Dem. Jeg giver Dem mit hoved på, at inden tre dage skal De få svar fra ham."

Jeg takkede ham for dette råd, men tilstod, at jeg havde hverken papir eller penge at købe det for, før min søn kom hjem med sin dagløn. Hr. Jenkinson forsynede mig straks med alle behørige skrivematerialer og besørgede mit brev på posthuset.

De tre næste dage svævede jeg i ængstelig bekymring både for virkningen af min skrivelse og for Olivias helbred, med hvilket det idelig forværrede sig. Min kone drev også uafladelig på, at jeg burde antage ethvert foreslået vilkår hellere end blive her, til min egen og den hele øvrige families fordærvelse. Den tredje dag gik, den fjerde med – endnu intet svar på mit brev; ja hvad kunne vel en ubekendt gældsfanges klage formå mod en yndet slægtning? Dette håb måtte forsvinde med alle de andre. Min arm forværrede sig; sorg, mangel på bevægelse og frisk luft virkede dertil ødelæggende på min hele konstitution, men endnu hurtigere nedad gik det med min stakkels datter. Den femte morgen efter Dette brevs afsendelse berettede man mig,

at hun havde tabt mælet. Da var det først, at indespærringen begyndte at være mig en pine; min sjæl ville gennembryde fængselsmuren for at ile til Olivias dødsseng, at trøste hende, at styrke hende, at berede, blidne hende overgangen fra livet til evigheden. – Der kom atter bud: hun droges mod døden – jeg græd, jeg bad for hende! Ak, hvorfor måtte jeg ikke græde, bede *med* hende! Endnu en time fuld af ængstelig smerte, og Jenkinson trådte ind med den sidste beretning: hun var død! –

Da han morgenen efter kom for at se til mig, fandt han mine smådrenge – de eneste, jeg nu havde til mit selskab – i fuldt arbejde med på deres måde at trøste mig:

"Vi vil læse for dig, fader," sagde de, "når du så vil lade være med at græde. Du er også for gammel til at græde."

"Nu er jo vor søster blevet til en engel; hvorfor vil du da være så bedrøvet?" sagde den ene.

"Jeg ville også gerne være en engel," sagde den anden, "når fader kunne være hos mig."

"Ja," sagde Diderik, "der er meget bedre i Himlen, hvor søster er, end her."

"Der er kun gode mennesker," sagde William, "her er de så slemme."

Jenkinson afbrød dem med den bemærkning, at jeg nu efter min datters dødelige afgang burde begynde at tænke alvorligt over min families fremtidige skæbne og over min egen sundhed, hvis vedligeholdelse var så nødvendig for alle de andre.

"For Deres velfærd," tilføjede han, "bør De nu undertrykke enhver tanke om hævn, enhver følelse af fornærmet stolthed –"

"Gud være lovet," afbrød jeg ham, "hævngerrighed har jeg aldrig kendt, og af stoltheden har jeg nu slet intet tilbage – nej, nej disse følelser er ganske fremmede for mit hjerte; tværtimod nærer jeg endnu det håb at fremstille engang min undertrykker – mit forrige skriftebarn – som en angerfuld og omvendt synder for den eviges domstol. Nej, kære medfange! Hævn er langt borte fra mig. Vel har han berøvet mig det, der var bedre end alle hans rigdomme; vel har han gennemboret mit faderhjerte – ja, jeg er syg, jeg er hjertesyg, Jenkinson, men hade ham – hævne mig? Aldrig! Nu giver jeg mit minde til hans giftermål, og kan det fornøje ham, så lad ham kun vide, at det gør mig ondt, jeg så længe har måttet sætte mig imod det."

Hr. Jenkinson hentede pen, blæk og papir og nedskrev en erklæring, som jeg satte mit navn under. Moses gik med den til Thornhillsborg, og 6 timer efter kom han tilbage med mundtligt svar. Længe måtte han vente, inden han kunne få herren i tale, da tjenerne viste sig mistænkelige og uforskammede imod ham; omsider fik han hændelsesvis øje på ham, just som han ville gå ud. Meget ydmyg trådte han hen til ham og afleverede brevet. Hr. Thornhill løb det flygtigt igennem, gav ham det tilbage og sagde, at al underkastelse var nu for sen og ganske overflødig; han vidste, at jeg først havde henvendt mig til hans onkel, men at min klage der var modtaget med velfortjent foragt; i øvrigt måtte jeg for fremtiden med mine andragende gå til hans forvalter.

"Ellers," tilføjede han til, "havde det været bedre betænkt, om jeg havde sendt en af mine døtre med dette brev; de skulle måske været heldigere fredsmæglere."

"Ser du nu, hr. Jenkinson," sagde jeg, "hvorledes min forfølger tænker? Han kan endog skæmte midt i sin grusomhed. Men lad ham nu behandle mig som han vil! Til trods for alle hans lænker, skal jeg dog snart være fri. Jeg nærmer mig en tryg og herlig bolig, hvor alle mine bekymringer skal ophøre; skal jeg end efterlade mig en hjælpeløs familie, oh, de vil dog ikke være aldeles forladte; der vil vel findes en ven, som tager sig af dem for deres arme faders skyld. Der vil visselig gives den, som forbarmer sig over dem, i det mindste for deres himmelske faders skyld."

Førend Jenkinson kunne få tid at svare, kom min kone styrtende ind så vildt forfærdet, at hun i begyndelsen ikke var i stand til at få et ord frem.

"Kæreste kone," sagde jeg, "hvorfor vil du således forøge min sorg med din egen fortvivlelse? Skønt vor tyran fordømmer mig til at dø i dette fængsel, skønt han allerede har berøvet os et barn, oh, så har du jo dog de andre til din trøst, når jeg er borte."

"De andre," stammede hun, idet hun brast i gråd, "oh, min Sophia, mit kæreste barn, hun er også borte – røvet fra mig – voldelig bortført!"

Hun formåede ikke at frembringe mere.

"Hvorledes?" råbte Jenkinson, "bortført? Det er aldrig muligt!"

Men en af de andre fangers koner, som var fulgt med ind, gav os en kort og bestemt underretning. Hun fortalte, at hun spadserede med min kone og datter på landevejen et stykke uden for byen. En karet kom kørende, og da den var lige ved dem, holdt den stille. En velklædt herre – men ikke Thornhill – sprang ud, greb Sophia om livet, satte hende med magt ind i

kareten, steg selv ind bagefter og lod nu kusken køre, alt hvad hestene kunne rende, så at de snart var ude af sigte.

"Så er nu," råbte jeg, "mine elendigheders mål fuldt – begge mine døtre berøvet mig af dette uhyre! Oh, mine børn, mit hjertes klenodier! De var som engle i fromhed og dyd – og ingen af dem lod han mig beholde – Moses! vær du nu din moders støtte! –"

"- ak," afbrød hun mig, "min Charles! Du er endnu svagere end jeg. Vore genvordigheder er tunge, men jeg kunne bære alt dette og mere til, når jeg kun så dig rolig. De må tage mine børn og alt i verden, når jeg kun kan beholde dig!"

Moses ville trøste os; han bad os slå vor lid til Gud; vi skulle endnu komme til at prise hans barmhjertighed.

"Søn," råbte jeg, "kast dine øjne trindt omkring i den ganske verden og se, om du kan opdage nogen trøst for mig!"

"Kære fader," svarede han, "De glemmer George – jeg har et brev fra ham –"

"- hvad har du, søn?" afbrød jeg, "ved han noget om vor ulykke? Han er dog vist undtaget fra denne jammer, som overgår hans familie?"

"Ja, min fader," svarede han, "George er fuldkommen lykkelig, munter og glad. Hans brev indeholder intet andet end lutter behagelige nyheder; han er sin regimentschefs yndling, og han har lovet at skaffe ham den første ledige løjtnantsplads."

"Ved du det med vished?" råbte min kone, "er du ganske vis på, at der ikke ellers er hændt ham noget?"

"Vel er jeg det," svarede han, "De skal selv se brevet. Hvis noget kan trøste Dem, da vil det."

"Men er du også fuldkommen overbevist om, at brevet er fra ham –" spurgte hun igen, "og at det går ham vel?"

"Ja, jeg er, min moder," sagde han, "De skal se, at han engang bliver vor hele families trøst og støtte."

"Så vær da Gud lovet og priset," råbte hun, "at mit brev til ham er gået fejl! Ja, bedste mand, jeg vil nu bekende, at skønt skæbnens hånd ligger tungt på os i mange andre henseender, så har den dog i et tilfælde været os gunstig: i det sidste brev, som jeg i min sjæls bitterhed tilskrev ham, havde jeg pålagt ham, så sandt han ville vente en moders velsignelse, at vise mands mod og hjerte ved at hævne på hr. Thornhill al den himmelråbende uretfærdighed, han havde begået imod os. Men takket være han, som styrer alle ting, brevet er forkommet, og nu er jeg rolig."

"Kone," råbte jeg, "du har handlet ilde, og til enhver anden tid ville min revselse være blevet alvorligere. Hvilken frygtelig afgrund har du undgået! Forsynet har her i sandhed været langt mildere imod os alle end du. Det har bevaret os vor søn, at han skulle være sine søskendes fader og beskytter, når jeg er henfaret. Hvor urimelig var jeg ikke i min klage: at al trøst var mig berøvet! Jeg hører jo nu, at han er lykkelig og uden for al den elendighed, som nedbøjer os andre. Han er endnu tilbage, en beskytter for sine faderløse søskende, for sin stakkels moder, der snart skal blive enke."

"Fader," afbrød mig Moses, "lad mig læse hans brev for Dem! Det vil dryppe balsam i Deres sår!"

Han læste:

Højstærede, kære fader!

Jeg vil for nogle øjeblikke drage mine tanker bort fra de mange forlystelser, som her omgiver mig, for at fæste dem på en endnu glædeligere genstand – mit elskede hjem. Min fantasi fremmaner den kære kreds lyttende med spændt opmærksomhed til ethvert ord af dette brev. Jeg ser alle disse uskyldigglade ansigter, hvis skønne træk ingen last og ingen sorg endnu har vansiret. Men, hvor lykkelige I end alle føler Eder derhjemme, så vil det sikkert forøge Eders fryd at erfare min håbefulde stilling. Vort regiment har fået kontraordre og bliver nu i landet. Obersten, der beærer mig med sit venskab, tager mig med i selskab alle vegne, og hvor jeg en gang har været, modtages jeg næste gang med dobbelt artighed. Sidste nat dansede jeg med frøken G…, og kunne jeg glemme den, De ved nok, kunne jeg måske her gøre min lykke. Men det er nu engang min beskikkede lod at mindes andre og selv at glemmes af mine fraværende venner, og jeg er bange for, at jeg må deriblandt regne min kære familie derhjemme, for jeg har længe forgæves ventet efter brev fra Dem. Olivia og Sophia lovede dog så vist at skrive, men der kommer intet. Vil De sige dem, at de er ret to små laptasker, og at jeg er gyselig vred på dem. Og sig dem så bagefter, at jeg holder alligevel gyselig meget både af dem og af deres søskende, og at jeg er mine dyrebare forældres trofaste, elskende og lydige

Søn.

"Så har vi dog," sagde jeg, "i al vor jammer den trøst, at en af denne ulykkelige familie er i behold. Himlen beskytte ham, at

han kan være en hjælper og forsvarer for sin moder og disse to uskyldige stakler! De er al den fædrenearv, jeg nu kan efterlade ham. Gid han må leve og lede dem på ærens og dydens vej!"

Som jeg således talte, hørte vi en pludselig larm uden for fængslet, og straks derefter en raslen af lænker, der nærmede sig mit værelse. Døren gik op, og fangevogteren trådte ind med – min søn George, blodig og betynget med lænker.

"Min søn, min søn," råbte jeg i den højeste forfærdelse, "er det således, jeg ser dig igen? I bånd og lænker, såret og blodig! Er dette din lyksalighed! Oh, Gud, oh Gud! at dog dette syn måtte knuse mit hjerte og gøre en hastig ende på alle mine pinsler!"

"Hvor er Deres mod, min fader?" sagde han uforfærdet. "Jeg må bøde; mit liv er forbrudt – lad dem tage det! Det er min sidste trøst, at jeg intet mord har begået."

Jeg gjorde et forsøg på at dæmpe mine følelsers storm – forgæves. – Jeg tror, at denne tvang ville have dræbt mig – jeg måtte give fortvivlelsen luft:

"Oh, min søn, din faders hjerte bløder – jeg tænkte nys, at du var lykkelig – jeg takkede Himlen for sin nåde imod dig – og nu! Oh, at jeg skulle opleve denne dag, jeg gamle, ulyksalige mand! Mine børn falder mig fra en efter en, og jeg usle stakkel bliver alene tilbage! Ja, det er atter ham, der myrder dig. – Gid alle de forbandelser, som nogen tid ramte et menneske, må falde med centnervægt på hans sjæl! Gid han må leve og ligesom jeg se sine –"

"- hold inde, min fader," råbte George, "lad mig ikke blues for Dem! Kan De glemme Deres alder og Deres ærværdige stand? Tør De æske Himmelens hævn og opsende til den de forbandelser, som vil falde tilbage på Deres eget gråhærdede

hoved? Ikke så, min fader! Deres eneste tanke må nu gå ud på at berede mig til den misdæderdød, jeg snart skal lide. De skal udruste mig med mod og håb, at jeg uforfærdet kan drikke den bitre skål, som skæbnen iskænker!"

"Min søn," råbte jeg, "du skal ikke dø! Du kan aldrig have begået en forbrydelse, der kunne pådrage dig så skændig en straf!"

"Ak, min fader," svarede han, "jeg frygter, at min misgerning aldrig vil tilgives. Da jeg havde fået min moders brev, ilede jeg straks hertil og sendte skurken en udfordring, som han besvarede ved at sende fire karle til at gribe mig. Jeg sårede den første, som overfaldt mig – og det desværre farligt, for han faldt – men de andre tre overmandede og bandt mig. Den feje usling vil forfølge mig efter lovens hele strenghed, og da denne nylig er skærpet, og jeg dens første overtræder; da min skriftlige udfordring er i hans hænder og fire vidner imod, kan jeg ikke vente benådelse. Fader! De har så ofte ved Deres ord indprentet mig mod; lær mig det nu ved Deres eksempel!"

"Det skal jeg, min søn –" svarede jeg, "jeg er nu ophøjet over verdens falske glæder og tomme håb. Fra nu af sønderriver jeg alle bånd, som hidtil fængslede mig til jorden – jeg vil forberede os begge på evigheden. Ja, min søn! Jeg vil afstikke vejen; min sjæl skal lede din på flugten, for vi vil følges ad. Jeg ser vel, at her er ingen nåde for dig at vente; jeg vil lære dig at søge den hos den øverste domstol, vi begge snart skal stedes for. Men lad os ikke være griske med vore opmuntringer! Lad vore medfanger også nyde deres del! Gode arrestforvarer! Tillad dem at komme her, mens jeg taler nogle opbyggelige ord!"

Han gik for at hente fangerne. Jeg forsøgte at rejse mig over ende, men formåede det ikke. Min kone understøttede mig ved den ene side, min søn ved den anden, og således modtog jeg forsamlingen og tiltalte den på følgende måde.

29.

Forsynets retfærdighed i uddelingen af sine goder til de lykkelige og ulykkelige her på jorden. Det er sorgens og glædens ejendommelige væsen, at de, som i nærværende liv nyder mindre af den sidste, skal få fuld erstatning i det tilkommende.

"Mine børn, mine venner, og meddelagtige i genvordighed! Når jeg betragter fordelingen af ondt og godt herneden, finder jeg, at mennesket har en del nydelser, men mange flere lidelser. Om vi end ville gennemlede den ganske verden, ville vi dog ikke opdage ét eneste menneske, som ikke nærede et eller andet uopfyldt ønske; derimod ser vi dagligt tusinde, som ved at ombringe sig selv overbeviser os om, at de har intet mere at håbe. Det er altså klart, at vi i dette liv ikke kan blive fuldkommen lykkelige, og at vi dog kan være aldeles ulyksalige.

Hvorfor mennesket således skal være smerte underkastet, hvorfor vor elendighed skal være nødvendig til frembringelsen af almen lyksalighed; hvorfor – mens alle andre indretninger når fuldkommenhed ved fuldkommenheden af deres underordnede bestanddele – hvorfor da lyksalighedssystemet til sin fuldkommengørelse skal udkræve bestanddele, ikke alene afhængige af andre systemer, men i sig selv ufuldkomne – disse er spørgsmål, som aldrig tilfredsstillende kan besvares. I denne henseende har Forsynet ikke fundet det tjenligst at føje vor nysgerrighed, men forsyner os alene med trøstegrunde.

I denne forfatning har mennesket kaldet filosofien til hjælp; og Himlen, som kendte dens utilstrækkelighed, sendte os

religionen. Filosofiens trøstegrunde er ret behagelige, men ofte skuffende; den lærer os, at verden er fuld af glæder, når vi kun vil nyde dem, og at, om der endskønt findes mange uundgåelige sorger, så vil de dog snart forsvinde, da de ikke er længere end livet. Men disse trøstegrunde ophæver og nedbryder hinanden, for er glæde livets bestemmelse, da er dets korthed en ulykke, og hvis det var længere, var jo vore sorger ligeså. Så svag og vaklende er filosofien, men religionen trøster på en kraftigere måde. Mennesket er her, siger den, for at uddanne sin ånd og forberede den til et andet opholdssted. Når den gode forlader legemet, finder han, at han allerede her har beredt sig et lidet himmerig, mens den onde – besudlet og forvansket ved laster – skilles med rædsel fra verden, med den frygtelige overbevisning, at han har forberedt sig Himmelens hævn. Til religionen kan vi følgelig – i alle livets stillinger – med sikkerhed holde os: er vi allerede lykkelige, da er det jo lysteligt at vide, at vor lyksalighed skal aldrig ophøre; er vi ulykkelige, da er det en trøstende tanke, at der forestår os en glædelig forandring.

Men skønt religionen er kærlig mod alle, lover den dog de ulykkelige en særdeles erstatning. De syge, de nøgne, de husvilde, de sorrigfulde, de, som er i fængsel, finder i vor hellige religion de mest opmuntrende forjættelser. Dens stifter selv erklærer sig alle vegne for de ulykkeliges ven, og – tvært imod denne verdens falske venner – yder de fortabte sin hele bistand. Letsindige har anset dette for partiskhed, som en forret uden fortjeneste, men de betænker ikke, at det ikke engang står i Forsynets magt at gøre evig salighed lige af værdi for den lykkelige og den ulykkelige. For hin er evigheden kun en

enkelt velsignelse: den ene forøger blot, hvad han allerede ejer – den anden derimod yder den en dobbelt fordel: den fordriver sorgen her og omskifter den med glæde hisset.

Men Forsynet har endnu en erstatning for sorgens børn. Foruden dette, at deres længsler er henledt på et tilkommende liv, så jævner og blidner det også vejen did. De ulykkelige er ved lang bane blevet fortrolige med rædsel under så mangfoldige skikkelser; de lægger sig roligt på dødslejet, uden smertelige savn, tilbageholdt i bortgangen af kun såre få og skøre bånd. De føler kun en legemlig smerte i adskillelsens øjeblik, og denne er ingenlunde større end mange andre, som de ofte tidligere har stønnet under. Når smerten har nået en vis grad, da tilhyller naturen kærligt med bevidstløshed ethvert nyt anfald, som døden gør på legemet.

Så giver Forsynet altså de ulykkelige allerede her i livet to fordele over de lykkelige, nemlig en lettere død og i Himlen et så meget større overskud af salighed, som en så vidt kontrasterende forandring nødvendigvis må frembringe. Og dette er intet ringe fortrin, mine venner! Det antydes jo også i parablen om den rige og den fattige mand: Lazarus fremstilles som den, der i Himlen nød al dens salighed, og dog beskrives det som et tillæg til samme, at han havde annammet det onde i hans livs tid og nu blev trøstet; at han havde prøvet elendighed og nu derfor måtte have en så meget saligere følelse af sin nærværende fryd.

I ser, mine venner, at religionen udretter, hvad filosofien aldrig var i stand til. Den viser os Himlens retfærdighed i uddelingen af sine gaver til lykkelige og ulykkelige, et lige mål af sorg og glæde er dog omsider alle tildelt. Har de første den

fordel at fryde sig både her og hisset, da er de andres himmelske fryd så meget større som de, formedelst deres jordiske elendighed, ved at skatte den højere.

Denne er de ulykkeliges trøst. I denne henseende står de over alle andre mennesker – i enhver anden under dem. At frasige sig frivillig alle timelige goder er noget, som ingen gør, men vi, som er nødt til at undvære dem, vi må vide at bære et sådant savn. Ja, mine venner! Elendighed er vor timelige bestemmelse. Ingen af os besidder en så mægtig indbildningskraft, at han kan foregøgle sig selv en lyksalighed, som han mangler, en rigdom, som han ikke er i besiddelse af; at han kan forvandle fængslets kvalme dunster til den fri og friske luft eller et dødssygt hjertes angstsuk til glædesskrig. Lad filosoffen i sin bløde lænestol fortælle os, at vi kan overvinde alt dette! Ak, selv forsøget på en sådan kamp er smerte. At dø er let; det kan ethvert menneske overkomme, men pinsler er skrækkelige; dem kan ingen bære uden at vånde sig!

For os, mine venner, må da disse løfter om lyksalighed være særdeles dyrebare, for skal vi vente erstatning i dette liv, i sandhed, da var vi højst ynkværdige skabninger. Når jeg beskuer disse stygge, skrækindjagende mure, der blot indlader så megen lysning, at vi kan se de sørgelige genstande, som omgiver os; når jeg betragter disse lænker, som tyranniet har smedet og forbrydelser gjort nødvendige, når jeg ser disse udmarvede skikkelser og gustne ansigter og hører al denne jammersuk og klage – ah, hvor skønt et bytte finder jeg da Himlen at være! At kunne gennemfare det fri, ubegrænsede rum; at kunne fryde sig i evig saligheds solglans; at istemme jubelhymner til al godheds pris; at være befriet fra denne

verdens grusomme, uretfærdige herrer; at leve under den eneste, albarmhjertige herres milde scepter – når jeg tænker på disse ting, da er dødens bud mig et sandt glædens evangelium; når jeg tænker på dem, bliver dens hvasseste pil mig en trøstens støttestav; når jeg tænker på dem, må jeg foragte alt, hvad verden ejer, både af sorg og glæde. Kongerne på deres troner må sukke efter sådan herlighed, men vi, vi som er elendige, trådt ned i støvet, må hige efter den med inderlig forlængsel.

Men skal denne salighed også engang tilhøre os? – Ja, når vi vil stræbe efter den, og selv disse betyngende lænker, disse indspærrende mure er os en velgerning, for de hindrer os, blandt verdens laster og dårskaber at glemme eller forspilde den. Endnu en trøst, mine venner! Længe kan den salighed ikke forholdes os: hver dag er et skridt til rejsens ende. Jo ældre vi bliver, jo nærmere er vi ved frelsens øjeblik. Snart skal vi aflaste det tunge åg, som Himlen har pålagt os. Døden, de ulykkeliges sidste ven, kan vel noget lidet forhale sit komme og synes skuffende at vige tilbage for os ligesom synskredsen for vandreren, men snart skal vi dog indhente den og da nedlægge alle vore byrder, sorger og smerter i dens favn for frigjorte at opsvinge os til evig fryd og glæde."

30.

Glædeligere udsigter begynder at vise sig. Lad os stå faste og ubøjelige under skæbnens storme! De vil omsider lægge sig og omskiftes til roligt havblik.

Da fangerne, ikke uden bevægelse, havde hørt på denne tale og var gået bort, kom arrestforvareren, der i forhold til hans bestilling var en meget blid mand, og bad mig, at jeg ikke ville lægge ham til last, hvad han nu efter embedspligt var nødt til at gøre, nemlig at bringe min søn i strengere forvaring. Han lovede desuden, at han skulle komme ind til mig engang hver formiddag. Jeg takkede ham for hans godhed, trykkede min søns hånd og bad ham med frimodighed berede sig til det forestående vigtige skridt.

Aldrig så snart var han ude af døren, før Jenkinson kom ind og fortalte mig, at der var gode efterretninger om min datter. Et menneske havde for to timer siden set hende i selskab med en ukendt herre. De sad begge i en landsbykro for at nyde en forfriskning, men deres karet holdt udenfor, og de var på hjemvejen her til byen. Straks derpå kom arrestforvareren ganske glad og sagde mig, at min datter var fundet, og ikke længe efter styrtede Moses ind og råbte, at Sophia var udenfor med vor gamle ven Burchell. Han havde næppe sagt det sidste ord, før døren atter fo'r op og min elskede datter med et glædestrålende ansigt kastede sig om min hals og derpå om sin moders.

"Her," råbte hun og pegede på hr. Burchell, "her er den mand, hvis mod jeg skylder min frelse! –"

Et kys af ham afbrød hende i talen.

"Ak, hr. Burchell," sagde jeg, "det er en elendig bopæl, De nu besøger os i. Der er sket en stor forandring, siden De sidst så os. Ja, De har altid været vor ven; vi har for længe siden opdaget vor vildfarelse og fortrudt vor utaknemmelighed imod Dem. Efter den uværdige behandling, jeg viste mod Dem sidst, kan jeg ikke uden skamfuldhed se Dem i ansigtet, men jeg håber, De vil tilgive mig! Jeg blev bedraget af en nedrig usling, som under venskabs maske har styrtet mig i den yderste fordærvelse."

"Jeg kan umuligt tilgive Dem," svarede han, "da De aldrig har forskyldt min vrede. Jeg mærkede nok dengang, at De var ført bag lyset, men da jeg ikke vidste grunden til Deres vildfarelse, kunne jeg ikke heller bringe Dem ud af den."

"Jeg troede altid, at De var en ædel mand; nu ved jeg det. – Men sig mig, barn," sagde jeg, "hvorledes kom han til at befri dig, og hvem var de kæltringer, som bortførte dig?"

"Jeg ved i dette øjeblik endnu ikke," svarede hun, "hvem det var. Da jeg gik og spadserede med moder, greb han mig bag fra, satte mig ind i kareten og lod hestene jage, alt hvad de kunne. Vi fo'r forbi adskillige på vejen, til hvem jeg skreg om hjælp, men ingen brød sig om det. Imidlertid gjorde røveren sig al umage for at få mig til at tie; han truede og han talte godt for mig og svor på, at der ikke skulle vederfares mig mindste ondt, når jeg blot ville være rolig. Vinduerne havde han fået trukket op, men jeg rev det ene ned igen, og i samme øjeblik så jeg hr. Burchell gå forbi os, hurtig som han plejer og med den tykke

knortekæp, som vi så tit har gjort os lystige over. Jeg kaldte på ham tre-fire gange lige så hastigt og højt som jeg kunne. Han måtte allerede være et stykke bag ved, da jeg hørte, han råbte til kusken, at han skulle holde, men desto stærkere jog han af sted. Nu troede jeg aldrig, at hr. Burchell kunne have nået os, men det varede ikke mange minutter, inden han kom os på siden og gav kusken sådan en over nakken med sin knortekæp, at han drattede som død ned af bukken. Hestene standsede på øjeblikket af sig selv, men røveren sprang ud, trak sin kårde og trængte med eder og trusler ind på hr. Burchell. Men hr. Burchell slog til hans kårde, så den fløj langt hen og gik i stykker, og derpå tog røveren til bens. Han løb vel noget efter ham, men kunne ikke hente ham ind. Kusken var nu kommet til sig selv, og ville også være rendt bort, men hr. Burchell truede ham til at sætte sig op igen og vende om. Han måtte til det, hvor nødig han end ville, og hvor ynkelig han end gav sig over det nakkedrag, han havde fået. I den nærmeste kro fik vi derfor en ny kusk og lod den første blive under bevogtning."

"Så være du da velkommen, mit elskede barn," råbte jeg, "og du, hendes modige befrier, tusinde gange velkommen! Vor lejlighed er ussel og vore hjerter bespændt af tunge bekymringer – dog hjertelig velkommen, min ædle ven! du, som gyder denne første trøstens balsam i vore smertefulde sår!"

Hr. Burchell takkede høfligt, men koldt, og forhørte, om man kunne få varm spise på gæstgivergården. Da dette blev bekræftet, lod han bestille til os samtlige et par retter og et halvt dusin flasker af den bedste vin.

"Jeg får dog engang vise mig spendabel," sagde han med et smil, "én gang er ingen gang; jeg har ikke længe været så vel

stemt som her i dette fængsel."

Arrestforvareren viste sig yderst geskæftig. Han lånte os et bord med dækketøj, og det varede ikke længe, før et probert måltid var anrettet.

Sophia vidste endnu slet intet om hendes broders ulykkelige forfatning, og enhver af os ville nødig være den første til at forspilde hendes glæde med en så sørgelig tidende. Vi søgte forgæves at fremkunstle munterhed, og endnu inden vi havde sat os til bords, gjorde jeg de ankomne bekendt med stakkels Georges ulyksalige skæbne. Man kan forestille sig, hvilket indtryk det gjorde på hans søster. Efter at have trøstet hende, så vidt det stod i min magt, foreslog jeg at lade den arme livsfange sammen med Jenkinson deltage i måltidet; arrestforvareren føjede mig i min begæring med en ganske usædvanlig ærbødighed. Så snart Sophia hørte lænkernes klang på gangen, styrtede hun ud for at udøse sine tårer og klager ved broderens barm. Imidlertid spurgte Burchell mig, om min søn ikke hed George. Jeg bekræftede det, og han tav, men i det øjeblik George trådte ind i stuen, og hans øjne traf Burchell, så jeg, at han betragtede ham med stum forbavselse.

"Kom, min søn," sagde jeg, "midt i vore lidelser har Forsynet dog skænket os nogen lindring. Din søster er gengivet os, og der står hendes befrier; denne kække mand kan jeg takke for, at jeg endnu har en datter; ræk ham din hånd, min søn, han fortjener vor inderligste taknemmelighed."

Det lod ikke til, at han hørte, hvad jeg sagde; han blev stadig stående i en ærefrygtsfuld stilling og afstand.

"Kære broder," sagde Sophia, "hvorfor takker du ikke min ædle frelser? Kække skal altid søge hinanden!"

Endnu rørte han sig ikke af stedet, men min gæst, som så, at han ikke længere kunne forblive ukendt, trådte frem med en anstand og et åsyn, som virkelig kunne kaldes majestætisk.

"Den ærværdigste genstand i hele naturen –" siger en vis filosof "- er en retskaffen mand, der kæmper mod ulykker, men der er dog en hæderværdigere: en retskaffen mand, der frelser ham."

"Letsindige," sagde den formentlige hr. Burchell, "det er anden gang, jeg finder Dem skyldig i en og samme forbrydelse –"

Her blev han afbrudt han af arrestforvareren, der trådte ind og i dybeste ydmygelse berettede, at en fremmed herre, der nylig var ankommet til gæstgivergården i karet og med en hel suite, lod formelde sin respekt og forespørge, når han måtte have den ære at gøre Hans Excellence sin opvartning.

"Lad den person vente, til jeg får tid," svarede han. "Jeg har en gang tidligere," fortsatte han til George, "sagt Dem min alvorlige mening om en forbrydelse, som loven denne gang – og med rette – vil straffe. Tror De måske, at foragt for Deres eget liv giver Dem lov til at skille en anden ved sit? Hvor stor er vel forskellen, min herre, på en duellist og en morder? Denne handler med større forbeholdenhed – hin vover et liv, som måske er ham af ingen værdi. Er den falske spiller mindre bedrager, fordi han bruger en slentring som indsats?"

"O, min herre! Hvem De så er," råbte jeg, "så hav medlidenhed med en stakkels vildledt yngling! Han har forset sig, men kun af lydighed mod en opbragt moder, der i sin første vredes blindhed påbød ham – under fortabelse af hendes moderlige

velsignelse – at hævne en tilføjet beskæmmelse. Her er hendes brev! Det turde måske noget formindske hans brøde."

Han løb det igennem.

"Dette," siger han, "er just ingen retfærdiggørelse, men dog en sådan undskyldning, at jeg ikke kan andet end tilgive ham." Han gav George hånden, "jeg ser," sagde han, "at De undrer Dem over at finde mig her, men jeg har før besøgt fængsler i mindre vigtige anledninger. Mit ærinde er nu at skaffe en mand, jeg nærer en uskrømtet højagtelse for, sin ret. Jeg har længe været en ukendt tilskuer af hans ædle vandel. Ja, jeg har i Deres faders hus fundet agtelse, som ikke blev besmittet af smiger. Jeg har ved hans lille kamin nydt de skyldfri glæder, som ikke kendes i kongers hal. Min brodersøn, som må have fået nys om min nærværelse her, hører jeg nu er ankommet. Jeg kan ikke fordømme ham uhørt. Er der sket uret, skal der gives oprejsning! Jeg tør med god samvittighed påstå, at ingen endnu har kunnet beskylde William Thornhill for uretfærdighed."

Så var da den mand, vi så længe havde omgået som en køn, skikkelig og morsom selskabsbroder, ingen anden end den navnkundige baron William Thornhill, hvis særheder og dyder hver mand kendte. Den stakkels Burchell var da virkelig denne rige, mægtige mand, som hoffet og alle brave statsmænd højagtede! Til hvis taler mere end det halve parlament lyttede med spændt opmærksomhed og oprigtigt bifald! Som var sin konges og sit fædrelands trofaste ven! – Min kone, der kom sine forrige friheder i hu, var nær ved at synke i jorden af skamfuldhed, men Sophia, som for nogle øjeblikke siden anså ham for hendes, opdagede nu den uhyre kløft, som skæbnen

havde opstillet imellem dem, og tårer trængte sig frem i hendes øjne.

"Ak, Deres Excellence," sagde Deborah med et erbarmeligt åsyn, "det er vel aldrig muligt, at De kan tilgive mig? De skoser, jeg gav Dem sidste gang, De beærede vort ringe hus med Deres nærværelse, og de finter, som jeg så dumdristigt lod falde – disse finter, hr. baron, kan De vist aldrig tilgive mig?"

"Min kære, gode madame Primrose," svarede han smilende, "kom De med Deres finter, så kom jeg med mine igen, og jeg vil lade de andre gode venner dømme om, hvis der var bedst. Sandt at sige, der er ikke noget menneske på Guds grønne jord, som jeg i denne time kan være vred på, undtagen den krabat, som således forskrækkede min lille Sophia der. Jeg fik ikke engang tid til at undersøge kæltringens udseende så nøje, at jeg i en efterlysning var i stand til at beskrive ham. Kunne De vel kende ham igen, min gode pige?"

"Jeg tør ikke sige det bestemt," svarede hun, "dog husker jeg godt, at han havde et stort ar over det ene øjenbryn."

"Om forladelse, at jeg afbryder Dem," sagde Jenkinson, "men tør jeg spørge Dem, om han ikke havde rødt hår?"

"Jo, det kommer mig for," svarede hun. "Og," fortsatte han med et buk til baronen, "lagde Deres Excellence ikke mærke til hans lange ben?"

"Jeg ved just ikke, hvor lange de var," svarede han, "men det ved jeg, at han kunne bruge dem godt, for han løb fra mig, og det tror jeg ikke ret mange i England kan gøre."

"Deres Excellence," råbte Jenkinson, "jeg kender karlen. Det er vist ham – den bedste løber i hele landet; han har vundet væddeløb fra Pinwire i Newcastle; Timothy Baxter er hans navn.

Jeg kender ham grumme godt, og jeg ved, hvor han i dette øjeblik har sit smuthul. Hvis Deres Excellence vil befale to af arrestforvarerens folk at følge med mig, vil jeg forbinde mig til at bringe ham hertil, inden en time er udløbet."

Arrestforvareren blev hentet. Baronen spurgte, om han kendte ham?

"Jo, Deres Excellence," svarede han, "jeg regner mig det til en ære og lykke at kende hr. baron William Thornhill."

"Meget vel," svarede denne, "så er det min begæring, at De vil tillade dette menneske sammen med to af Deres folk at gå ud på en forretning – alt under mit ansvar; jeg indestår for alt."

"De må gerne sende dem hele England over, hvor De selv behager!"

Jenkinson gik da bort for at hente Timothy Baxter. Imidlertid fik vi andre travlt med at holde de små fra baronen. De kom just ind, som denne gik ud, og begyndte straks at klynge sig op ad ham for at kysse ham. Min kone skændte på dem for deres næsvished, men han satte sig ned og tog dem op på sine knæ, så lurvede som de så ud.

"Hvad," råbte han, "William! Du skælmske krabat! Kan du huske din gamle ven Burchell? Og Diderik? Er din lille purk også her? I skal se, jeg har ikke glemt jer!"

Med disse ord tog han en peberkage frem og delte den imellem dem. De stakkels drenge satte den også straks til livs, for de havde kun fået en smal frokost.

Vi gav os nu i færd med maden, der næsten var blevet kold. Min arm værkede slemt; jeg måtte vise baronen den, og han skrev straks en recept, for han havde for sin fornøjelse lagt sig efter medicinen og gjort ualmindelig fremgang i denne

videnskab. Vi sendte bud på apoteket, og aldrig så snart var min arm forbundet, før jeg sporede mærkbar lindring.

Arrestforvareren vartede selv op ved bordet for ret at indynde sig hos vor fornemme gæst. Men vi havde ikke vel spist færdig, før en tjener kom og hilste fra den unge hr. Thornhill, at han indstændigt bad om at blive indladt.

"Lad ham komme," sagde baronen mørkt og rejste sig fra bordet.

31.

Dyden sejrer.

Hr. Thornhill trådte ind med et af de smil, som han altid havde til rede, og ville kysse sin onkel, men denne holdt hånden for ham og sagde strengt og hånligt:

"Ingen slesken nu, min herre, den eneste vej til mit hjerte er ærens, men her ser jeg kun et sammenvæv af falskhed, fejhed og tyranni. Hvorledes hænger det sammen, hr. Edward, at denne stakkels mand, for hvem jeg ved De har vist et særdeles venskab, bliver begegnet så hårdeligt, hans datter skændigt forført – til gengæld for hans gæstfrihed – og han selv kastet i fængsel, fordi han måske har påtalt den vederfarne fornærmelse? Endogså hans søn, som De var bange for at gå som mand i møde –"

"Er det muligt," afbrød den unge Thornhill, "at min onkel kan forekaste mig som en forbrydelse det, som hans egne, ofte gentagne lærdomme har bragt mig til at undslå mig for?"

"Deres bebrejdelse er retfærdig," sagde baronen. "De har i denne post handlet godt og klogt, skønt ikke ganske således, som Deres fader ville have handlet – min broder var i sandhed en mand af ære, men I! – Ja vel! De har i denne henseende handlet fuldkommen rigtigt – De har heri mit udelte bifald."

"Og jeg håber," fortsatte hin, "at min øvrige handlemåde vil findes lige så dadelfri! Jeg lod mig se på nogle offentlige steder med denne herres datter blot for at skaffe hende en og anden tilladelig fornøjelse; det var måske lidt ubetænksomt, men bagvaskelse gav det et værre navn og kaldte det forførelse. Jeg

gik i egen person til hendes hr. fader for mundtlig at forklare sammenhængen og derved ganske berolige ham, men han tog mod mig med lutter grovheder og skældsord. Hvad det angår, at han nu befinder sig her, derom kan min forvalter og min sagfører give Dem den bedste forklaring, da jeg har overdraget dem alle sager af den natur. Har han gjort gæld og ikke kan eller ikke vil betale den, så er De jo nødt til at gå lovformeligt til værks, og jeg ser hverken grusomhed eller uretfærdighed i at søge sin ret på den lovlige vej."

"Er denne fremstilling af sagen rigtig," sagde baronen, "er der intet uforsvarligt i Deres opførsel, og skønt den kunne have været noget mere ædelmodig – idet De ikke skulle have ladet denne mand forfølge af underordnede tyranner – så har den i det mindste lovens hjemmel."

"Han kan ikke modsige en eneste af de omstændigheder, jeg anfører," svarede den unge Thornhill, "jeg opfordrer ham endogså dertil! Og desforuden kan flere af mine domestikker bevidne sandheden af mit udsagn."

Jeg blev så konsterneret over hans frækhed og færdighed i at gøre sort til hvidt, at jeg for øjeblikket virkelig ikke var i stand til at svare ham et ord. – Da han mærkede min forbløffelse, blev han endnu modigere og lagde til:

"Således, min onkel, har jeg godtgjort min egen uskyldighed; og skønt jeg på Deres anmodning ret gerne tilgiver denne herre alle hans andre fornærmelser, så må jeg dog bekende, at hans forsøg på at nedsætte min karakter i Deres øjne vækker en harme hos mig, som jeg ikke er i stand til at blive herre over, og det så meget mindre, som hans søn på samme tid stod mig efter livet. Dette er en forbrydelse, som jeg derfor må overlade

øvrigheden at straffe. Her har jeg hans udfordring og to vederhæftige vidner. Han har farligt såret en af mine venner, og om min onkel selv rådte mig fra, som jeg dog ved, han ikke vil, så har jeg dog besluttet at lade loven have sin gang. Han skal lide for sin forbrydelse!"

"Dit uhyre," råbte min kone, "har du ikke allerede hævnet dig tilstrækkeligt? Og skal min stakkels søn også føle din grusomhed?"

"Madam," svarede baronen, "De kan ikke ønske hans frelse inderligere end jeg, men desværre, hans brøde er alt for åbenbar, og hvis min brodersøn vedbliver sin påstand –"

Her blev han afbrudt, idet Jenkinson og arrestforvarerens to karle trådte ind, holdende en ukendt lang person i kjolekraven. Han var klædt som en kavaler og svarede i sit udseende fuldkommen til den beskrivelse, der var givet over Sophias bortfører.

"Her," råbte Jenkinson, idet han gav ham et puf fremad, "her har vi ham. Og hvis der nogensinde fandtes en værdig galgenkandidat, så er dér én."

I det øjeblik, den unge Thornhill så Jenkinson og den medbragte fange, var han nær sunket i knæene. Han blev i ansigtet som en kalket væg og ville uformærket have listet sig bort, men Jenkinson, der straks fik øje på ham og mærkede hans hensigt, trådte imellem ham og døren og sagde med et skadefro smil:

"Hvad for noget, Deres Velbårenhed, skammer De Dem ved Deres to gode, gamle venner, Baxter og Jenkinson? Men således bærer store folk sig ad: de glemmer os, men jeg har nu sat mig for, jeg vil ikke glemme Dem. Vor fange," fortsatte han og

vendte sig til baronen, "har allerede tilstået alt. Det er den herre, der skal være så farligt såret af løjtnant Primrose. Han erklærede endvidere, at det var hr. Edward Thornhill, der overtalte ham til at bortføre jomfru Sophia; han gav ham denne kavalerdragt og penge til at hyre en karet. Planen var lagt således: han skulle bortføre den unge dame, true og kyse hende, men når han var kommet til et vist sted, skulle hr. Thornhill indtræffe som tilfældigt for at befri hende; de skulle fægte lidt på skrømt, og derpå skulle Baxter smøre haser. På denne måde, mente man, kunne jomfru Primroses gunst lettere vindes."

Baronen kendte de klæder, Baxter havde på, for at være hans brodersøns, da han ofte havde set ham gå med dem, og enhver mulig tvivl om dennes brøde blev hævet ved en endnu omstændeligere forklaring af Baxter. Han endte med den forsikring, at hr. Thornhill ofte havde tilstået, at han gjorde kur på en gang til begge søstrene.

"Himmel," råbte baronen, "hvilken slange har jeg opfostret i min egen barm! Og så meget som han oven i købet holder af den offentlige retfærdighed! Men han skal tilforladelig nyde den! – Hr. arrestforvarer! – dog – der er endnu ikke tilstrækkeligt bevis!"

Med en krybende ydmyghed bad nu den unge Thornhill, at to slige lumpne personers vidnesbyrd mod ham ikke måtte kendes gyldigt, men at hans tjenestefolk måtte tages i forhør.

"Deres tjenestefolk," afbrød baronen ham, "usling, kald dem ikke længere Deres! Men, velan, lad os høre, hvad de vil sige – lad hans hushovmester komme!"

Så snart denne trådte ind, fornemmede han straks, at det nok snart var forbi med den unge Thornhills herredom, og

desto frimodigere besvarede han baronens spørgsmål.

"Sig mig," lød det første, "om I nogen sinde har set Eders herre og den person der, som har hans klæder på, i hinandens selskab."

"Jo, mangfoldige gange, Deres Excellence," svarede han, "det var just den person, som altid bragte ham hans damer –"

"Hvad," afbrød den unge Thornhill, "vover I at tale således i min nærværelse?"

"Å ja," svarede hushovmesteren, "i Deres og i enhver mands nærværelse. Og når De vil vide det, hr. Thornhill, så har jeg aldrig gjort meget ud af Dem eller Deres væsen – det kan jeg fortælle Dem rent ud."

"Nu da," sagde Jenkinson, "fortæl Hans Excellence, om du kender noget til mig!"

"Såmænd," svarede han, "hvad jeg kender til Dem er ikke med det bedste; den aften, da hr. doktorens datter blev lokket hjem til vores, da var De med."

"Jo, De har virkelig ført et fortræffeligt vidne om Deres uskyldighed – du skamplet på menneskeheden! I forbund med sådanne –. De siger, min kære hushovmester, at det var denne person, som bragte ham doktorens datter?"

"Jeg beder om forladelse, Deres Excellence," svarede han, "han bragte hende ikke, for den bestilling påtog herren sig selv, men han bragte præsten, der viede dem – som det skulle lade."

"Det er desværre alt for sandt," sagde Jenkinson, "det var rigtignok det hverv, jeg havde fået – til min egen beskæmmelse må jeg bekende det."

"Gode Gud," udbrød baronen, "jeg gyser ved enhver ny opdagelse af hans nederdrægtighed. Den er nu alt for åbenbar,

og jeg ser tydeligt, at nærværende forfølgelse mod denne værdige mand og hans søn har sit udspring af tyranni, fejhed og hævnlyst. På mit ansvar, hr. arrestforvarer, sætter De kun denne unge officer i frihed. Jeg skal for vedkommende overdommer sætte sagen i sit rette lys. Men hvor er den unge dame, som han så skændigt bedrog? Lad os konfrontere hende med skurken! Behag at lade hende komme ind! Hvor er hun?"

"Ak, Deres Excellence," svarede jeg, "dette spørgsmål rører mit hjertes ømmeste sår. Engang havde jeg denne datter, men –"

Atter en afbrydelse. I den åbnede dør står frøken Arabella Wilmot, højst forbavset over her at se baronen og hans brodersøn, som hun næste dag skulle holde bryllup med. Hun og hendes fader var på rejsen hen til en tante, som havde forlangt, brylluppet skulle stå i hendes hus. De var for et kvarters tid siden steget af i værtshuset. Igennem vinduet ser og kender hun en af mine smådrenge, som legede på gaden. Hun lader ham hente ind og hører nu af ham, at jeg er her i fængsel, men ved ikke, at det er Thornhills skyld. Hun vil øjeblikkelig hen til mig, og selv om faderen forestiller hende et sådant besøg som upassende, flyver hun dog hertil med drengen.

Hendes øjne gik omkring på os alle; hendes ansigt udtrykte en blanding af medynk og forundring.

"Tilforladelig, min bedste hr. Thornhill," sagde hun til den unge, som hun troede var kommet her for at hjælpe og ikke for at undertrykke os, "jeg er ret vred på dem, fordi De kommer her foruden mig og ikke engang har sagt mig et ord om den ulykke, der har ramt en familie, som er os begge så dyrebar. De ved

dog, at jeg ville finde en særdeles glæde i at bidrage til min kære gamle doktor Primroses befrielse? Men jeg ser nok, at De ligesom Deres onkel sætter Deres glæde i at gøre vel i London."

"Han sætte sin glæde i at gøre vel?" afbrød baronen. "Nej, min frøken, hans glæder er lige så lumpne som han selv. De ser i ham så komplet en skurk, som nogen sinde beskæmmede det menneskelige køn; en skurk, som først forfører denne brave mands datter, derpå lægger sig efter søsteren, kaster så faderen i fængsel og endelig vil bringe hans søn på skafottet, fordi han har mod til at træde forræderen under øjne. Lad mig gratulere Dem, frøken, at De nu undgår forbindelse med et sådant uhyre!"

"Du milde himmel!" råbte hun, "hvor er jeg blevet bedraget! Han indbildte mig, at løjtnant Primrose var taget til Amerika med sin nygifte kone."

"Min sødeste frøken," sagde Deborah, "han har ikke fortalt Dem andet end de største usandheder; min søn har aldrig været på rejsen til Amerika og har heller aldrig været gift. skønt De har slået ham fejl, er han bestandig blevet Dem tro og har aldrig kunnet fatte godhed for nogen anden. Han har mange gange sagt, at han for Deres skyld ville dø som ungkarl."

Hun fortsatte endnu ydermere at beskrive hendes søns oprigtige kærlighed og at sætte hans attråede tvekamp med hr. Thornhill i det rette lys. Derfra gjorde hun en hastig overgang til dennes udsvævelser og endte med en højst foragtelig skildring af hans fejhed.

"Barmhjertige Gud," råbte frøken Wilmot, "hvor nær har jeg været ved fordærvelsens afgrund! Men hvor stor er nu glæden over min frelse! Tusinde løgne har dette menneske indbildt

mig, og han var omsider træsk nok til at få mig i den tro, at mit løfte til løjtnant Primrose ikke længere var bindende, da han havde vist sig troløs. Hans løgne har forført mig til at miskende en kæk, ædel og trofast ven."

Min søn, der, førend frøken Wilmot kom, var gået ud for at skilles ved sine lænker, trådte nu igen ind i sin fulde uniform, og da han fik øje på sin forrige kæreste, blev han stående i en afstand og gjorde hende en meget dyb kompliment, for endnu var han jo uvidende om den heldige forandring, som moderens veltalenhed havde bevirket. Men Arabellas atter opvakte kærlighed, hendes anger drev hende, med tårer i de skønne øjne, tvært imod alle velanstændigheds regler hen til den forurettede elsker. Med ømhed bad hun om hans tilgivelse.

"Ak!" råbte han, "er dette ikke et gøgleri? Denne lyksalighed har jeg jo ikke fortjent!"

"O, min ven," sagde hun, "jeg er blevet skændigt bedraget, men tør De tro mig endnu denne gang, så tag min hellige forsikring, at om jeg ikke må blive Deres, skal jeg aldrig her i verden række nogen anden min hånd!"

"Det skal De ikke heller, frøken," råbte baronen, "om jeg har noget at sige hos Deres fader."

Dette var et vink for Moses; han løb straks for at hente den gamle hr. Wilmot.

Da den unge Thornhill nu mærkede, at han alle vegne var til overs, og at forstillelse og hykleri ikke længere kunne redde ham af denne knibe, besluttede han at tage skeen i en anden hånd og vise sine fjender våben; han trådte frem som den fuldendte, skamløse skurk.

"Jeg ser vel," sagde han, "at her er ingen ret for mig at vente, men jeg vil dog se at skaffe mig den selv!" Han vendte sig til sin onkel: "De må vide, min herre, at jeg ikke længere dependerer af Deres nåde; jeg foragter den, for ingen magt skal skille mig ved frøken Wilmots formue, som – takket være hendes hr. faders stræbsomhed – er ganske antagelig! Ægteskabskontrakten, der sikrer mig denne under alle tilfælde, er lovformelig vidnefast affattet, i mine hænder vel forvaret. Det var hendes penge og ikke hendes person, jeg tragtede efter; når jeg får det første, må hvem der vil tage det andet for mig."

Det var et slemt smæk, og sagen havde sin rigtighed, for baronen havde selv opsat kontrakten. Frøken Wilmot vendte sig til min søn med disse ord:

"Jeg er nu en fattig pige, som kun har en tom hånd at give bort."

"Det var den, jeg attråede," afbrød han heftigt, "og jeg forsikrer Dem, at tabet af Deres formue endog glæder mig, da jeg derved har lejlighed til at overbevise Dem om min oprigtige kærlighed."

Nu kom hendes fader. Da han var blevet tilstrækkelig oplyst om den unge Thornhills skændigheder, udtrykte han sin tilfredshed over, at Arabellas forbindelse med ham nu blev hævet, men da han så kom i tanker om, at hendes formue var gået fløjten, var han nær ved at fortvivle: at kæresten var en skurk, det kunne han finde sig i, men at han fik fat i pengene uden at gøre datteren til lady Thornhill – det var malurt. Han sank – snarere end satte sig – ned på en stol, og faldt hen i sørgelige betragtninger; baronen var den første, som tiltalte ham.

"Jeg må frit ud bekende, Deres Højærværdighed," sagde han, "at Deres nærværende bedrøvelse ikke er i stand til at vække min hele medynk; den er en slags straf for Deres overdrevne kærlighed til jordisk gods. Deres datter har mistet sin medgift og bliver for det første ingen rig og fornem frue; det krænker Dem; dog – der er endnu en trøst tilbage: i stedet for at bindes til et afskum, kan hun straks være en brav mands kone. Denne unge kriger – som De i hans faders velmagtsdage har givet Deres minde – er stadig villig til at knytte det opløste bånd. Lad Dem derfor ikke længere vildlede af forfængelige, skuffende hensyn, men oplad Deres hjerte for ædlere og bedre følelser!"

"Hr. baron," svarede han, "De kan være vis på, at jeg aldrig har tvunget min datter, ej heller vil jeg nu; er de unge endnu for hinanden, så lad dem i Guds navn komme sammen! Der er da endnu en lille smule tilbage, og det kan vel også blive til mere. Min gamle ven –" (det var mig) "- vil sikkert ikke vægre sig ved at tilstå hende en 5000 pund forlods ud, foruden den arvepart, hans søn får – det vil sige, hvis han igen skulle komme i besiddelse af sin formue."

Da jeg anså denne for uigenbringelig tabt, kunne jeg så meget lettere give det forlangte løfte, og altså blev de lykkelige to nu forlovede anden gang; de sank med henrykkelse i hinandens favn.

"Lad nu," råbte Arabella med glædetindrende blikke og et triumferende smil, "denne herre der tage min formue, jeg skal være lykkelig foruden den."

"Og jeg lykkelig med den," sagde skurken med et ondskabsfuldt grin. Han var hele den sidste time blevet stående tavs og ubevægelig på sit sted, ret som for at trodse os og al

undseelse. Hans øjne hvilede hånligt på den af os, som talte, men han sagde intet før nu. Men Jenkinson afbrød hans modbydelige latter, idet han råbte:

"Stop, stop, min kære hr. Thornhill! Der er to meninger om den tale. De skal ikke få hverken hvid eller skilling af frøken Wilmots formue! Må jeg spørge Deres Excellence," fortsatte han til baronen, "om herren der kan få frøkenens formue, når han allerede er gift med en anden?"

"Snurrigt spørgsmål? Nej – på ingen måde," svarede denne.

"Så gør det mig ondt for ham," fortsatte Jenkinson, "for da vi er gamle legekammerater, har jeg stadig lidt til overs for ham. Men hvor højt jeg end elsker ham, må jeg dog erklære, at hans ægteskabskontrakt med frøkenen ikke er en pibe tobak værd, for han er allerede gift."

"Du lyver som en skælm," råbte Thornhill, "jeg har aldrig været lovlig viet til noget fruentimmer."

"Jo, såmænd har De så," sagde den anden, "med Deres gunstige tilladelse, og De vil vist nok ret af hjertet takke Deres gode, gamle Jenkinson, når han kommer med en kone til Dem. Vil selskabet vente nogle få øjeblikke, så skal hun være her."

Med disse ord løb han ud.

"Ja, lad ham kun løbe," sagde Thornhill efter ham, "der skal han lure mig! Nej, jeg har trådt mine børnesko; jeg løber ikke for min egen skygge."

"Jeg gad dog vide, hvad fyren har i sinde," sagde baronen, "en eller anden plat spas måske –"

"Det kunne dog have en alvorligere betydning," faldt jeg ind, "for når vi overvejer, hvor mange kunstgreb denne herre har brugt for at besnære uskyldigheden, er det ikke så urimeligt, at

én endnu snedigere end han selv, har kunnet spille ham et puds. Når vi betænker, hvor mange forældre der nu sukker over den skændsel og elendighed, han har ført over dem, hvor mangen pige nu i fortvivlelse vrider sine hænder, så var det intet mere end en liden gengældelse. – Gud i Himmelen! Olivia! min datter! er det dig, jeg holder i mine arme? Dig, som jeg troede død og borte? Og du lever og vil endnu være min alderdoms trøst!"

Således råbte jeg, da Jenkinson kom ind med hende og hun øjeblikkelig kastede sig om min hals.

"Det er ret, hr. doktor," sagde Jenkinson, "gør De ære af hende, for hun er Deres værdige datter og så hæderlig en kone som nogen i det hele land. Og De, hr. Thornhill, må vide, at hun er Deres lovligt ægteviede hustru; for at bevise sandheden af mit udsagn, så har jeg her kongebrevet!"

Med disse ord overleverede han baronen dokumentet, og denne fandt det fuldkommen gyldigt i alle måder.

"Jeg ser," fortsatte han, "at dette sætter selskabet i forundring, men jeg skal i få ord opløse gåden: den mere end nok som bekendte herre der, for hvem jeg – mellem os sagt – nærer et særdeles venskab, har ofte sat mig til at udføre små skælmsstykker for sig. Blandt andet overdrog han mig at skaffe et falsk kongebrev og en falsk præst for ved disse midler at bedrage denne unge dame. Men da jeg var hans ven, hvad gjorde så jeg: gik hen og fik et ægte kongebrev og en virkelig præst. Jeg forlanger just ikke stor ros for denne handling, for min hovedhensigt var den at have en klemme på herren, en bussemand, jeg kunne true ham med, når jeg trængte til penge."

Alle tilstedeværende – en undtagen – udstødte et glædesråb, der trængte lige ind til fællesfængslet, hvor fangerne sympatiserede med os og

> Rysted deres lænker
> i vild enstemmig fryd. Note 14)

Glæden spillede nu på et hvert ansigt, og selv Olivias kinder glødede: så pludselig at få sin ære tilbage, som hun havde anset for tabt, atter at vide sig og sin familie, sine venner værdig; dette var en uforhåbet lykke, der vel formåede at gengive hende den bortflygtede sundhed og åbne det hårdt sammenknugede hjerte for nye ønsker og forhåbninger.

"Men, kære Jenkinson," sagde jeg, da glædesrusen begyndte noget at dampe af, "hvor kunne De nænne således at lyve hende død for mig? Dog – det får da gå hen! Min overraskelse er nu mere end fuld erstatning for min sorg."

"Deres spørgsmål skal jeg let besvare," sagde han. "Jeg anså det for det eneste middel til at udfri Dem af fængslet, hvis De ville vise eftergivenhed mod hr. Thornhill og samtykke i hans ægteskab med frøken Wilmot. Dette vidste jeg, De ikke ville bekvemme Dem til, så længe Deres datter var i live. Jeg overtalte derfor Deres kone til at narre Dem med en opdigtet underretning om hendes død. Og det er nu først, jeg har haft lejlighed til at bringe Dem ud af vildfarelsen."

Den unge Thornhill så nu skændsel og armods afgrund åben foran sig; han havde ikke mod til at gøre springet, og hans frækhed forlod ham med håbet om en velstand og uafhængighed. Han faldt på knæ for sin onkel og bad om tilgivelse og medlidenhed. Denne betragtede ham med et sønderknusende blik og sagde:

"Din nederdrægtighed fortjener ingen medynk, men du er en søn af min broder, og derfor skal du – så vidt det står i min magt – ikke slippes løs til endnu større forbrydelser. Livsophold skal du få, men dine gifttænder vil jeg trække ud! Du skal ikke mere være ejer af penge, som du så skændigt har misbrugt. Jeg skal betale for din underholdning hos en bekendt ude i en afkrog på landet, hvor der i det mindste skal gives dig tid til eftertanke og fortrydelse – om denne nogen sinde kan være mulig."

Den tilintetgjorte synder rejste sig, takkede med et dybt buk og forsvandt.

Så snart han var ude af døren, trådte baronen hen til Olivia og gratulerede hende som lady Thornhill og sin egen niece. Alle de andre fulgte hans eksempel: først hr. Wilmot og hans datter, derpå min kone, som med glædestårer omfavnede sin datter, triumferende over, at hun nu var gjort til en honnet kone. Derefter kom hendes søskende og til sidst Jenkinson, som hun virkelig nu skyldte mest af alle. Den almindelige tilfredshed syntes at have nået den højeste pynt – dog, der var endnu en grad tilbage.

Med et åsyn, mildt som solen, sagde baronen:

"Det forekommer mig, at alle her nu er ret lykkelige – en eller to måske undtagne. Men der er dog en retfærdighedshandling tilbage for os at udøve: De ved, hr. doktor, hvor meget vi skylder Jenkinson? Kunne han ikke fortjene en belønning? Hvad om jomfru Sophia kunne overtale sig til at gøre ham lykkelig? Fra mig skal han i så fald få 500 pund i udstyr, og deraf – tænker jeg – kan de leve ret tåleligt. Nå, jomfru Sophia, hvad siger De til dette mit forslag? Vil De have ham?"

Min stakkels datter var nær ved at segne om i sin moders arme:

"Have ham, Deres Excellence? Nej, aldrig," sagde hun med mat stemme.

"Hvad?" spurgte han igen, "ikke have hr. Jenkinson, Deres families velgører, en vakker ungkarl med 500 pund og gode udsigter?"

"Jeg beder Deres Excellence," svarede hun med næsten hendøende røst, "afstå fra dette forslag og ikke martre mig længere."

"Har man dog kendt magen?" fortsatte han, "sådan en genstridighed at afslå en mands hånd, som har reddet Deres søster, vist den hele familie de vigtigste tjenester, er i sin bedste alder og har 500 pund, og De vil virkelig ikke have ham?"

"Nej, nej, hr. baron," svarede hun med harme, "før skal jeg dø!"

"Lille jomfru," råbte han, "giftes skal De! Og når De ikke vil tage Jenkinson, så skal De have mig!"

Med disse ord tog han hende i sine arme og trykkede forlovelseskys på hendes pande. Denne overgang vinkede så heftigt på hende, at hun blegnede og skulle virkelig have segnet til jorden, hvis den trofaste elsker ikke havde holde hende til sit bryst og tiltalt hende med de kærligste ord:

"Bedste, elskværdigste pige! Hvor kunne De tro, at Deres egen Burchell nogen sinde ville svigte et løfte, som vel ikke hans tavse læber, men dog kejserlig hans øjne har givet? Tror De, at han har en slettere tænkemåde som William Thornhill? At han nogen sinde kunne skuffe den pige, der elskede ham for hans egen skyld? Længe har jeg søgt efter en kvinde, som, ukendt

med min stand og formue, ville agte og elske mig for mit blotte menneskeværd. Jeg har ledt forgæves – endog blandt de ældre, blandt knibske og grimme; hvor stor er nu min lyksalighed, da den skønneste, ædleste blandt sit køn er min! – Hr. Jenkinson," sagde han til denne, "De ser, at jeg ikke vel kan skille mig ved denne dame, da hun engang har et godt øje til mig, men hendes formue, de 500 pund, skænker jeg Dem. De kan få dem udbetalt, når De behager."

Nu begyndte gratulationerne på ny, og den yngre søster modtog samme hylding som den ældre. Og derpå forlod vi – min kone og jeg i spidsen – et sted, hvor både vor jammer og vor lyksalighed havde nået det højeste mål. Baronen uddelte 40 pund til fangerne, og den gamle Wilmot var nødt til at følge hans eksempel og gribe i lommen. Da Flamborough var Jenkinsons eneste anklager og vi ikke tvivlede på, at vi jo nok skulle formå ham til at afstå fra sin hævn, blev Jenkinson også på baronens ansvar sat på fri fod og fulgte med os til gæstgivergården, hvor et aftensmåltid ventede på os.

Så snart det var til ende, bad jeg – udmattet som jeg var af denne dags så mange og modstridende sindsbevægelser – om at måtte få mit natteleje anvist, hvor jeg da i enrum udøste mit taknemmelighedsfulde hjerte for den, der uddeler efter sin behagelige vilje både glæder og sorger, og sov derpå uafbrudt til næste morgen.

Note 14:
Citat fra Milton: Paradise Lost.

32.

Slutning.

Da jeg slog mine øjne op, så jeg George sidde ved min seng for at vente på min opvågnen. Han glædede mig med efterretningen om ny, uforhåbet lykkens omveksling. Den købmand, som havde gjort den bedrageriske fallit og var flygtet med min formue, var af kreditorerne blevet opsporet og anholdt. Han ejede både varer og kontanter til et sådant beløb, at alle kunne blive tilfredsstillede. Min søn lagde til, at han, trods mit løfte forrige dag til hans tilkommende svigerfader dog aldeles ikke ville modtage mere end den broderlod, som ham med rette engang kunne tilkomme. Denne hans uegennyttighed glædede mig lige så meget som genvindingen af min tabte formue; alligevel gjorde jeg mig skrupler over at modtage hans tilbud. Mens jeg overvejede dette, trådte baronen ind. Jeg meddelte ham mine betænkeligheder, men han var af den formening, at da min søn nu fik en anselig formue med sin brud, burde jeg for mine andre børns skyld ikke afslå hans ædelmodige begæring. Ellers var hans ærinde at fortælle mig, at han aftenen i forvejen havde sendt ilbud efter kongebrevene, samt at det var hans ønske, at jeg straks skulle vie begge par, så snart buddet kom tilbage, og dette ventede han hvert øjeblik. Jeg stod op, og næppe havde jeg fået mine præsteklæder på, førend kongebrevene også var indløbet. Jeg gik ned og fandt hele selskabet fiks og færdigt og i det bedste humør af verden. Deres lystighed var mig ikke ganske tilpas, da en så alvorlig og højtidelig handling forestod. Jeg fortalte dem noget om den

stille andægtige stemning, der passede sig ved sådan en lejlighed; jeg holdt en kort homilie over samme emne – men alt næsten til ingen nytte: de var rent uregerlige og næsten ellevilde. Endogså på vejen til kirken kunne de ikke engang tvinge sig selv. Jeg gik foran, men måtte tit se mig tilbage og sætte et glubsk ansigt op.

I kirken opstod et højst vanskeligt spørgsmål, som nær aldrig var blevet løst: hvilket par nemlig skulle kopuleres først? Min søns brud ville have baronens først frem, men hun erklærede naturligvis, at hun aldrig ville gøre sig skyldig i en sådan uartighed. Den ene ville ikke give efter, den anden ikke hellere. Begge havde lige kraftig grunde og forsvarede dem med lige iver og veltalenhed; lige vidt kom de. Jeg stod hele tiden og ventede med ritualen i hånden, men det varede mig dog alt for længe; jeg måtte hugge knuden over.

"Jeg mærker nok," sagde jeg og lukkede bogen, "at ingen af Dem har sind for at giftes; det er derfor lige så godt vi går hjem igen, for her bliver ikke noget at forrette i dag."

Det hjalp; nu trådte baronen frem med Sophia, og efter dem blev George og hans Arabella viet.

Allerede tidligt om morgenen havde jeg sendt en vogn efter Flamboroughs, og ved vor hjemkomst fra kirken havde jeg den fornøjelse at se disse vore gamle venner tilligemed en del af mine sognefolk, der var kommet herind for at lykønske mig.

Imidlertid blev vi kaldt til bords. Et prægtigt måltid var anrettet af Edward Thornhills forrige kok. (For ikke at forglemme det, vil jeg her foreløbig berette, at samme Thornhill nu befinder sig som en slags selskabskavaler hos en ung, rig og vranten herre, der omgås ham ret tåleligt og aldrig lader ham

sidde ved annekset, uden når der mangler plads ved det store bord, for de anser ham ikke for fremmed der. For resten er hans tid meget besat med at blæse på valdhorn, flette anglesnore og frem for alt med at muntre den ofte tungsindige og vanskelige riddersmand).

Nu gik det atter løs med komplimenter og god levemåde. Hovedspørgsmålet var dette, om ikke Olivia som ældre gift kone skulle sidde ovenfor de andre? Men George foreslog, at selskabet skulle sidde parvis – hver kavaler ved sit hjertes dame. Så satte jeg mig da mellem min kone og min ældste datter; Jenkinson tog den ældste jomfru Flamborough og Moses den yngste. (Mellem os sagt tror jeg, han har et godt øje til hende! Pigen er flink, og mit samtykke kan han få, når han forlanger det.) Den eneste misfornøjede med sit sæde var Deborah, for hun havde belavet sig på at sidde for bordenden og lægge for. På trods af denne misregning kom hun snart i samme glade lune som alle vi andre. Jeg ved ikke, om der var mere vittighed end sædvanlig hos os, men mere latter var der, og det kom da ud på et. Blandt de mange uforlignelige indfald vil jeg til en prøve blot anføre ét: Den gamle hr. Wilmot drak engang Moses til, men Moses, som havde sine øjne et andet sted og vendte nakken til, svarede:

"Jeg takker, lille jomfru!"

Da blinkede Hans Højærværdighed ad os og forsikrede, at den unge herre vistnok havde sin kæreste i tankerne. Det er umuligt at beskrive, hvilken latter dette vakte; jeg var især bange for de to jomfruer Flamborough; de var virkelig nær ved at kvæles.

Så snart vi havde spist, lod jeg efter min gamle skik bordet tage bort og sad nu atter som lyksalig husfader i min families kreds – på hvert knæ en af mine små og de øvrige i en halvkreds omkring mig. Det syntes mig nu, at jeg havde nået det højeste mål af jordisk salighed; og virkelig har jeg heller intet andet ønske tilbage end, at min taknemmelighed i medgang må ligne min tålmodighed i modgang.

Om "Præsten i Wakefield"

Forfatter: Oliver Goldsmith (1730-1774).
Org.udgave: *The Vicar of Wakefield: A Tale. Supposed to be written by Himself.* Printed by R. Collins for F. Newbery, Paternoster Street, Salisbury 1766.
Denne udgave baseret på: Oliver Goldsmith: *Præsten i Wakefield*. Thaning & Appels Forlag, København 1946 (Første gang udgivet som føljeton i *Nordlyset* april – september 1827, revideret bogudgave hos bog- og papirhandler C. Steens Forlag, København 1837).
Oversætter: Steen Steensen Blicher (1782-1848).
Redigeret af: Vivi N. Jensen.
Forside: Efter illustration af Arthur Rackham (1867-1939): *A Favourite Song of Dryden*, efter *The Vicar of Wakefield*, David McKay Company, Philadelphia 1929.

ISBN 978-87-7628-108-3
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-342-2 (Ølstykke 2014).

www.ebib1800.dk

Indhold